
**JANAKKALAN KUNNAN YMPÄRISTÖOHJELMATYÖN
KÄYNNISTÄMINEN VUONNA 2011**

Ammattikorkeakoulun opinnäytetyö
Kestävän kehityksen koulutusohjelma

Forssa, 25.1.2012

Miia Aaltonen

FORSSA

Kestävän kehityksen koulutusohjelma

Tekijä	Miia Aaltonen	Vuosi 2011
Työn nimi	Janakkalan kunnan ympäristöohjelmatyön käynnistäminen vuonna 2011	

TIIVISTELMÄ

Opinnäytetyö on toimeksianto Janakkalan kunnalta. Janakkala on lähes 17 000 ihmisen asuinkunta ja noin 1 100 ihmisen työpaikka. Opinnäytetyön taustalla on Janakkalan talousarvioon yhdeksi vuoden 2011 tavoitteeksi kirjattu ympäristöohjelmatyön käynnistäminen. Talousarviota varten jokainen hallintokunta pohti muun muassa omia ympäristön tilan paranemiseen johtavia tavoitteitaan ja tähän liittyviä toimenpiteitä. Osa hallintokunnista ei ollut määrittänyt itselleen mitään ympäristötavoitteita, mutta opinnäytetyön puitteissa toteutetusta ympäristökyselystä voitiin huomata, että ympäristötekojen tekemistä ei pidetä ylitsepääsemättömänä vaikeutena.

Janakkalan kunta on ollut mukana ekologisen jalanjäljen mittauksessa. Mittauksen pohjalta tehdystä KuntaJälki2010-raportista selvisi, että janakkalalaisen ekologinen jalanjälki on kohtalaisen suuri. Pienillä teoilla voidaan kuitenkin saavuttaa suuria vaikutuksia, kun suuri määrä ihmisiä lähtee mukaan ympäristötyöhön. Opinnäytetyön puitteissa laadittiin Janakkalan kunnan työntekijöille ympäristöopas, jossa on yksinkertaisia ja helppoja ehdotuksia ympäristöteon tekemiseen omalla työpisteellä.

Opinnäytetyössä pohdittiin myös tulevaisuuden mahdollisuuksia ympäristötyössä. Esimerkiksi ISO 14000 -standardin tai WWF:n Green Office -järjestelmän käyttäminen on kuntatasolla mahdollista. Kunnassa voidaan myös rohkaista kouluja ja päiväkoteja lähtemään mukaan Vihreä lippu -toimintaan. Kaikki toteutettavat ympäristövastuulliset toimet vievät Janakkalan kuntaa kohti ympäristöystävällisen kunnan mainetta jos viestintä toteutetaan hyvin ja avoimesti. On myös huomattava, että tehokas markkinointi herättää mielenkiintoa niin ympäristöalan yrityksissä kuin ympäristötietoisissa kuntalaisissa. Parhaassa tapauksessa ympäristöystävällisyys voi siis tuoda kunnalle lisää tuloja.

Avainsanat Janakkalan kunta, ympäristöopas, ympäristötyö, ympäristökysely

Sivut 61 s, + liitteet 30 s.

FORSSA

Degree Programme in Sustainable Development

Author	Miia Aaltonen	Year 2011
Subject of Bachelor's thesis	Starting of the environmental programme work in the municipality of Janakkala in the year 2011	

ABSTRACT

This Bachelor's thesis is commissioned by the municipality of Janakkala. Janakkala is the home town for almost 17 000 people and employer for about 1 100. The thesis initiated from Janakkala's budget for the year 2011 where the starting of environmental programme work has been set as one of the year's goals. For the budget of the year 2011 every administrative unit had to think about their own goals and actions for improving the state of the environment. Some of the administrative units had not set any goals but in the light of the Environmental survey that was executed within this thesis, it can be seen that environmental actions are not considered as an extreme difficulty.

Janakkala has been involved with measurement of its ecological footprint. The report showed that an average citizen of Janakkala has a fairly big ecological footprint. But small acts can have big effects if a large amount of people gets involved with environmental work. So, within this bachelor's thesis an environmental guide was made for the employees of Janakkala. In the guide simple and easy tips for doing environmental acts in one's own work station can be found.

In this Bachelor's thesis the possibilities for environmental work in the future were also considered. For example using the ISO 14 000 standard or WWF's Green Office system is possible in municipalities. The municipality can also encourage schools and nursery schools to take part in Green flag activity. Every environmentally responsible act gets Janakkala closer to having the image of an environmentally friendly municipality as long as PR-work and communication is being done well and openly. Efficient marketing also arouses interest both within companies in the environmental field and among environmentally aware citizens. In the best possible case an environmentally friendly image can bring income to the municipality.

Keywords Municipality of Janakkala, environmental guide, environmental work, environmental survey

Pages 61 p + appendices 30 p.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	1
2	JANAKKALAN KUNTA.....	2
2.1	Janakkalan kunnan organisaatiorakenne.....	2
2.2	Janakkalan kuntastrategia 2020.....	3
3	YMPÄRISTÖTYÖ JANAKKALASSA.....	3
3.1	Hallintokuntien tavoitteet ympäristön tilan parantamiseksi.....	4
3.2	Energiatehokkuussopimus.....	5
3.3	REmix-hanke.....	6
3.4	CO ₂ -raportti.....	6
3.5	KuntaJälki2010-hanke.....	7
3.6	Kui Siistii! -kampanja.....	9
3.7	Kestävän kehityksen katsaus.....	10
3.8	Kestävä ja turvallinen liikkuminen -hanke.....	10
3.9	Yhteenvedo.....	11
4	YMPÄRISTÖTYÖN MAHDOLLISUUDET.....	11
4.1	Ympäristösertifikaatti.....	11
4.2	EMAS-järjestelmä.....	13
4.3	Oppilaitosten kestävän kehityksen sertifikaatti.....	14
4.4	Vihreä lippu.....	15
4.5	Green Office.....	16
4.6	Agenda 21 ja Aalborgin sitoumus.....	17
4.7	Ympäristöraportointi.....	17
4.8	Ympäristölaskenta.....	18
5	HAASTATTELUT.....	19
5.1	Projekti-insinööri Marika Kyrklund.....	20
5.2	Vt. ruokapalvelupäällikkö Marko Vilkman.....	20
5.3	Teknisen toimen ja maankäytön johtaja Hannu Seppälä.....	20
5.4	Kiinteistöpäällikkö Juha Härkönen.....	21
5.5	Palvelusihteeri Tanja Ahola.....	21
5.6	Ympäristöpäällikkö Heikki Tamminen.....	21
6	YMPÄRISTÖKYSELY.....	22
6.1	Perustiedot.....	23
6.2	Työmatkalla.....	23
6.2.1	Kimppakyydit.....	25
6.2.2	Ideoita ympäristöystävällisen kulkutavan tukemiseen.....	27
6.3	Työpisteellä.....	29
6.3.1	Ympäristöteot työpisteellä.....	29
6.3.2	Kierrätys työpaikalla.....	31
6.3.3	Janakkalan kunta työnantajana ympäristön näkökulmasta.....	31
6.3.4	Henkilöstön mielipide Janakkalan kunnan ja ympäristön suhteesta.....	33
6.3.5	Ehdotuksia kunnan toimimiseksi ympäristön hyväksi.....	34

6.4	Tauolla.....	35
6.5	Hallintokuntaakohtaiset kysymykset	38
6.5.1	Ympäristölautakunta.....	38
6.5.2	Tekninen lautakunta.....	38
6.5.2.1.	Aluetekniikka	39
6.5.2.2.	Tilapalvelut.....	40
6.5.2.3.	Kaavoitus ja maankäyttö	40
6.5.2.4.	Ruokapalvelut.....	40
6.5.3	Perusturvalautakunta.....	41
6.5.3.1.	Vanhustyö ja pitkäaikaishoito	42
6.5.3.2.	Sosiaalityö ja toimeentuloturva	43
6.5.3.3.	Janakkalan terveydenhuolto	43
6.5.4	Kasvatus- ja koulutuslautakunta	44
6.5.5	Kirjasto- ja kulttuurilautakunta.....	45
6.5.6	Liikunta- ja nuorisolautakunta	45
6.5.7	Maaseutulautakunta	46
6.5.8	Kunnanhallitus	46
6.5.8.1.	Yleishallinto	46
6.5.8.2.	Hallintopalvelut	47
6.5.8.3.	Talouspalvelut	47
6.5.9	Janakkalan Vesi	47
6.5.10	Janakkalan Asunnot Oy	48
7	YMPÄRISTÖOPAS	48
8	POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET	50
8.1	Ympäristösertifikaatti Janakkalan kunnalla	50
8.2	EMAS-järjestelmä Janakkalan kunnalla	51
8.3	Oppilaitosten kestävä kehityksen sertifikaatti Janakkalan kunnan oppilaitoksissa	51
8.4	Vihreä lippu Janakkalan kunnalla	52
8.5	Green Office Janakkalan kunnalla	52
8.6	Paikallisagenda 21 Janakkalan kunnalla	53
8.7	Ympäristöraportointi ja -laskenta Janakkalan kunnalla	53
9	YHTEENVETO	54
10	OMA ARVIOINTI	55
	LÄHTEET	57
Liite 1	Ympäristökyselyn kyselylomake	
Liite 2	Ympäristöopas Janakkalan kunnan henkilöstölle 2011	

1 JOHDANTO

Janakkalan kunta on vuoden 2011 talousarviossaan määritellyt yhdeksi strategiseksi tavoitteekseen käynnistää ja ohjelmoida ympäristöohjelmatyö vuoden 2011 aikana. Tämä opinnäytetyö oli toimeksianto Janakkalan kunnalta ja se toteutettiin tavoitteen saavuttamiseksi.

Ympäristöohjelmatyön käynnistämisen tueksi Janakkalan kunnan työntekijöille laadittiin ympäristöopas, joka sisältää vinkkejä ja tietoa ympäristön huomioimiseen työelämässä. Henkilöstön sitouttaminen ympäristötyöhön ja -oppaaseen on tärkeää, sillä ilman sitoutumista ei synny muutosta. Jos Janakkalan kunnan henkilöstö ryhtyy työssään tekemään edes pieniä ympäristötekoja, vaikutukset voivat olla suuret.

Sitoutuminen ympäristöohjelmatyöhön ja ympäristöoppaan noudattamiseen alkoi heti opinnäytetyöprosessin alkuvaiheessa, kun Janakkalan kunnan henkilöstölle toteutettiin ympäristökysely. Kyselyn avulla kartoitettiin henkilöstön mielipiteitä kunnan nykytilasta, heidän omia ympäristöasenteitaan sekä oman hallintokuntansa ja tulosalueensa ympäristötavoitteita. Kyselyn lisäksi taustatietoa saatiin muun muassa haastattelemalla kunnan työntekijöitä sähköpostin välityksellä ja hyödyntämällä Janakkalan kunnan omia Internet-sivuja.

Ympäristöohjelmatyön käynnistämiseen liittyi tehdyn ympäristöoppaan ohella tiiviisti myös muiden ympäristötoimien pohtiminen ja arvioiminen kunnan näkökulmasta. Opinnäytetyön toisessa luvussa kerrotaan Janakkalan kunnasta ja uudesta kuntastrategiasta. Kolmannessa luvussa käydään läpi Janakkalassa tähän mennessä tehtyä ympäristötyötä ja erilaisia hankkeita, joissa Janakkala on ollut mukana. Neljännessä luvussa käsitellään ympäristötyön mahdollisuuksia. Viides luku sisältää sähköpostihaastattelulla kerättyjä mielipiteitä Janakkalan ja ympäristön suhteesta. Kuudennessa luvussa käsitellään ympäristökyselyn tuloksia. Opinnäytetyön oheen koottua ympäristöopasta käsitellään lyhyesti luvussa seitsemän. Kahdeksas luku sisältää omaa pohdintaa Janakkalan ympäristötyöstä tulevaisuudessa; mitä kunta voisi tehdä? Yhdeksäs luku on lyhyt yhteenveto. Viimeinen luku sisältää tekijän pohdintoja opinnäytetyöprosessista. Liitteinä ovat toteutettu ympäristökysely ja ympäristöopas.

2 JANAKKALAN KUNTA

Janakkala on itsenäinen, miltei 17 000 asukkaan kunta Kanta-Hämeessä. Janakkalaa halkoo vilkasliikenteinen Helsinki–Tampere moottoritie. Suurin osa Janakkalan kunnan asukkaista on keskittynyt kahteen suurimpaan keskukseen: Turenkiin (7 350 asukasta) ja Tervakoskelle (4 056 asukasta). Näiden keskustojen lisäksi Janakkalassa on useita kyliä. (Janakkalan kunta 2011a.)

Jo vuonna 1866 perustettu Janakkala on täynnä historiaa. Ympäri kuntaa on erilaisia muinaismuistoja ja viittauksia vahvaan kartanoperinteeseen. Janakkalan historiaa tunnetaan jo 1200-luvulta lähtien, jolloin jyrkälle vuorelle rakennettiin puolustuslinna. Tämä Hakoisten linnavuori on nykyään mukava retkeilypaikka, jossa on nähtävissä vanhan linnan raunioita. 1500-luvulta aina 1800-luvulle Janakkala tunnettiin kartanopitäjänä. Vuonna 1520 rakennettiin Janakkalan Pyhän Laurin kirkko, joka on viimeisin Hämeen keskiaikaisista kirkkoista. (Janakkalan kunta 2011b, 2011c.)

Janakkalan kunta on suurin työnantaja Janakkalassa. Kunnalla työskentelee yhteensä 1 091 henkilöä, joista vakituisia on 789 henkilöä. Janakkalan kunnan lisäksi suurimmat työnantajat ovat Tervakoski Oy, Valio Oy, Suomen Nestlé Oy, Kolmeks Oy sekä Kiipulasäätiö. (Sinä kuulut - vuosikalenteri 2011, 56.)

2.1 Janakkalan kunnan organisaatorakenne

Janakkalan kunnan ylin päätösvalta on kuntalaisten valitsemalla valtuustolla, johon kuuluu 43 henkilöä. Valtuuston tehtäviä ovat muun muassa kunnan hallinnon järjestäminen, kunnallisten sääntöjen antaminen ja kunnan ottaminen tärkeissä kuntaa koskevissa asioissa. Käytännössä valtuusto siis ohjaa päätöksillään kunnan kehittämistä. Päätettäväksi tulevat asiat valtuusto käsittelee kunnanhallituksen esitysten pohjalta. (Janakkalan kunta 2011d.)

Valtuuston yksi tehtävä on valita kunnanhallitus, joka toimii aina kaksi vuotta kerrallaan. Kunnanhallituksen tehtävänä on johtaa kuntaa valtuuston asettamien tavoitteiden mukaisesti. Lisäksi se valmistelee valtuustossa päätettävät asiat ja huolehtii päätöksiensä toteutumisesta. (Janakkalan kunta 2011e.)

Janakkalan kunnan organisaatio voidaan jakaa toimialoittain konsernipalveluihin, perusturvaan, sivistystoimeen sekä tekniikkaan ja ympäristöön. Näiden ohella voidaan mainita myös Janakkalan Vesi, joka on Janakkalan veden jakelusta ja puhdistuksesta vastaava kunnallinen liikelaitos. Kaikkia näitä johtaa kunnanjohtaja. (Janakkalan kunta n.d.)

Toimialoittain tehtävän organisaatiojoon lisäksi kuntaa voidaan tutkia myös luottamusmiesorganisaationa, jonka johdosta vastaavat valtuusto ja kunnanhallitus. Näiden alapuolella ovat lukuisat lautakunnat, jotka vastaavat oman toimialueensa asioista. Janakkalassa toimii yhteensä yhdeksän

lautakuntaa, jotka ovat keskusvaali-, ympäristö-, maaseutu-, tekninen, perusturva-, kasvatusta- ja koulutus-, kirjasto- ja kulttuuri-, liikunta- ja nuorisosekä tarkastuslautakunta. Tarkastuslautakunta eroaa muista lautakunnista siten, että se toimii ilman ylemmän johdon ohjausta. Myös tässä voidaan Janakkalan Veden johtokunta nähdä yhtenä lautakuntana. (Janakkalan kunta 2008; Janakkalan kunta 2009.)

Valtuuston, kunnanhallituksen ja lautakuntien ohella toimii kunnan johtoryhmä, jonka tarkoituksena on yhteistyössä henkilöstön kanssa pyrkiä saavuttamaan asetetut tavoitteet. Johtoryhmän tehtävänä on siis huolehtia kunnan toimintojen yhteensovittamisesta ja tuloksellisuudesta. (Janakkalan kunta 2011f.)

2.2 Janakkalan kuntastrategia 2020

Janakkalan valtuusto hyväksyi 15.11.2010 uuden kuntastrategian, joka on koottu yhteistyössä päättäjien, henkilöstön ja kuntalaisten kanssa. Uusi strategia korvasi edellisen vielä voimassa olleen strategian. Strategia tehtiin uudestaan ja uudella tavalla, jotta koko kunnan henkilöstö sitoutuisi strategiaan. Eri toimialoilta toivottiin kehitysehdotuksia, tavoitteita ja toimenpide-ehdotuksia, joiden pohjalta muodostettiin kuntastrategian keskeisin sisältö. (Janakkalan kunta 2011g.)

Strategiaa varten kaikkien kunnan lautakuntien tuli pohtia omaa toimialaansa koskevia, eri aihealueisiin liittyviä kriittisiä menestystekijöitä ja määrittää näihin liittyvät tavoitteet vuodelle 2011 ja 2014, mittari sekä vuonna 2011 toteutettava toimenpide. Tavoitteiden toteutumista seurattiin kevään 2011 aikana. Yksi näistä kriittisistä menestystekijöistä on ympäristön tilan paranemiseen johtava toiminta, johon tässä opinnäytetyössä on kiinnitetty erityisesti huomiota. Eri lautakuntien ympäristön tilan paranemiseen johtavan toiminnan tavoitteita käsitellään enemmän luvussa 3. (Janakkalan kunta 2010.)

Uutta strategiaa on lähdetty toteuttamaan siten, että siinä esitetyt keskeiset tavoitteet huomioidaan esimerkiksi kunnan talouden ja toiminnan suunnittelussa. Lisäksi tavoitteet sisällytetään eri hallintokuntien ja työyksiköiden omiin tavoitteisiin ja tätä kautta myös työhön. (Tamminen 2.11.2011.)

3 YMPÄRISTÖTYÖ JANAKKALASSA

Janakkalan talousarviossa on yhdeksi vuoden 2011 tavoitteeksi kirjattu ympäristöohjelmatyön käynnistäminen. Jo tätä ennen Janakkala on vuosien varrella ollut mukana useissa erilaisissa ympäristöhankkeissa.

Erillisten hankkeiden lisäksi ympäristötavoitteet ovat aina sisältyneet ja tulevat myös jatkossa sisältymään niin sanottuun normaaliin työelämään, muistuttaa Janakkalan ympäristöpäällikkö Heikki Tamminen. Hän mainitsee esimerkkinä koulut, joissa ympäristökasvatusta on painotettu. Myös esimerkiksi maankäytön suunnittelun keskeisenä tavoitteena on hyvä ja terve ympäristö. Tamminen muistuttaa myös, että kaikki ympäristölauta-

kunnan alaisuudessa tapahtuva työ tähtää ympäristön tilan paranemiseen. Työhön kuuluvat muun muassa ympäristönsuojeluun liittyvät toimet, ympäristön tilan seuranta (esim. vesi, ilma, luonnon monimuotoisuus, maaperä, pohjavesi) ja ympäristön kunnostus. (Tamminen 2.11.2011.)

Lisäksi uutta kuntastrategiaa suunniteltaessa Janakkalan hallintokuntien tehtävänä oli pohtia omaa panostustaan ympäristön tilan parantamiseksi. Esille tulleet tavoitteet, toimenpiteet ja mittarit on kirjattu kuluvaan vuoden talousarvioon. Seuraavissa luvuissa käsitellään hallintokuntien kirjaamia tavoitteita sekä erilaisia hankkeita, joissa Janakkala on ollut mukana.

3.1 Hallintokuntien tavoitteet ympäristön tilan parantamiseksi

Ympäristön tilan paranemiseen johtava toiminta oli yksi kriittisistä menestystekijöistä, joita Janakkalan hallintokunnat joutuivat pohtimaan vuoden 2011 talousarviota varten. Menestystekijöiden pohtimisen tueksi otettiin käyttöön Targetor-palvelu, jossa kaikki menestystekijät oli jaoteltu eri aihepiireittäin sähköisiksi lomakkeiksi. Osa hallintokunnista oli panostanut aiheen pohtimiseen huomattavasti enemmän kuin toiset, sillä suuri osa hallintokunnista ei ollut täyttänyt lomakkeen ympäristön tilaa koskevaa kohtaa. Tämä herättää ulkopuolisessa kysymyksen: miksi kohtaa ei ole täytetty? Eikö ympäristöä koeta kyseisessä hallintokunnassa tärkeänä? Seuraavissa kappaleissa on käyty lyhyesti läpi muutamien hallintokuntien kirjaamia tavoitteita.

Yksi esiin nousseista tavoitteista oli ympäristönäkökulman huomioon ottaminen kaikessa kunnan toiminnassa. Näin olivat kirjanneet ympäristölautakunta ja yleishallinto, joka on kunnanhallituksen alainen tulosalue. Ympäristönäkökulman huomioiminen kaikessa toiminnassa on tärkeää, sillä ei riitä, että yksi hallintokunta tai yksittäinen tulosalue toimii ympäristöystävällisesti. Kaiken toiminnan olisi tähdättävä samaan suuntaan, jotta tavoite toteutuisi. Samantyyppisiä tavoitteita oli esitetty myös muilla hallintokunnilla, jotka mainitsivat tavoitteekseen oman hallintokunnan vastuullisen toiminnan. (Janakkalan kunta 2010.)

Osa hallintokunnista ja tulosalueista oli kirjannut itselleen tavoitteita, jotka jäivät melko riittämättömiksi, kun otetaan huomioon hallintokunnan tai tulosalueen potentiaali vaikuttaa omassa työssään. Tästä esimerkkinä on ruokapalvelut, joka on teknisen lautakunnan yksi tulosalue. Ruoalla ja sen tuotannolla on suuret ympäristövaikutukset, joten juuri tällä alalla valinnoilla (esim. kasvisruoka) on todella suuri vaikutus. Tästä huolimatta ruokapalveluiden ainoaksi tavoitteeksi oli kirjattu ruoan valmistus- ja jakeluhävikin minimoiminen. Ruokapalveluiden vaikutusmahdollisuuksia on käsitelty lisää luvussa 5.4.1. (Janakkalan kunta 2010.)

Miltei puolet hallintokunnista ja tulosalueista olivat jättäneet ympäristön tilan parantamista koskevan kohdan täysin tyhjäksi. Esimerkiksi maaseutulautakunta ei ollut kirjannut mitään toimenpiteitä, vaikka heillä olisi suuret mahdollisuudet vaikuttaa. Maaseutulautakunnan alaisessa työssä olisi esimerkiksi mahdollista järjestää erilaisia tapahtumia ja tempauksia, joilla tuoda maaseudun tärkeyttä esille. Lisäksi he voisivat rohkaista viljelijöitä

siirtymään ympäristöystävällisempiin viljelymenetelmiin. (Janakkalan kunta 2010.)

Hallintokunnilta ja tulosalueilta, jotka olivat jättäneet tyhjäksi ympäristön tilan paranemista käsittelevän kohdan, kysyttiin ympäristökyselyssä, kevatko he voivansa vaikuttaa? Lisäksi kysyttiin, minkä ympäristöteon he voisivat työssään tehdä. Näin saatiin selvitettyä, voisiko täyttämättä jääneiden kohtien taustalla olla epätietoisuus; työntekijät eivät tiedä, miten he voisivat vaikuttaa. Kyselyn tuloksia käsitellään luvussa 4.

3.2 Energiatehokkuussopimus

Vuonna 2010 Janakkalan kunnalle tehtiin energiatehokkuusohjelma, jossa käytiin läpi muun muassa kunnan tilapalveluiden suorittamaa energiansäästötyötä ja mahdollisia jatkotoimenpiteitä. Lisäksi energiatehokkuusohjelmassa tutustuttiin tarkemmin muutamaan kunnan rakennukseen ja näiden nykytilanteeseen sekä tehtiin rakennuksen energiankulutuksen pienentämisen mahdollistavia toimenpide-ehdotuksia. (Energiatehokkuusohjelma 2010.)

Energiatehokkuusohjelman laatimisesta vastasi projekti-insinööri Marika Kyrklund, jonka yksi tärkeimmistä työtehtävistä on tällä hetkellä energiatehokkuusohjelman toimeenpano. Ohjelman laatiminen aloitettiin, koska teknisen lautakunnan taloussuunnitelmaan oli vuosille 2010–2013 kirjattu kestävä kehityksen näkökulma. Toteutustavaksi valittiin kunnan kiinteistöjen energiansäästöohjelma. (Kyrklund, sähköpostiviesti 21.6.2011)

Energiatehokkuusohjelman teon jälkeen, kesäkuussa 2011, Janakkalan kunta allekirjoitti kuntien energiatehokkuussopimuksen. Sopimus velvoittaa kuntaa saavuttamaan tuloksia energiansäästöissä, joten se osaltaan vauhdittaa energiatehokkuusohjelman toteuttamista. Lisäksi sopimus mahdollistaa Työ- ja elinkeinoministeriön tukimahdollisuuksien laajemman hyödyntämisen. Kyrklund mainitsee myös, että energiatehokkuussopimuksen solmimisesta on hyötyä myös kunnan imagon kannalta. Lisäksi kunta saa vertailutietoa toimenpiteistä ja tuloksista. (Kyrklund, sähköpostiviesti 21.6.2011)

Kyrklund (21.6.2011) kertoo sähköpostiviestissään, että energiatehokkuussopimuksen edellyttämiä toimia alettiin toteuttaa heti. Ensimmäinen vaihe on laatia toimintasuunnitelma vuoden 2011 aikana. Lisäksi käynnistetään energiakatselmuksot kaikissa merkittäviksi määriteltävissä kiinteistöissä. Energiakatselmuksissa kartoitetaan kiinteistöjen nykytilanne ja energiansäästöpotentiaali. Sopimus velvoittaa toteuttamaan katselmuksissa todetut energiansäästöön tähtäävät toimenpiteet.

Energiatehokkuussopimuksen mukainen tavoite on yhdeksän prosentin energiansäästö vuoteen 2016 mennessä. Kyrklund (21.6.2011) kertoo sähköpostiviestissään uskovansa, että sopimuksen avulla tullaan saavuttamaan merkittävää energiansäästöä. Energiatehokkuussopimuksen yhteyshenkilönä toimii Janakkalan kunnan kiinteistöpäällikkö Juha Härkönen. Lisäksi sopimuksen toteutusta varten perustetaan oma työryhmä.

3.3 REMix-hanke

Janakkalan kunnanhallitus päätti 18.4.2011, että Janakkalan kunta lähtee mukaan VTT:n REMix-hankkeeseen (Renewable Energy mix). Hanke on Janakkalassa käynnistynyt vuoden 2011 elokuun aikana, joten tuloksia hankkeen toiminnasta ei vielä ole. Hankkeen kestoksi on määritelty kaksi vuotta. (Seppälä, sähköpostiviesti 4.8.2011)

REmix-hankkeessa tarkoituksena on tarkastella eri uusiutuvan energian tuotantoteknologioiden yhdistelmän mallia ja näin löytää toteutuksen kannalta tärkeimmät osa-alueet ja arvioida strategian toteutusmahdollisuuksia. Yhdistelmämahdollisuuksista kehitetään esimerkkejä palveluliiketoiminnalle ja niiden hyötyjä ja haasteita tutkitaan yhteistyössä hankkeen osallistujien ja tutkijoiden kanssa. Hankkeen aikana otetaan tarkempaan tarkasteluun erilaisia case-kohteita, jotka voivat olla esimerkiksi joitain kunnan osia. Näihin case-kohteisiin laaditaan arvioita mahdollisista kohteeseen soveltuvista uusiutuvan energiantuotannon ratkaisuista. Lisäksi case-kohteet saavat tietoa muualla toteutetuista toimenpiteistä ja investointien toteutusmalleista. (KH 112§ 18.4.2011.)

Janakkalan kunta saa REMix-hankkeesta käyttöönsä uutta tutkimustietoa ja kokemusta uusiutuvan energian toimialasta. Lisäksi hanke antaa mahdollisuuden verkostoitua monien osajien kanssa ja vaihtaa kokemuksia muiden hankkeeseen mukaan lähteneiden kanssa. Hankkeesta saatavaa hyötyä Janakkalassa voidaan käyttää esimerkiksi oman energiapolitiikan toimintamallien kehittämiseen. (KH 112§ 18.4.2011.)

3.4 CO₂-raportti

CO₂-raportti-palvelu perustettiin vuonna 2008, jolloin aloitettiin reaaliaikainen kuntien päästöjen seurantal palvelun kehittäminen. Palvelun avulla kunnilla on mahdollisuus saada helposti tietoa omista ympäristöpäästöistään, jolloin myös niihin vaikuttaminen helpottuu. Tällä hetkellä CO₂-raportin saa itselleen jo 70 kuntaa tai kaupunkia ympäri Suomea. (CO₂-raportti 2011.)

Janakkalan kunnalle on tehty CO₂-raportti, jonka tulokset koskevat vuosia 2008–2009. Lisäksi mukana ovat ennakkotiedot vuodesta 2010. CO₂-raportissa oli otettu huomioon eri osa-alueita, jotka olivat sähkönkulutus, rakennusten lämmitys, tieliikenne, maatalous ja jätehuolto. Kasvihuonekaasuista tarkasteluun oli otettu yleisimmät ihmisen toiminnan aiheuttamat kasvihuonekaasut eli hiilidioksidi (CO₂), metaani (CH₄) ja dityppioksidi (N₂O). (CO₂-raportti 2011.)

CO₂-raportista selviää, että Janakkalan sähkönkulutus laski vuosien 2008–2009 aikana kaikissa kolmessa tutkitussa luokassa, jotka olivat asuminen ja maatalous, palvelut ja rakentaminen sekä teollisuus. Sähköä nämä luokat kuluttivat vuonna 2009 yhteensä 305 GWh. Raportista selviää myös, että huolimatta sähkönkulutuksen laskusta, sähkönkulutuksen päästöt olivat nousseet. Päästömäärät olivat nousseet kuluttajien sähkönkulutuksessa,

sähkölämmityksessä ja teollisuuden sähkönkulutuksessa. Suurin sähkönkuluttaja Janakkalassa oli tällöin teollisuus.

CO₂-raportissa tutkittiin myös kaukolämmön hyödyntämistä Janakkalassa. Raportissa kerrotaan, että vuonna 2009 Janakkalan kaukolämmöstä 42 prosenttia hyödynsi teollisuus, 33 prosenttia asuminen ja 25 prosenttia palvelut. Kun samoja energiankuluttajia tutkitaan öljylämmityksen näkökulmasta, voidaan huomata, että eniten öljyä kuluttivat palvelut (48 %). Seuraavana oli teollisuus (32 %) ja viimeisenä asuminen, jossa öljyn osuus oli 20 prosenttia.

Tieliikenne aiheutti Janakkalassa CO₂-raportin mukaan vuonna 2009 eniten päästöjä; 47 prosenttia kaikista tuotetuista päästöistä syntyi tieliikenteestä (teollisuuden päästöt eivät olleet mukana vertailussa). CO₂-raportissa tutkitusta Janakkalan tieliikenteen päästöjen jakautumisesta selviää, että vuonna 2009 62 prosenttia tieliikenteen päästöistä syntyi henkilöautoliikenteestä samalla kun linja-autojen osuus oli vain kolme prosenttia. Noin neljänneksen (26 %) päästöistä aiheuttivat kuorma-autot. Suurin osa tieliikenteestä keskittyi raportin mukaan maaseudun pääteille. Seuraavaksi suurin päästökuormitus syntyi rakennuskaavateillä.

Maatalouden päästöjä syntyi CO₂-raportin mukaan Janakkalassa vuonna 2009 yhteensä 15,45 kt CO₂-ekv. Suurimmat päästöt syntyivät synteettisestä lannoituksesta ja eläinten ruoansulatuksesta. Yleisesti ottaen maatalouden päästöt olivat hieman laskeneet vuosina 2008–2009.

CO₂-raportissa vertailtiin Janakkalaa muihin CO₂-raportin kuntiin. Vertailukohteena käytettiin keskimääräisen CO₂-raportin kunnan päästöjä. Vertailussa olivat mukana kauko-, erillis- ja sähkölämmitys, kuluttajien sähkönkulutus, tieliikenne, maatalous ja jätehuolto. Janakkalan tulokset olivat melko samoilla linjoilla keskivertokunnan kanssa lähes kaikissa vertailukohteissa, paitsi tieliikenteessä, jossa oli suurin eroavaisuus. Tieliikenteen päästöt olivat Janakkalassa vuonna 2009 huomattavasti suuremmat kuin keskimääräisellä CO₂-raportin kunnalla. Tämä saattaa osittain johtua kunnan jakautumisesta kahteen päätaajamaan, joka voi lisätä kunnan sisäistä matkustamista esimerkiksi työmatkojen muodossa. Lisäksi Janakkalaa halkova Helsinki–Tampere moottoritie vaikuttaa tulokseen huomattavasti. Myös kaukolämmön päästöt olivat Janakkalassa noin 20 prosenttia suuremmat kuin keskimääräisellä CO₂-raportin kunnalla.

Kaiken kaikkiaan Janakkalan kasvihuonekaasupäästöt olivat vuonna 2009 yhteensä 150,89 kt CO₂-ekv, kun mukana ei ollut teollisuuden päästöjä. Yhtä asukasta kohden kasvihuonekaasujen päästöt olivat 8,98 t CO₂-ekv. (CO₂-raportti 2011.)

3.5 KuntaJälki2010-hanke

Kuntien on mahdollista selvittää oma ekologinen jalanjälkensä Ekokumppanit Oy:n toteuttaman KuntaJälki-hankkeen avulla. Ekologinen jalanjälki tarkoittaa sitä maa- ja vesialaa, joka tarvitaan kulutuksessa käytettyjen uusiutuvien luonnonresurssien tuottamiseen ja kulutukseen liittyvien hiilidi-

oksidipäästöjen sitomiseen. Ekologisen jalanjäljen mittana käytetään globaalihehtaaria (gha). (Ekokumppanit Oy 2011.)

KuntaJälki-hankkeessa lasketaan keskimääräisen kuntalaisen ekologinen jalanjälki ja koostetaan tutkimustuloksista KuntaJälki-raportti. Janakkalan KuntaJälki-raportti perustuu vuoden 2007 tietoihin ja se on laskettu KuntaJälki2010-mallilla. (Ekokumppanit Oy 2011.)

Janakkalalaisen ekologinen jalanjälki on KuntaJälki-raportin mukaan 6,63 gha eli noin kahdeksan prosenttia suurempi kuin suomalaisen jalanjälki keskimäärin (6,16 gha). Janakkalalaisen jalanjäljestä lähes puolet koostuu ravinnosta (49 %). Muut ekologiseen jalanjälkeen vaikuttavat tekijät ovat asuminen (15 %), liikkuminen (5 %), tavarat ja palvelut (24 %) sekä rakentaminen (8 %). Kaikkien janakkalalaisten yhteinen ekologinen jalanjälki oli 109 000 gha. Käytännössä tämä tarkoittaa noin kaksi kertaa Janakkalan kokoista aluetta.

Ravintojalanjälki, joka janakkalalaisella on 3,26 gha, koostuu KuntaJälki-raportin mukaan suurimmaksi osaksi elintarvikkeiden valmistuksen hiilidioksidipäästöistä. Lisäksi siihen sisältyy vuoden aikana syöty liha, kala, kasvien tuotantoon käytetty viljelymaa, laitumet ja vesialueet. Janakkalalaisen ravintojalanjäljestä yli puolet (59 %) koostuu lihasta ja kalasta. KuntaJälki-raportissa muistutetaan, että ravintojalanjälkeä voi pienentää lisäämällä kasvien syöntiä ja suosimalla lähellä tuotettua ruokaa.

Asumisesta syntyvä jalanjälki on KuntaJälki-raportin mukaan janakkalalaisella 0,99 gha. Siihen kuuluvat asuntojen lämmitys, kotitalouksien sähkönkulutus ja rakentamiseen vaadittava maa-ala. Suurin osa (47 %) janakkalalaisen asumisen jalanjäljestä syntyi puulämmityksestä. Asumisen jalanjäljessä on huomioitu myös vapaa-ajan asuminen, jonka yhteenlaskettu jalanjälki oli 0,22 gha eli hieman vajaa neljännes janakkalalaisen koko asumisen jalanjäljestä. KuntaJälki-raportissa kerrotaan, että asumisen jalanjäljen pienentäminen onnistuu helposti; esimerkiksi ympäristöystävällisen lämmitystavan ja energiapihien laitteiden valitseminen vaikuttavat positiivisesti asumisen jalanjälkeen.

Liikkumisen jalanjälki syntyy liikkumisesta aiheutuvien hiilidioksidipäästöjen sitomiseen tarvittavasta maa-alasta eli niin sanotusta energiamaasta. Janakkalalaisen liikkumisen jalanjälki on KuntaJälki-raportin mukaan 0,30 gha. Tästä alasta jopa 82 prosenttia syntyi henkilöautoliikenteestä. Linja-autoliikenne kattoi vain yhden prosentin liikkumisen jalanjäljestä. KuntaJälki-raportissa mainitaan liikkumisen jalanjäljen pienentämiseksi useita ehdotuksia, kuten kimpakyytien ja linja-autojen hyödyntämisen sekä kävelyn ja pyöräilyn.

KuntaJälki-raportin mukaan janakkalalaisen tavaroiden ja palveluiden aiheuttama jalanjälki on 1,58 gha. Tavaroiden osuus tästä alasta oli huomattavasti palveluja suurempi; tavarat kattavat jalanjäljestä 86 prosenttia, kun palveluiden osuus on vain 14 prosenttia. Suurin osa (74 %) tavaroiden ja palveluiden jalanjäljestä syntyy paperin ja kartongin kulutuksen suuresta määrästä. 22 prosenttia jalanjäljestä syntyi päästöjen sitomiseen tarvitta-

vasta energiamaasta. KuntaJälki-raportissa puhutaankin kierrätyksen ja uudelleenkäytön puolesta. Raportissa muistutetaan, että suurimmat vaikutukset saadaan hankintoja vähentämällä ja järjeistämällä.

Viimeinen ekologisen jalanjäljen osa-alue on rakentaminen. Janakkalalaisen rakentamisen jalanjälki on KuntaJälki-raportin mukaan 0,50 gha. Yli 90 prosenttia rakentamisen jalanjäljestä syntyi käytetystä puusta. Rakentamisen ohjaus mainitaan KuntaJälki-raportissa hyvänä keinona rakentamisen jalanjäljen pienentämiseen.

3.6 Kui Siistii! -kampanja

Janakkalassa järjestettiin vuonna 2011 kolmatta kertaa Kui Siistii! -ympäristötekokampanja. Kampanjan tarkoituksena on rohkaista kuntalaisia tekemään erilaisia ympäristötekoja ja pohtimaan ympäristön tilaa. Kampanja on tarkoitettu kaikenikäisille, mutta erityisesti kampanjan viestiä halutaan viedä nuorille. Jokaisesta tehdystä ympäristöteosta kampanjaan osallistunut saa itselleen kiitokseksi palkinnon, joka vuonna 2011 oli Kui Siistii! -kangaskassi. Lisäksi jokainen osallistunut on mukana pääpalkinnon arvonnassa. Pääpalkintona oli jo edelliseltä vuodelta hyväksi todettu Jopo-polkupyörä, joka on erityisesti nuorille suuri houkutin osallistua.

Kampanjan aikana järjestettiin myös vuonna 2011 jo perinteeksi muodostuneet siivoustalkoot Janakkalan molemmissa päätaajamissa, Turengissa ja Tervakoskella. Siivoustalkoihin voivat osallistua kaikki halukkaat ja ne ovatkin olleet melko suosittuja. Siivoustalkoihin osallistuminen lasketaan myös ympäristöteon tekemiseksi, joten jokainen talkoolainen sai kiitokseksi osallistumisestaan kangaskassin.

Kui Siistii! -kampanjan suunnitteluun ja toteutukseen palkattiin vuonna 2011 kolme kesätyöntekijää eli ympäristöagenttia sekä yksi projektityöntekijä. Tällä tavoin kampanjaan saadaan mukaan nuorten todelliset mielihiteet ja ajatukset. Ympäristöagenttien tehtävänä on muun muassa jalkautua kuntalaisten joukkoon ja kertoa tulevista tapahtumista ja tempauksista julisteiden ja lentolehtisten avulla. Lisäksi he ovat mukana kaikissa tapahtumissa.

Kui Siistii! -kampanjalla on omat Internet-sivut, joilla on tietoa kampanjasta ja jonne jokainen voi ilmoittaa oman ympäristötekonsa. Internet-sivujen lisäksi kampanjalle on luotu omat Facebook-sivut, jonne on kerääntynyt kahden vuoden aikana yhteensä 200 jäsentä. Facebook-sivustolla tiedottaminen on helppoa ja nopeaa, joten tieto on aina ajantasaista. Lisäksi sivustolla on mahdollista keskustella ja kommentoida eri tapahtumia. Keskustelun mahdollistaminen on tärkeää kampanjassa, jonka tarkoituksena on aktivoida ihmisiä ajattelemaan ja toimimaan.

Muiden tapahtumien ja tempausten ohella Facebook-sivustolla vietetään jokaisena kampanjan aikaisena keskiviikkona erityistä kestävä kehityksen keskiviikkoa (KeKeKe), jolloin tutustutaan tarkemmin yhteen ympäristöaiheeseen ja kokeillaan ympäristöystävällisempää toimintaa käytän-

nössä. Tällaisia KeKeKe-aiheita ovat muun muassa kimppakyytipäivä, kasvisruokapäivä ja energiansäästöpäivä.

Janakkalan kunta on ympäristötekokampanjaa lanseeratessaan astunut suuren askeleen eteenpäin ympäristöasioiden saralla. Esimerkiksi vuonna 2011 Janakkala oli mukana valtakunnallisessa Suomi puhtaaksi! -päivässä omalla Janakkala puhtaaksi viikossa! -tempauksellaan. Tempausviikkoon haastettiin mukaan janakkalalaisia kouluja, yhdistyksiä ja yrityksiä. Viikkoon osallistui yhteensä 1 102 henkilöä eli tempausviikko osoittautui hyvin suosituksi. Erityisesti koulut lähtivät innokkaasti mukaan.

Kampanja on saanut paljon huomiota ja osallistuneita kertyi vuonna 2011 yhteensä 1 500 henkilöä, joka on huomattavasti edellisvuotta parempi tulos. Kun kampanjan järjestämistä jatketaan ja kampanjan sisältöä kehitetään entisestään, on mahdollista, että yhä useampi janakkalalainen lähtee mukaan. Ympäristötekokampanja on tehokas tapa edistää ympäristömyönteisyyttä ja -vastuullisuutta hausalla tavalla.

3.7 Kestävän kehityksen katsaus

Vuonna 2005 Janakkalan kunnalle tehtiin kestävän kehityksen katsaus kahden asiantuntijan avulla. Katsaus oli osa EU- ja kuntarahoitteista Hämeenlinnan seudun hyvä tulevaisuus -hanketta ja sen tavoitteena oli havainnollistaa kestävän kehityksen merkitystä. Lisäksi katsaus sisältää kestävää kehitystä, ympäristön tilaa, asukkaiden osallistumista ja sosiaalisia näkökulmia kuvaavia mittareita. (Kiijärvi & Kokko 2005.)

Kestävän kehityksen katsausta varten kerättiin Hämeenlinnan seudun asukkailta tietoa asukaskyselyllä. Janakkalasta kyselyyn vastasi 70 ihmistä. Kestävän kehityksen katsauksesta selviää muun muassa, että vuonna 2004 janakkalalaiset olivat hyvin tyytyväisiä luonnonympäristön laatuun Janakkalassa. Samasta kyselystä saatiin myös tietää, että vaikka luonnonympäristöön liittyvät asiat koettiin tärkeinä, niiden tilaa ei osattu arvioida. (Kiijärvi & Kokko 2005.)

3.8 Kestävä ja turvallinen liikkuminen -hanke

Hämeenlinnan seudun liikenneturvallisuussuunnitelman päivittäminen tuli ajankohtaiseksi kuntaliitoksen ja edellisen suunnitelman vanhenemisen myötä. Liikenneturvallisuussuunnitelman päivitys aloitettiin Kestävä ja turvallinen liikkuminen -hankkeella, joka alkoi syyskuussa 2010 ja oli voimassa vuoden 2011 syyskuuhun asti. Janakkalan teknisen toimen ja maankäytön johtaja Hannu Seppälä kertoo (sähköpostiviesti 11.7.2011), että liikenneturvallisuussopimuksen päivittämisen ohella on sitouduttu myös liikenneturvallisuusyhteistyön tiivistämiseen, maankäytön ja liikenteen suunnittelun yhteensovittamiseen sekä kävely- ja pyöräilymyönteisen liikkumiskulttuurin edistämiseen. (Motiva n.d.)

Kestävällä tavalla liikkuminen on nostettu esiin uudessa suunnitelmassa; liikenneturvallisuus ja kestävä liikkuminen pyritään kytkemään entistä tii-

viimmin toisiinsa. Kestävä ja turvallinen liikkuminen -hankkeen yksi pää-tavoite on kasvattaa vähemmän päästöjä aiheuttavien kulkutapojen osuutta. Seppälä kertoo (sähköpostiviesti 11.7.2011), että tavoitteeseen pyritään pääsemään laajalla keinovalikoimalla. Lisäksi suunnittelussa huomioidaan erityisesti yksilötason valintojen suurta merkitystä, kuitenkin unohtamatta, että yhteiskunnan tulee omilla toimillaan tukea ja ohjata valintoja oikeaan suuntaan.

3.9 Yhteenveto

Janakkala on vuosien varrella tehnyt paljon erilaista ympäristötyötä ja ottanut osaa moniin ympäristöhankkeisiin. Janakkalan ympäristötyölle on luotu hyvät puitteet ja erilaisia tutkimustuloksia löytyy paljon. Janakkalan kunnan olisi aika asettaa itselleen ympäristötavoitteita ja sitouttaa oma henkilöstönsä niihin antamalla neuvoja ja rohkaisemalla toimintaan. Kunnan johdon on myös itse näytettävä esimerkkiä. Kunnan henkilöstön on ensin itse toimittava ympäristöystävällisesti, jotta asioita voidaan kertoa myös ulospäin, esimerkiksi kuntalaisille.

Hyvä ponnistuslauta kuntalaisten aktivoimiseen on jo luotu; Kui Siistii! -kampanjan avulla ympäristöasiat saadaan kuuluviin ja näkyviin myös kuntalaisten joukossa. Kuten Janakkala puhtaaksi viikossa! -tempauksessa huomattiin, samantyyppisillä kampanjain sidotuilla tapahtumilla voidaan saada suuri määrä kuntalaisia mukaan ympäristötyöhön.

Eri raporteissa tutkittuja osa-alueita ja esimerkiksi katsauksessa käsitellyjä mittareita on hyvä käyttää myös jatkossa, sillä näistä on jo olemassa tietoa. Kun tietoja aletaan seurata säännöllisesti, voidaan selvittää kunnan kehityksen kulku ympäristön näkökulmasta, asettaa realistiset tavoitteet jatkoa varten ja pohtia sopivia toimintamahdollisuuksia.

4 YMPÄRISTÖTYÖN MAHDOLLISUUDET

Janakkalan kunnassa on jo tehty paljon erilaista ympäristötyötä, kuten selviää luvusta kolme. Tässä luvussa on käsitelty erilaisia toimia, joiden avulla Janakkala voisi pyrkiä kohti ympäristövastuullisen kunnan mainetta tulevaisuudessa.

4.1 Ympäristösertifikaatti

Tuotteelle tai palvelulle on mahdollista hankkia kansainvälinen ISO 14000 -sarjaan kuuluva ympäristösertifikaatti, joka käsittelee ympäristöasioiden hallintaa ja viestii sidosryhmille ympäristövastuullisesta toiminnasta. ISO 14000 -sarjaan kuuluu useita standardeja ja oppaita, joista osa on suomenkielisiä ja osa saatavilla vain englanniksi. Standardit ja oppaat käsittelevät useita eri aiheita, jotka ovat

- ympäristöjärjestelmät
- ympäristöauditoinnit ja -tarkastukset

- ympäristönsuojelun tason arviointi
- ympäristömerkinnät
- elinkaariarviointi
- kasvihuonekaasupäästöjen hallinta (vain englanniksi)
- ympäristöviestintä
- tuotesuunnittelun ja tuotekehityksen ympäristönäkökohdat
- tuotestandardien ympäristönäkökohdat
- termit ja määritelmät.

(SFS n.d.a, n.d.b.)

Tunnetuin ympäristösertifikaatti on ISO 14001 -ympäristöjärjestelmämalli sekä ISO 14004 -opas, joka antaa ohjeita ympäristöjärjestelmään liittyvien asioiden toteuttamisesta. Ympäristöjärjestelmästandardissa keskitytään organisaation toimintoihin kokonaisuutena ja huomioidaan useita ympäristönäkökohtia. Mallin avulla organisaatio pystyy parantamaan ympäristöasioitaan ja osoittamaan muille, että hoitaa ympäristöasiansa vastuullisesti ja kunnollisesti. Sertifikaatin haluavalta organisaatiolta vaaditaan tiettyjä vaatimuksia, joihin on oltava valmis sitoutumaan. Organisaatiolta vaaditaan

- sitoutumista ympäristönsuojelun tason jatkuvaan parantamiseen
- tuotteidensa, toimintojensa ja palveluidensa ympäristövaikutuksien tunnistamista
- lakisääteisten velvoitteiden selvittämistä ja niiden täyttämistä
- ympäristötavoitteiden asettamista ja niiden toteutumisen seuraamista
- resursseja
- henkilöstön osaamisen ylläpitämistä
- prosessien ja toimintojen ohjaamista
- ympäristöriskeihin ja onnettomuustilanteisiin varautumista
- ympäristövaikutuksien tarkkailua ja seuraamista
- ympäristövahinkojen ennaltaehkäisyä ja niiden toistumisen estämistä
- hyvien ympäristökäytäntöjen ylläpitämistä
- oman toiminnan tuloksien arvioimista ja toiminnan parantamista.

(SFS n.d.c.)

ISO 14001 -ympäristöjärjestelmän käyttöön ottaminen tuo mukanaan monia hyötyjä. Järjestelmän avulla esimerkiksi ympäristöasiat saadaan paremmin osaksi johtamista, toiminnan suunnittelua ja jokapäiväistä työtä. Samalla henkilöstön ympäristötietoisuus kasvaa ja he oppivat tekemään ympäristövastuullisia ratkaisuja niin työ- kuin arkielämässään. Lisäksi kustannustehokkuus parantuu, kun energian käyttöä tehostetaan ja jätemääriä vähennetään. Ympäristöjärjestelmämallin avulla palveluketjujen eri vaiheiden ympäristövaikutukset tulee otettua huomioon. Lisäksi ympäristöviestintä tehostuu sekä ympäristöriskien hallinta ja ennaltaehkäisy paranevat. (SFS n.d.c.)

ISO 14001 -ympäristöjärjestelmämallin lisäksi standardien sarjassa ovat esimerkiksi ISO 14063 ja ISO 14031. ISO 14063 opastaa ympäristöviestinnässä ja antaa käytännön esimerkkejä erilaisista viestintätilanteista. Standardissa ”annetaan organisaatiolle opastusta yleisistä periaatteista, po-

litiikasta, strategiasta ja toiminnoista, jotka liittyvät sekä sisäiseen että ulkoiseen ympäristöviestintään”. ISO 14031 taas ”antaa ohjeita organisaation ympäristönsuojelun tason arvioinnin kehittämistä ja käyttöä varten”. (SFS n.d.d, n.d.e.)

4.2 EMAS-järjestelmä

Edellisessä luvussa mainitun ISO 14001 -ympäristöjärjestelmän lisäksi on olemassa toinenkin ympäristöjärjestelmä: EMAS (the Eco-Management and Audit Scheme). EMAS-järjestelmä pohjautuu ISO 14001 -ympäristöjärjestelmään, mutta menee vaatimuksissaan hieman pidemmälle. (SYKE 2010a.)

Alkuun EMAS sisältää täsmälleen samat vaiheet ja vaatimukset kuin ISO 14001 -järjestelmä, mutta tämän jälkeen EMAS-järjestelmässä vaaditaan julkinen ympäristöraportti eli EMAS-selonteko (Kuva 1). Raportoinnin lisäksi EMAS-järjestelmän haluava organisaatio sitoutuu noudattamaan ympäristölainsäädäntöä ja parantamaan ympäristönsuojelunsa tasoa jatkuvasti. (SYKE 2010a.)

Kuva 1 EMAS-järjestelmä pohjautuu ISO 14001 -ympäristöjärjestelmään (SYKE 2010a.)

Kuten ympäristöjärjestelmä, myös EMAS-järjestelmä sopii niin yrityksille kuin julkiselle hallinnolle. Järjestelmän avulla ympäristöasiat saadaan organisaatiossa järjestelmällisesti osaksi päätöksentekoa ja suunnittelua. (SYKE 2010a.)

Säännöllisesti julkaistavassa EMAS-selonteossa kerrotaan esimerkiksi organisaation toiminnasta, ympäristöpolitiikasta ja -järjestelmästä, ympäristönäkökohdista, päämääristä ja tavoitteista sekä päästöjen ja muiden näkökohtien kehityksestä organisaation ympäristövaikutuksista. Selonteot ovat julkisia, joten ne ovat tärkeitä sidosryhmien kanssa tapahtuvan viestinnän välineitä. Selontekoja on julkaistava korkeintaan kolmen vuoden välein. Lisäksi väli vuosien aikana on julkaistava muun muassa ympäristötunnusluvuissa tapahtuneet muutokset ja muita selontekoon liittyviä päivitystietoja. (SYKE 2010b.)

EMAS-selonteko ja välivuosien päivitystiedot vahvistetaan aina ulkopuolisella audittoijalla, joka todentaa ympäristöjärjestelmän olevan toimiva ja raportin tietojen olevan oikeita. Todentamisen yhteydessä organisaatio rekisteröidään EMAS-organisaatioksi ja se saa käyttöönsä EMAS-sertifikaatin ja logon, joita organisaatio voi käyttää muun muassa markkinoinnissa ja viestinnässä (Kuva 2). (SYKE 2010b.)

Kuva 2 EMAS-logo, jonka organisaatio saa käyttöönsä rekisteröinnin jälkeen. (SYKE 2010c.)

4.3 Oppilaitosten kestävän kehityksen sertifikaatti

Oppilaitoksille on kehitetty oma kestävän kehityksen sertifikaatti -järjestelmä, jota ylläpitää Opetus-, kasvatus- ja koulutusalojen säätiö eli OKKA-säätiö. Järjestelmä tarjoaa oppilaitoksille arviointityökaluja, materiaaleja, neuvontaa sekä koulutusta kestävän kehityksen työn tueksi. (Oppilaitosten kestävän kehityksen sertifiointi n.d.a.)

Halutessaan oppilaitos voi hakea toiminnalleen sertifikaattia ja ulkoista arviointia. Tukea sertifikaatin hankkimiseen saa esimerkiksi järjestelmää varten luodulta Internet-sivustolta, jonne on koottu ohjeita, oppaita ja esitteitä toiminnan aloittamiseen ja toteuttamiseen. (Oppilaitosten kestävän kehityksen sertifiointi n.d.a.)

Oppilaitokselle laaditaan kestävän kehityksen ohjelma, jossa on esitetty oppilaitoksen kestävän kehityksen tavoitteet. Lisäksi ohjelmassa sovitaan aikataulu, vaadittavat toimenpiteet, seurannan toteuttaminen sekä resurssit. Hyvän suunnittelun ansiosta ympäristöasiat saadaan kytkettyä osaksi oppilaitoksen toimintaa ja opetusta. Ympäristö voidaan huomioida oppilaitoksessa esimerkiksi valitsemalla lukuvuoden ajaksi tietty tema, jota käsitellään eri tavoin läpi lukuvuoden. (Oppilaitosten kestävän kehityksen sertifiointi n.d.a, n.d.b.)

Sertifikaatin hankkiminen kestävän kehityksen ohjelmalle on vapaaehtoista. Sertifiointi edellyttää vuosittain tapahtuvaa oppilaitoksen itsearviointia, jossa arvioidaan ohjelmassa määriteltyjen tavoitteiden toteutumista. Itsearvioinnin lisäksi vaaditaan ulkopuolinen auditointi. Oppilaitos voi

oman itsearviointinsa perusteella määritellä sopivan hetken auditoinnille tilaamalla sen vasta kun kokee olevansa tarpeeksi lähellä sertifikaatin saamiseksi vaadittuja kriteerejä. Auditoinnissa todennetaan kestävän kehityksen ohjelma sekä tavoitteiden riittävyys ja niiden toteutuminen. (Oppilaitosten kestävän kehityksen sertifiointi n.d.c.)

Hyväksytyn auditoinnin jälkeen oppilaitos saa käyttöönsä sertifikaatista kertovan logon ja oppilaitos lisätään sertifioitujen oppilaitosten listaan. Lisäksi oppilaitos saa sertifikaattiviirin. Sertifikaatin myöntämisen jälkeen oppilaitoksen tulee vuosittain suorittaa ensimmäistä itsearviointia kevyempiä itsearviointeja. Pelkät itsearvioinnit eivät kuitenkaan riitä ylläpitämään sertifikaattia ikuisesti, vaan se on uusittava viimeistään kolmen vuoden välein. (Oppilaitosten kestävän kehityksen sertifiointi n.d.c, n.d.d.)

4.4 Vihreä lippu

Oppilaitosten oman kestävän kehityksen sertifikaatin lisäksi oppilaitoksille on olemassa toinenkin vaihtoehto: Vihreä lippu (Kuva 3). Vihreä lippu on päiväkodeille, kouluille ja oppilaitoksille tarkoitettu kestävän kehityksen ohjelma, jonka pääperiaatteita ovat osallisuus, ympäristökuormituksen vähentäminen, kestävän kehityksen kasvatus osana arkea, jatkuva parantaminen sekä yhteistyö ympäröivän yhteiskunnan kanssa. Vihreä lippu toimii myös kansainvälisen kasvatusalan ympäristömerkinä ja on osa kansainvälistä Eco-Schools -ohjelmaa, joka on käytössä lähes kaikkialla Euroopassa. (Vihreä lippu n.d.a.)

Kuva 3 Vihreä lippu -logo, jonka osallistuja saa onnistuneen projektin jälkeen käyttöönsä. (Vihreä lippu n.d.a.)

Vihreän lipun hankkiminen alkaa ohjelmaan liittymisellä. Tämän jälkeen päiväkotit, koulut tai oppilaitokset perustaa ympäristöraadin, johon kuuluu sekä aikuisia että lapsia. Raadin tehtävänä on suunnitella, ohjata ja arvioida toimintaa. Raadin ensimmäinen tehtävä on valita lukuvuodelle teema. Vihreä lippu -ohjelmaan sisältyy useita vaihtoehtoisia teemoja, jotka ovat vesi, energia, jätteiden vähentäminen, lähiympäristö, kestävä kulutus ja yhteinen maapallo. Teeman valinnan jälkeen suoritetaan alkukartoitus, jotta nähdään, mikä on esimerkiksi ympäristökuormituksen ja ympäristötietoisuuden alkutilanne. Kartoituksen perusteella raati laatii toimintasuunnitelman, josta selviävät muun muassa tavoitteet. Vuoden lopussa suoritetaan loppukartoitus ja laaditaan raportti. (Vihreä lippu n.d.b.)

Vuoden alussa laaditun alkukartoituksen ja vuoden lopussa kirjoitetun raportin tarkistaa Suomen Ympäristökasvatuksen Seura sekä Vihreä lippu -toimikunta. Molemmista raporteista päiväkotit, koulut tai oppilaitokset saa kir-

jallisen palautteen. Vuoden lopussa hyväksytystä raportista osallistuja saa itselleen Vihreän lipun käyttöoikeuden seuraavaksi kahdeksi vuodeksi. Osallistuja, joka on käynyt läpi vähintään kolme eri teemaa, voi anoa siirtymistä Kestäväälle Vihreä lippu -tasolle. Tällöin toiminta pysyy miltei samana, mutta osallistuja saa valita teemansa vapaammin ja tehdä vuotta pidempään kestäviä projekteja. (Vihreä lippu n.d.b, n.d.c.)

4.5 Green Office

Green Office on kansainvälinen WWF:n eli Maailman luonnonsäätiön luoma ohjelma, joka on Suomessa käytössä yli 190 organisaatiolla. Green Office -ohjelman avulla yritys voi pienentää ekologista jalanjälkeään ja vähentää kasvihuonekaasupäästöjään. Lisäksi ohjelman käytöstä on taloudellista hyötyä, sillä esimerkiksi energiansäästötoimenpiteet näkyvät myös taloudellisena säästönä. Green Officella voi olla myös markkina-arvoa, sillä vastuulliset kuluttajat ja asukkaat arvostavat vastuullisesti toimivaa kuntaa tai yritystä. (Taponen 2011, Hämeen Sanomat 19.6.2011, 5)

Green Office -merkin saaminen on melko pitkä prosessi, sillä se kestää seitsemästä kymmeneen kuukautta. Kaikki alkaa organisaation päätöksestä toimia ympäristöystävällisesti. Tämän jälkeen tehdään WWF:n kanssa sopimus, jonka yhteydessä organisaatio maksaa liittymismaksun ja saa tunnukset Green Office -verkoston ekstranettiin. Organisaatiosta valitaan Green Office -yhteyshenkilö ja tämän tueksi työryhmä. Työryhmän tehtävänä on sopia organisaatiossa tehtävistä ympäristötoimista ja luoda vuoden sisällä liittymisestä toimiva ympäristöohjelma. Kun ympäristöjärjestelmä on valmis, tulee toimistolle tarkastaja, joka käy läpi tehdyt toimet ja vertaa niitä vaadittuihin kriteereihin. Hyväksytyin tarkastuksen jälkeen organisaatio saa käyttöönsä Green Office -merkin ja -diplomin (Kuva 4). (Taponen 2011, Hämeen Sanomat 19.6.2011, 5; WWF n.d.a.)

Kuva 4 Green Office -merkki, jonka organisaatio saa käyttöönsä. (WWF n.d.b.)

Green Office -merkin saaminen vaatii jatkuvia tuloksia ja jatkuvaa toimintatapojen parantamista. Ohjelman jäsenien on vuosittain raportoitava omasta edistymisestään vähintään kolmella eri aihealueella, joita voivat olla esimerkiksi paperin- ja sähkönkulutus. Lisäksi kolmen vuoden välein tehdään uusia tarkastuksia. Raportoinnissa esiintyvien puutosten, raportoinnin puuttumisen tai tarkastusten tulosten perusteella sopimus saatetaan irtisanoa. (Taponen 2011, Hämeen Sanomat 19.6.2011, 5)

Vuonna 2010 Suomen Green Office -toimistot säästivät yhteensä 2 440 tonnia hiilidioksidipäästöjä. Hiilidioksidipäästöjen lisäksi sähkönkulutus väheni kolmanneksen yhtä henkilöä kohden. Myös paperinkulutuksen jär-

keistämisellä oli suuria vaikutuksia, sillä toimistot säästivät sillä tavoin yhteensä 110 000 euroa. (Taponen 2011, Hämeen Sanomat 19.6.2011, 5)

4.6 Agenda 21 ja Aalborgin sitoumus

Vuonna 1992 Brasiliassa, Rio de Janeirossa, järjestetyn ympäristö- ja kehityskonferenssin toimintaohjelman yhdeksi tavoitteeksi asetettiin, että kaikki kunnat laatisivat itselleen oman paikallisagendansa eli Agenda 21 -ohjelman. Kaksi vuotta myöhemmin, vuonna 1994, Tanskan Aalborgissa järjestettiin Euroopan kestävän kehityksen kaupungit -kokous, jonka tuloksena syntyi Aalborgin julistus. Julistuksessa kaupungit ja kunnat osoittavat ymmärtävänsä muun muassa sen, että ympäristön hyvinvoinnin takaamiseksi on ryhdyttävä toimiin. Julistuksen allekirjoittaneet kunnat sitoutuivat laatimaan itselleen kestävän kehityksen ohjelman eli paikallisagenda 21:n. (SYKE 2011c; Euroopan kaupunkien sopimus kohti kestävä kehitystä 1994.)

Paikallisagenda ei vaadi käytännön tekoja eikä sitouta kuntaa toimimaan kestävän kehityksen mukaisesti. Kymmenen vuotta Aalborgin julistuksesta järjestettiin vuonna 2004 Aalborg+10-konferenssi, jonka tuloksena syntyivät Aalborgin sitoumukset. Aalborgin sitoumusasiakirjan allekirjoittanut kunta hyväksyy Aalborgin julistuksen ja sitoutuu ryhtymään toimiin tiettyjen tavoitteiden saavuttamiseksi. Sopimukseen kuuluvista tavoitteista eli sitoumuksista on luotu erillinen asialista, jolta kunta valitsee omiin olosuhteisiinsa sopivat sitoumukset. Sopimuksen on tähän mennessä allekirjoittanut vain viisi suomalaista kuntaa. (Kunnat.net n.d.a, n.d.b.)

4.7 Ympäristöraportointi

Kestävän kehityksen säännölliset katsaukset ja raportit auttavat kuntaa kehittymään, sillä niiden avulla on helppo seurata kunnan kehitystä, löytää ongelmakohtia ja arvioida eri toimien vaikutuksia kunnan ympäristön tilaan. Selkeät ja helposti tulkittavat kaaviot ja tilastot ovat myös hyvin viestittävässä kuntalaisille ja muille sidosryhmille. Ajantasaiset raportit toimivat myös hyvänä tukena päätöksenteossa.

Lahden kaupungissa on säännöllinen ympäristöraportointi aloitettu jo vuonna 2002, jolloin suoritettiin ensimmäinen ympäristötilinpäätös. Ympäristötilinpäätöksiä julkaistiin tämän jälkeen vuosittain vuoteen 2006 asti, jonka jälkeen niiden tilalla alettiin julkaista Lahden seudun (Hollola, Lahti ja Nastola) ympäristökatsauksia vuodesta 2008 eteenpäin. Ympäristökatsauksen ohella Lahdessa julkaistaan kerran valtuustokaudessa ympäristöraportti. Lisäksi Lahden ilmanlaatua on tarkkailtu ja sen tilaa raportoitu vuosina 2005–2009. Vuodesta 2010 on koottu Lahden seudun yhteinen ilmastoraportti. Lahden seudulle on myös luotu ilmasto-ohjelma 2009–2015. Ympäristöraportointi on siis saanut Lahden seudulla jo pysyvän jalansijan, jonka ansiosta Lahti tunnetaan myös muissa kunnissa vastuullisena ympäristönsä tilasta raportoijana. (Kalpio, sähköpostiviesti 26.7.2011; Lahden kaupunki n.d.)

Ympäristöraporteissa ja -katsauksissa käytettävien indikaattoreiden valinta on tehtävä huolellisesti. Indikaattoreiden avulla tietoa voidaan esittää tiivistetysti ja helposti ymmärrettävästi. Indikaattoreiden muutamia peruseriäotteitä ovat niiden vertailtavuus edellisiin tuloksiin sekä jatkuvuus, eli niiden on perustuttava samoihin kriteereihin jokaisella tutkimuskerralla. Lahden ympäristönsuojelusuunnittelija Timo Permanto on ollut mukana Lahden ympäristöraportoinnissa miltei alusta lähtien. Permanto kertoo sähköpostiviestissään (4.8.2011), että Lahdessa käytössä olevat indikaattorit on jaettu kahdeksaan osa-alueeseen, jotka ovat aikoinaan olleet Lahden ympäristöpolitiikan päämääriä.

Permanto kertoo sähköpostiviestissään (4.8.2011), että indikaattoreiden valinnassa on tärkeää pohtia, mitkä mittarit kuvaisivat ympäristön tilan kehitystä, ympäristön tilaan vaikuttavien taustatekijöiden ja ilmiöiden kehitystä sekä kaupungin tai kunnan omaa työpanosta. Lisäksi olisi toivottavaa, että valituista indikaattoreista olisi jo tietoa. Jos tietoa ei vielä ole, on tärkeää pohtia, olisiko tiedon keräämisen käynnistämiseen riittävästi resursseja. Permanto huomauttaa myös, että huolimatta siitä, että ajan saatossa mittareita saattaa tulla lisää, joskus niitä joudutaan jättämään myös pois. Syynä voi olla esimerkiksi se, että kyseistä tietoa ei enää kerätä tai keräystapa on muuttunut niin suuresti, että tieto ei enää ole vertailukelpoinen.

Permanto muistuttaa sähköpostiviestissään (4.8.2011) myös raportoinnin kohderyhmän pohtimisen tärkeydestä; indikaattorit on valittava siten, että ne sopivat halutulle kohderyhmälle. Esimerkiksi Lahden ympäristökatsaus on tarkoitettu laajalle yleisölle, joten siinä on tarkoituksella käsitelty hieman suppeammin teknisiin asioihin liittyviä indikaattoreita. Permanto huomauttaa samalla, että vaikka tietoa käsiteltäisiin katsauksessa suppeammin, se ei tarkoita, että siinä olisi kaikki saatu tieto.

Tärkeää on myös suunnitella, kuinka indikaattoreista saatavia tietoja ja tapahtuneita muutoksia esitetään. Kaavioiden on oltava helposti tulkittavia ja selkeitä. Lahden kaupungin projektikoordinaattori Marja-Leena Kalpio kertoo (sähköpostiviesti 26.7.2011), että Lahden seudun ympäristökatsauksissa pidemmän aikavälin muutokset on kuvattu erivärisillä nuolilla; vihreä nuoli tarkoittaa ympäristön kannalta positiivista muutosta ja punainen negatiivista muutosta. Sininen nuoli taas ilmaisee, että suurta muutosta ei ole tapahtunut. (SYKE 2011d.)

4.8 Ympäristölaskenta

Ympäristöraportin tukena voidaan suorittaa myös ympäristölaskentaa ja ympäristökirjanpitoa. Näiden toimien tarkoituksena on kuvata numeerisesti eri ympäristöindikaattoreita ja näin tuoda ympäristönäkökohdat osaksi liiketoimintaprosesseja ja talousasioita. Ympäristölaskenta voidaan myös liittää osaksi tilinpitoa ja taloudellisen tilanteen raportointia. Lisäksi se tuottaa tietoa ympäristöllisestä suorituskyvystä niin organisaatiolle itselleen kuin sidosryhmille. (SYKE 2011d.)

Ympäristökirjanpidosta raportoidaan vuosittain ympäristötilinpäätöksellä. Ympäristötilinpäätöksessä on liitettyä tuloslaskelma, ympäristön aiheuttamien tuottojen ja kulujen kokoomalaskelma sekä ekotase. Yhdessä nämä osiot muodostavat kokonaiskuvan organisaation ympäristöön liittyvästä rahaliikenteestä. Ympäristölaskennan avulla voidaan seurata ympäristötaivoitteisiin liittyviä kustannuksia ja hyötyjä. Suomen ympäristökeskuksen Internet-sivujen mukaan ympäristölaskennassa voidaan erottaa kolme peruslähestymistapaa: laajennettu taloudellinen informaatio, ympäristöindikaattorit ja ympäristölähtöinen rinnakkaistilinpito. (SYKE 2011d; Ympäristöjohtamisen sanasto n.d.)

Ensimmäisessä lähestymistavassa eli laajennetussa taloudellisessa informaatioissa tavanomainen kustannus- ja tuottoinformaatio laajennetaan ja korjataan ympäristönsuojeluun liittyvillä kustannuksilla ja tuotoilla. Ympäristöindikaattorit huomioiva lähestymistapa tarkoittaa, että taloudellisia mittareita täydennetään esimerkiksi päästöjä, jätteitä, energiankulutusta ja luonnonvarojen käyttöä kuvaavilla indikaattoreilla. Kolmannessa lähestymistavassa eli rinnakkaistilinpidoissa pidetään erillistä kirjaa materiaalien ja luonnonvarojen käytöstä ja niillä saaduista tuotoista. (SYKE 2011d.)

5 HAASTATTELUT

Opinnäytetyötä varten haastateltiin muutamia kunnan työntekijöitä. Haastatteluiden avulla saatiin tietoa haastateltujen henkilökohtaisista mielipiteistä liittyen Janakkalan kuntaan ja ympäristöön. Lisäksi haastateltaville esitettiin heidän työtään tai projektejaan koskevia kysymyksiä, joiden avulla kartoitettiin kunnassa tapahtuvia ympäristöasioita ja niiden sujumista. Haastattelut toteutettiin sähköpostiviestein.

Jokaiselle haastatellulle esitetyt Janakkalan kuntaa ja ympäristöä koskevat kysymykset on käsitelty tässä luvussa. Työtehtäviin ja hankkeisiin liittyviin kysymyksiin saadut vastaukset on käsitelty opinnäytetyön muissa luvuissa, joissa näitä aiheita on käsitelty. Niin sanotut yleiset kysymykset olivat seuraavat:

- Miten ympäristö on mielestäsi otettu huomioon Janakkalan kunnan sisäisessä toiminnassa?
- Millaisena näet Janakkalan tulevaisuuden ympäristön kannalta?
- Voisiko Janakkala olla Paras paikka* ympäristöystävälliseen asumiseen?

Haastateltavat olivat projekti-insinööri Marika Kyrklund, vt. ruokapalvelupäällikkö Marko Vilkman, teknisen toimen ja maankäytön johtaja Hannu Seppälä, kiinteistöpäällikkö Juha Härkönen, palvelusihteeri Tanja Ahola sekä ympäristöpäällikkö Heikki Tamminen.

* ”Paras paikka” on termi, jota käytetään aktiivisesti osana Janakkalan kunnan markkinointimenetelmää.

5.1 Projekti-insinööri Marika Kyrklund

Marika Kyrklund kokosi vuonna 2010 Janakkalan energiatehokkuusohjelman ja on tiiviisti mukana ohjelman toteuttamisessa. Tilapalveluissa työskentelevältä Kyrklundilta tiedusteltiin sähköpostitse juuri energiatehokkuusohjelmaan liittyviä asioita. Energiatehokkuusohjelmaa ja -sopimusta on käsitelty tarkemmin luvussa 3.2. Tilapalvelut on teknisen lautakunnan alainen tulosalue, joka vastaa kunnan tilojen toimivuudesta.

Kyrklundin (sähköpostiviesti 21.6.2011) mukaan ympäristö on jatkuvasti suuremmassa osassa Janakkalan strategisissa tavoitteissa. Hän kertoo myös, että tilapalveluissa energiansäästön ja sitä kautta myös ympäristön eteen on tehty paljon töitä. Energiansäästöön liittyvät toimet ovat olleet osana päivittäistä toimintaa jo ennen energiatehokkuusohjelman laatimistakin.

Kyrklund (sähköpostiviesti 21.6.2011) kertoo näkevänsä Janakkalan tulevaisuuden ympäristön kannalta positiivisena. Hän uskoo Janakkalalla olevan tahtoa ja innostusta ympäristöystävällisyyden edistämiseen. Nyt tavoitteena on saada ympäristöystävällisyys osaksi kunnan jokapäiväistä toimintaa.

5.2 Vt. ruokapalvelupäällikkö Marko Vilkmán

Ruokapalvelut on yksi teknisen lautakunnan alaisista tulosalueista, joka vastaa kunnallisista ruokapalveluista, kuten kouluruokailusta. Vilkmánilta kysyttiin haastattelun yhteydessä muun muassa luomu- ja lähiruoan roolia Janakkalassa. Vilkmánilta saatuja tietoja lähi- ja luomuruoan käyttämisestä kuntaruokailussa on käsitelty tarkemmin luvussa 6.4.

Sähköpostiviestissään (6.7.2011) Vilkmán ei osannut sanoa, onko ympäristö otettu huomioon Janakkalan sisäisessä toiminnassa. Janakkalan tulevaisuutta hän kuvailee sanoilla ”vihreä, vehreä ja virkeä Janakkala”.

5.3 Teknisen toimen ja maankäytön johtaja Hannu Seppälä

Teknisen toimen ja maankäytön johtaja Hannu Seppälälle sähköpostitse esitetyt kysymykset koskivat Kestävä ja turvallinen liikkuminen -hanketta, jonka yhteyshenkilö hän on. Hankkeesta kerrotaan tarkemmin luvussa 3.8.

Seppälä kertoi sähköpostiviestissään (11.6.2011), että ympäristöasiat pyritään huomioimaan kaavoituksen suunnittelun yhteydessä. Hänen mielestään Janakkalalle tulisi laatia ympäristöohjelma, jossa selvitetäisiin Janakkalan ympäristön tila. Seppälä mainitsee myös, että Janakkalassa ollaan parhaillaan tekemässä viheralueiden hoidon ja kehittämisen ideasuunnitelmaa, jolla tulee olemaan merkitystä ympäristöön.

Kysymykseen Janakkalan tulevaisuudesta ympäristöystävällisenä kuntana Seppälä muistuttaa viestissään (11.6.2011), että yhdyskuntasuunnitteluun

tulisi panostaa, jotta suunnitelmat tehtäisiin ympäristönäkökulmat huomioiden. Pääasiassa Janakkalan ympäristön tila on Seppälän mielestä hyvä.

Kolmanteen kysymykseen, joka käsitteli Janakkalan mahdollisuuksia olla Paras Paikka ympäristöystävälliseen asumiseen, Seppälä vastaa hyväksyvästi. Hän kuitenkin muistuttaa sähköpostiviestissään (11.6.2011), että ”se vaatii jatkuvaa panostamista suunnittelulta ja kunnan taloudessa tulee siihen myös jatkossa varautua. Tarvittaviin toimenpiteisiin tulee varata vuosittain riittävä määrä rahaa”.

5.4 Kiinteistöpäällikkö Juha Härkönen

Tilapalveluissa työskentelevä kiinteistöpäällikkö Juha Härkönen kertoo sähköpostiviestissään (11.7.2011) työskennelleensä Janakkalan kunnalla vasta hieman yli vuoden. Verratessaan Janakkalan kunnan sisällä tapahtuvaa ympäristön huomioimista edelliseen työpaikkaansa, Härkönen kertoo tilanteen olevan Janakkalassa hyvä. Härkönen uskoo, että Janakkalalla ei ole tulevaisuudessa suuria huolia ympäristön suhteen.

5.5 Palvelusihteeri Tanja Ahola

Tanja Ahola kuuluu kunnan konsernipalveluihin ja vastaa työkseen muun muassa kunnantalon monistamon toiminnasta. Häneltä saatuja kunnantalossa tapahtuvaan kopioimiseen liittyviä tietoja on käsitelty luvussa 6.3.1.

Ahola kertoo (sähköpostiviesti 9.8.2011a), että hänen mielestään ympäristö otetaan kunnassa nykyään huomioon erityisesti uusissa hankinnoissa. Hän kuitenkin toteaa, että aina voisi vielä vähän enemmän kiinnittää ympäristöasioihin huomiota. Ympäristö voidaan huomioida esimerkiksi tarkastelemalla uusien laitteiden sähkönkulutusta.

Sähköpostiviestissään (9.8.2011a) Ahola kuvailee Janakkalan tulevaisuutta ympäristön kannalta hyväksi; Janakkalassa kiinnitetään Aholan mukaan jatkuvasti enemmän huomiota ympäristöasioihin. Samalla on kasvanut ymmärrys siitä, että kyseessä on kaikkien yhteinen huolenaihe. Ahola muistuttaa viestissään (9.8.2011a), että sama muutos on nähtävissä koko maassa, joten Janakkala seuraa hyvin yleistä linjaa.

Aholan mielestä Janakkalalla olisi hyvät mahdollisuudet olla Paras Paikka ympäristöystävälliseen asumiseen. Sähköpostiviestissään (9.8.2011a) Ahola kertoo Janakkalassa jo olevan paljon ympäristöystävällistä asumista: esimerkiksi lämmitysmuotoja pohditaan enemmän ympäristönäkökulmasta heti uusien omakotitalojen rakennusvaiheessa.

5.6 Ympäristöpäällikkö Heikki Tamminen

Janakkalan kunnan ympäristöpäällikkö Heikki Tamminen kertoo, että ”objektiivisilla mittareilla arvioiden Janakkalan ympäristön tila ja toiminta ympäristön hyväksi kestävä hyvin vertailun mihin tahansa kuntaan”. Hänen mukaansa nyt onkin keskityttävä määrittelemään ympäristön nykytila

entistä tarkemmin ja löytämään tärkeimmät ympäristöongelmat. Tämän jälkeen voidaan pohtia erilaisia keinoja, joiden avulla kunta voisi vaikuttaa.

Tamminen muistuttaa, että kuntaorganisaation mahdollisuudet vaikuttaa ympäristön tilaan ovat rajalliset. Lisäksi on huomattava, että ympäristön tilaan vaikuttavat myös kunnan toiminnasta riippumattomat tekijät. Tästä huolimatta Tamminen uskoo vaikuttamisen olevan mahdollista, kunhan kaikki sidosryhmät saadaan sitoutettua mukaan.

Tamminen muistuttaa myös selkeiden ja kuvaavien mittareiden tärkeydestä. Niiden avulla tulisi pystyä helposti kuvaamaan todellista kehitystä. Näiden kuvaajien ja mittareiden käyttöä onkin jo harjoiteltu, Tamminen kertoo ja viittaa jo loppuneeseen kestävän kehityksen mittarit -hankkeeseen.

Nykyinen kuntastrategiaan pohjautuva suunnittelujärjestelmä antaa Tamminen mukaan hyvät välineet ympäristön tilan paranemisen suunnitteluun – kunhan kaikki hallintokunnat paneutuvat asiaan kunnolla.

6 YMPÄRISTÖKYSELY

Ympäristöopasta ja opinnäytetyötä varten kerättiin tietoa muun muassa kyselyn avulla (Liite 1). Ympäristökysely sisälsi erilaisia asenteita ja työntekijöiden omaa toimialuetta koskevia kysymyksiä. Tavoitteena oli selvittää kunnan työntekijöiden asennoitumista ympäristöasioita kohtaan ja ympäristöasioiden huomioimista omassa työssä. Kysely sisälsi sekä ”rasti ruutuun” -tyyppisiä kysymyksiä että avoimia kysymyksiä, joihin vastaaja saattoi kertoa ehdotuksiaan tai mielipiteitään.

Työntekijöiden omaa työtä koskevien kysymysten pohjana käytettiin kuluun vuoden talousarvioon kirjattuja strategisia tavoitteita. Talousarvioon on listattu useita eri aiheisiin liittyviä kriittisiä menestystekijöitä, joihin liittyen hallintokuntien on pitänyt kirjata omat tavoitteensa vuosille 2011 ja 2014, mittari, jolla tavoitteen toteutumista voidaan seurata sekä vuonna 2011 toteutettava toimenpide. Kyselyssä esitetyt kysymykset koskivat pääosin vain yhtä kriittistä menestystekijää, joka on ympäristön tilan paranemiseen johtava toiminta. (Janakkalan kunta 2010.)

Kyselyä varten suunniteltiin yhteensä 70 kysymystä, joista yksittäinen ihminen vastasi 27–30 kysymykseen. Kysymykset oli jaoteltu viiteen eri teemaan: perustietoihin, työmatkaa käsitteleviin kysymyksiin, työpisteellä tapahtuvaan toimintaan keskittyviin kysymyksiin, taukoihin liittyviin kysymyksiin sekä hallintokuntakohtaisiin kysymyksiin. Hallintokuntakohtaiset kysymykset oli edelleen jaoteltu tulosalueittain. Linkki kyselyyn lähetettiin sähköpostilla kaikille kunnan työntekijöille, kunnan tytäryhtiöille, valtuustolle, hallitukselle ja luottamusmiehille.

Ympäristökysely lähetettiin noin 1 100 ihmiselle. Vastauksia saatiin 170, joten vastausprosentti jäi heikoksi (n. 15,5 %). Tätä osattiin odottaa, sillä suuri osa kunnan henkilöstöstä oli kesälomalla kyselyn toteutuksen aikana.

Lisäksi kaikilla kunnan työntekijöillä ei ole käytössään omaa tietokonetta tai sähköpostiosoitetta. Tällöin heidän vastaamisensa on suurelta osin riippuvainen esimiehistä, joiden tehtävä on viedä tieto kyselystä eteenpäin. Tästä huolimatta ympäristökysely toteutettiin kesän aikana ja sähköisesti, joten kyselyn teossa otettiin tietoinen riski.

Kysely tuotti paljon tietoa ja hyviä ideoita. Kyselyn tarkoituksena ei niinkään ollut tuottaa totuutena pidettävää yleistettävää tietoa kuin saada ideoita ja kehittämisehdotuksia työntekijöiltä. Tässä tarkoituksessa kysely vastasi tavoitteeseensa hyvin. Seuraavissa kappaleissa käsitellyt kyselyn tulokset on otsikoitu samoin kuin kyselyssä.

6.1 Perustiedot

Ympäristökyselyyn vastanneista noin 82 prosenttia oli naisia. Tämä vastaa kunnan omia tilastotietoja, joiden mukaan naisten osuus Janakkalan kunnan henkilöstöstä on 85,9 prosenttia. Naisten suurta määrää selittää kunnan työtehtävien laatu, sillä esimerkiksi opetus- ja sairaanhoitoalat ovat usein naisvaltaisia aloja. (Sinä kuulut -vuosikalenteri 2011, 56.)

Janakkalan kunnan työntekijöiden keski-ikä on melko korkea; suurin kunnalla työskentelevä ikäryhmä on ympäristökyselyn tulosten mukaan 46–60 -vuotiaat (n. 46 % vastaajista). Seuraavaksi eniten (n. 39 %) on 31–45 -vuotiaita. Myös tämä tieto sopii Janakkalan omiin tilastoihin, joiden mukaan kunnan henkilöstön keski-ikä on 46,4 vuotta. Tämän ikäisten – erityisesti miesten – on usein koettu olevan vaikea kohde ympäristötyön näkökulmasta. Suurin osa kunnan työntekijöistä on kuitenkin naisia, joiden on koettu omaksuvan ympäristöasiat helpommin. Tällä perusteella voidaan uskoa, että ympäristöasioiden huomioimiselle tuskin olisi Janakkalan kunnalla suurta vastarintaa. (Sinä kuulut -vuosikalenteri 2011, 56.)

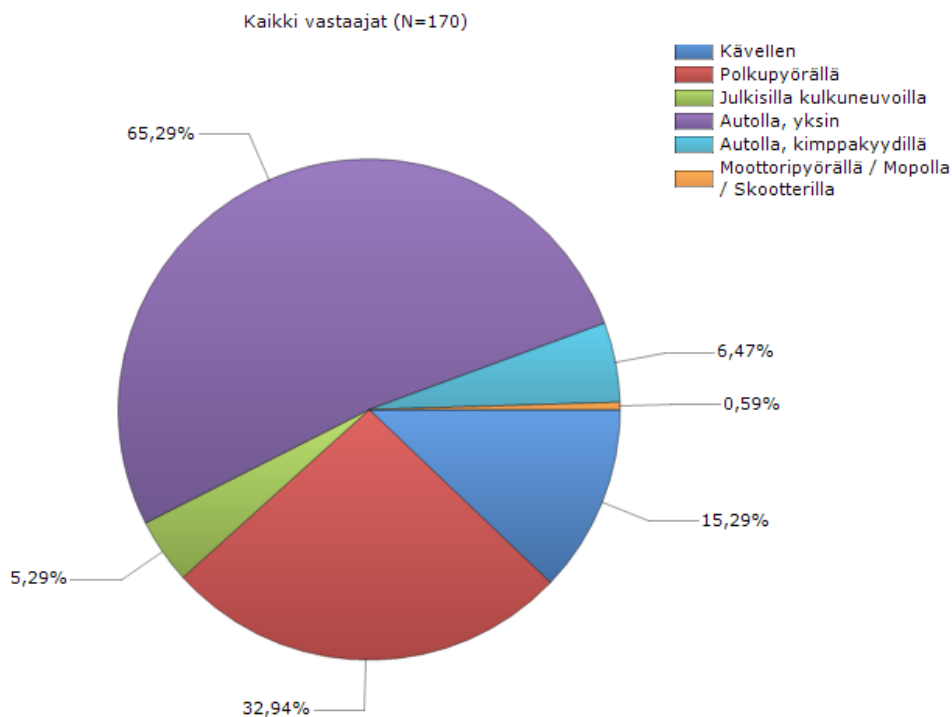
Lähes puolet vastaajista (47 %) ilmoitti asuvansa Turengissa ja vain noin 12 prosenttia Tervakoskella. Hämeenlinnassa asuu hieman yli 17 prosenttia. Janakkalan muissa kylissä, kuten Harvialassa, Koljalassa ja Viralassa asuu vastanneista vähän yli 13 prosenttia. Janakkalan tai Hämeenlinnan ulkopuolella vastaajista asuu noin 12 prosenttia.

6.2 Työmatkalla

Työmatkat ovat Janakkalan kunnan työntekijöillä pääasiassa lyhyitä; vastaajista noin 26 prosentin työmatkan pituus on alle kaksi kilometriä ja noin 29 prosentilla 2–10 kilometriä. Huolimatta siitä, että suurin osa Janakkalan henkilökunnasta asuu 10 kilometrin säteellä työpisteestään, noin 65 prosenttia vastaajista ilmoitti pääasiassa kulkevansa työmatkansa kesäisin yksin autolla (Kuvio 1). Lyhyen, alle kahden kilometrin matkan, kulkee autolla hieman yli seitsemän prosenttia, joista vain yksi henkilö ilmoitti käyttävänsä kimppekyytiä. Lyhyen matkan autoilu saattaa selittyä esimerkiksi henkilön työtehtävillä; osa työntekijöistä tarvitsee työssään autoa, vaikka työmatka sujuisi muilla keinoilla.

Yksinautoilun jälkeen seuraavaksi yleisin kulkutapa kesäisin oli polkupyöräily ja kävely (Kuvio 1). Polkupyörällä työmatkansa kulkee vastaajista noin 33 prosenttia ja kävelen noin 15 prosenttia. Polkupyörällä kuljettiin eniten lyhyempiä 0–10 kilometrin matkoja, mutta myös yli 10 kilometrin työmatkoja kertoi pyöräilevänsä 10 henkilöä.

Kuinka pääasiassa kuljettyömatkasi kesäisin? Valitse enintään kaksi (2) vaihtoehtoa.

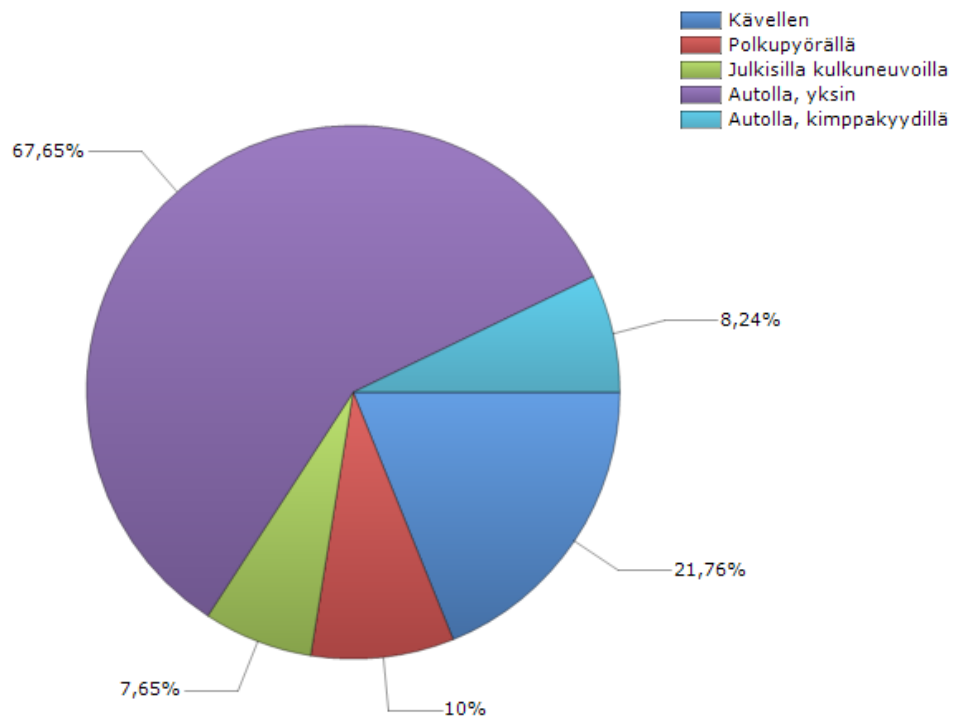
Kuvio 1 Suurin osa vastaajista kulkee kesällä työmatkan autolla.

Suurin osa kävelijöistä asuu alle kahden kilometrin päässä työpisteestään. Kaikista vastaajista vain noin viisi prosenttia, eli yhdeksän henkilöä, kulkee töihin julkisilla kulkuneuvoilla. Vähäiseen julkisten kulkuneuvojen käyttöön saattavat vaikuttaa linja-autojen aikataulut. Erityisesti Turengin ja Tervakosken välistä liikennettä vastaajat pitivät riittämättömänä. Kriittistä voidaan kuitenkin huomata, että vastaajilta löytyisi halua käyttää julkisia kulkuneuvoja.

Talven erilaisilla sääoloilla ei ollut merkittävää vaikutusta yksin autoilevien määrään, joka nousi kesän 65 prosentista noin 67 prosenttiin (Kuvio 2). Pyöräilijöiden määrä väheni odotetusti, sillä talvisin vain 10 prosenttia ilmoitti kulkevänsä töihin pyörällä, kun kesäaikaan pyöräilijöitä oli 33 prosenttia. Polkupyöräilijöiden vähetessä kävelijöiden määrä lisääntyi: talvisin töihin ilmoitti kävelevänsä lähes 22 prosenttia kesän 15 prosentin sijaan. Kimppakyydillä kulkijoiden määrä lisääntyi muutamalla henkilöllä. Julkisilla kulkuneuvoilla kulkee talvellakin vain hieman yli seitsemän prosenttia, vaikka olisi oletettavaa, että julkisten kulkuneuvojen suosio kasvaisi talven aikana enemmän.

Kuinka pääasiassa kuljet työmatkasi talvisin? Valitse enintään kaksi (2) vaihtoehtoa.

Kaikki vastaajat (N=170)

Kuvio 2 Pyöräilijöiden määrä väheni talvella.

6.2.1 Kimppakyydit

Janakkalan kunnan henkilöstö kulkee pääasiassa työmatkansa yksin, sillä vain harva kertoi käyttävänsä kimpakyytiä. Noin 22 prosenttia vastaajista kulkee kimpakyydillä aina kun se mahdollista tai silloin tällöin. Sen sijaan noin 58 prosenttia ilmoitti, ettei käytä kimpakyytiä. Kimppakyytien käytön harvinaisuus voi johtua siitä, että ihmiset työskentelevät kunnan eri yksiköissä ja työajat saattavat vaihdella kokousten ja muiden palaverien takia.

Noin 20 prosenttia vastaajista kertoi haluavansa käyttää kimpakyytimahdollisuutta, mutta eivät pysty. Syynä oli suurimmalla osalla (hieman yli 17 %) se, että muut eivät kulje samasta suunnasta. Neljä henkilöä taas kulkisi kimpakyydillä, mutta ei tiedä, kulkeeko samasta suunnasta muita (Taulukko 1). On mahdollista, että vastaajat eivät vastauksistaan huolimatta tiedä, kulkeeko samasta suunnasta muita, sillä työpisteet voivat olla eri paikoissa. Tämän takia työmatkalainen tietää vain, ettei omasta työyksiköstä kulje muita. Muissa työyksiköissä voi kuitenkin olla saman matkan kulkevia ihmisiä. Esimerkiksi kaksi Riihimäellä asuvaa vastaajaa ilmoittivat, että haluaisivat kulkea kimpakyydillä. Toinen ei tiedä, kulkeeko samasta suunnasta muita ja toinen kertoi, ettei samasta suunnasta kulje muita. On mahdollista, että nämä kaksi eivät tiedä toisistaan, he asuvat eri puolilla Riihimäkeä tai työskentelevät Janakkalassa eri yksiköissä.

Eniten kimpakyytejä hyödyntävät ympäristökyselyn mukaan turenkilaiset ja hämeenlinnalaiset (Taulukko 1). Muualla Janakkalassa asuvista vain kolme henkilöä ilmoitti kulkevänsä kimpakyydillä ja kahdeksan kertoi, että muut eivät kulje samasta suunnasta. Kuitenkin asuinpaikkaa kysyttäessä monet asuivat samassa paikassa. Esimerkiksi Harvialassa ja Viralassa asuu molemmissa kaksi henkilöä ja Koljalassa kolme. Lisäksi Hattulasta kulkee Janakkalaan töihin viisi ihmistä. Voi siis olla, että he eivät tiedä muiden kulkevan samaa matkaa. Lisäksi on muistettava, että kaikkien kimpakyytiläisten ei tarvitse asua samassa paikassa, vaan kyytiläisiä voi ottaa mukaan myös matkan varrelta.

Taulukko 1 Kimpakyydit ovat kunnan työntekijöiden keskuudessa harvinaisia.

Missä asut?	Kuljetko kimpakyydillä?					En	Yht.
	Aina, kun se on mahdollista	Silloin tällöin	Kulkisin, mutta muut eivät kulje samasta suunnasta	Kulkisin, mutta en tiedä, kulkevatko muut samasta suunnasta			
Turengissa	8	9	11	0	48	76	
Tervakoskella	2	3	2	0	13	20	
Hämeenlinnassa	4	6	3	2	16	31	
Riihimäellä	0	0	1	1	0	2	
Muualla Janakkalassa	3	0	8	0	12	23	
Muualla	1	2	5	1	9	18	
Yht.	18	20	30	4	98	170	

Janakkalan kunnan henkilöstölle olisi mahdollista luoda oma kimpakyytisivustonsa, jossa halukkaat voisivat kertoa tarvitsevansa kyytiä tai tarjota kyytiä muille oman työmatkansa varrella asuville. Kyselyssä selvitettiin vastaajien halukkuutta ilmoittautua mukaan tämänlaiseen kimpakyytilistaan. Selvästi yli puolet vastaajista (n. 66 %) kertoi, ettei haluaisi ilmoittaa itseään listaan ja vain noin yhdeksän prosenttia ilmoitti voivansa lähteä mukaan. Noin 24 prosenttia kertoi voivansa ehkä ilmoittautua listaan. Vastaukset jakautuivat miltei samoin kun kysyttiin, olisiko vastaaja valmis ilmoittamaan itsensä julkiseen Internetissä olevaan kimpakyytilistaan.

Melko pienestä innostuksesta huolimatta Janakkalan kunnan sisäinen kimpakyytilista voisi tuottaa tulosta. Tällä tavalla ne, jotka eivät tiedä, tuleeko heidän suunnaltaan muita, voisivat löytää toisensa ja hyödyntää kimpakyydin tarjoamia mahdollisuuksia. On myös muistettava, että kyselyyn vastasi vain 170 henkilöä, kun kunnalla kokonaisuudessaan työskentelee yli tuhat ihmistä. Kunnan sisäinen kimpakyytilista voisi siis vastuksista huolimatta olla hyödyllinen monelle työntekijälle.

6.2.2 Ideoita ympäristöystävällisen kulkutavan tukemiseen

Ympäristökyselyssä kysyttiin vastaajien mielipidettä siitä, pitäisikö Janakkalan kunnan tukea työntekijöidensä kulkemista polkupyörällä tai julkisilla kulkuneuvoilla. Suurin osa vastasi molempiin kysymyksiin, että kunnan pitäisi tukea ympäristöystävällisen kulkutavan valitsemista. Julkisten kulkuneuvojen käyttämiseen tukea toivoi vastaajista noin 58 prosenttia. Vain noin yhdeksän prosenttia kertoi, ettei kunnan tarvitse tukea julkisten kulkuneuvojen käyttöä. Loput noin 32 prosenttia eivät osanneet sanoa, pitäisikö kunnan tukea vai ei.

Polkupyörän käyttämiseen työmatkojen kulkemisessa tukea toivoi hieman useampi kuin julkisten kulkuneuvojen käytössä, sillä vastaajista 60 prosenttia kertoi toivovansa, että Janakkala tukisi polkupyörän käyttöä. Toisaalta noin 15 prosenttia vastasi, että polkupyörän käyttämiseen ei tarvita kunnan tukea.

Vastaajilla oli mahdollisuus kertoa kysymysten yhteydessä omia ehdotuksiaan ja mielipiteitään siitä, kuinka Janakkalan kunnan tulisi tukea julkisten kulkuneuvojen tai polkupyörän käyttöä. Julkisten kulkuneuvojen kohdalla kritisoitiin linja-autojen aikatauluja ja vuorojen vähäisyyttä. Erityisesti Turengin ja Tervakosken välistä linja-autoliikennettä moitittiin puutteelliseksi. Myös haja-asutusalueelle ja pienempiin kyliin toivottiin parempia julkisen liikenteen käyttömahdollisuuksia.

”8 tunnin työpäivää ei pysty toteuttamaan julkisilla kulkuneuvoilla jos lähtee Tervakoskelta Turenkiin.”

”Tervakosken ja Turengin kulkuyhteydet paremmiksi.”

”Kunnassa todella huono julkinen liikenne haja-asutusalueella, joten oma auto on oltava. Tähän seikkaan voisi kiinnittää huomiota.”

Julkisilla kulkuneuvoilla kulkeminen koettiin tärkeäksi. Monet vastaajista toivoivat Janakkalan kunnan tukevan linja-autoilla kulkemista esimerkiksi kustantamalla osan kuukausilipun hinnasta, antamalla alennusta bussilipun hinnasta tai tarjoamalla työntekijälle tietyn määrän bussilippuja maksutta. Rahallisen korvauksen tarjoaminen sai myös kritiikkiä, sillä osa työntekijöistä joutuu kulkemaan autolla työmatkansa, koska julkisten kulkuvälineiden aikataulut eivät sovi yhteen työajan kanssa. Ongelma saattaa olla myös se, että autoa tarvitaan työtehtävissä vaikka itse asuisikin lähellä tai voisi työmatkaansa käyttää julkisia.

”Työmatkat on tehtävä julkisilla liikennevälineillä aina kun se on mahdollista. Olisi hienoa, jos kunta tukisi julkisia käytäviä, mikäli esim. työsuhdematkalipun tukeminen olisi mahdollista.”

”Seutulipun hankinnasta kunta voisi maksaa osan.”

”Miten tasapuolisuus toteutuisi? Jos toisella on mahdollista kulkea julkisilla, elikkä on linja joka palvelee ja työajat ja työtehtävät ovat sellaiset, että julkinen palvelu palvelee. Toisen työaikataulut taas eivät sovellu julkisiin tai ei ole julkista liikennettä. Miten hänen työmatka-autoilua tuetaan?”

Polkupyöräilyn tukemiseksi vastaajat toivoivat kunnan pitävän huolta pyöräteistä ja huolehtivan riittävästä ja asiallisista (esim. katoksellisista) pyöräparkeista kaikissa yksiköissä. Näiden lisäksi työntekijöiltä tuli useita ehdotuksia, miten polkupyörän käyttäminen saataisiin paremmin mukaan normaaliin työmatkakulkemiseen. Monet vastaajista toivoivat, että kunta voisi esimerkiksi tarjota maksuttoman polkupyörähuollon kerran vuodessa, hankkia pyöräilykypäriä tai tarjota mahdollisuuden käyttää lainapyöriä. Monet vastaajista toivoivat erityisesti pyörän vuosihuoltoa esimerkiksi työpajalla.

”Hankkimalla esim. pyöräilykypärit.”

”Määrätystä kilometrimäärästä vuoden aikana voisi kustantaa polkupyörähuollon.”

”Ensinnäkin tulisi huoltaa pyörätiet hyvään kuntoon. Nykyisissä on korkeat reunukset (suojateiden kohdalla) ja routavaurioita on viime talven jäljiltä hidastamassa matkan tekoa.”

”Polkupyörän huollot kunnan piikkiin. Kypärien lahjoittaminen kunnan työntekijöille Janakkala-logoilla.”

Esille nousivat usein myös erilaiset kilpailut, joissa palkinto määräytyisi pyöräiltyjen kilometrien mukaan. Ajokilometrit voitaisiin laskea vuoden ajalta tai lyhyemmältä kilpailuajalta. Pääpalkinnoksi ehdotettiin esimerkiksi pyörää, pyöräilykypärää tai pyörän huoltoa. Polkupyörää ehdotettiin myös lahjaksi merkittävänä vuosi- tai virkavuospäivinä.

”Tarjoamalla kilometri/matkakohtaisia porkkanoita (pääpalkintona oma pyörä). Kertomalla työntekijöilleen erilaisista pyöräilyreiteistä (netissä).”

”Palkitsemalla vuosittain sellaisen työntekijän, joka kulkee pääsääntöisesti työmatkat polkupyörällä tai kävellen. Samalla työntekijä toimii esimerkkinä ja innostaa muitakin kunnan työntekijöitä polkupyörällä kulkemiseen.”

Monien ehdottama lainapyörä on Janakkalassa otettu jo käyttöön sosiaalityössä. Sosiaalityötä tekevät joutuvat työnsä puolesta usein käymään kotikäynneillä, jolloin he voivat ottaa käyttöönsä tähän tarkoitukseen tarkoitettun polkupyörän. Tämänlaisten polkupyörien määrää voisi lisätä siten, että pyörää voisi käyttää myös työmatkojen kulkemiseen. Eräs vastaajista ehdotti, että pyörän käyttöä varten hankittaisiin poletti tai muu vastaava järjestelmä, jonka avulla pyörien käyttöä olisi mahdollista hallita. Vastauk-

sista kävi myös ilmi, että monet ovat tyytymättömiä kunnan tarjoamiin suihku- ja pukeutumistiloihin. Pitkän pyöräilymatkan jälkeen toivottaisiin mahdollisuutta virkistäytyä ja paikkaa, jossa voisi vaihtaa työvaatteet ylle.

”Hankkia työyksiköihin enemmän polkupyöriä.”

”Hyvät peseytymis- ja tavaroiden säilytystilat.”

”Pienillä lahjoituksilla esim. kypärä (niitä kun näkee harvoin kunnan työntekijöiden päässä), sadeasu. Kunnantalolle suihkutila.”

6.3 Työpisteellä

Ympäristökyselyn kolmannessa osiossa kysyttiin, kuinka vastaaja ottaa omalla työpisteellään ympäristön huomioon. Kysymyksissä käsiteltiin esimerkiksi tulostamista, kierrätystä, vastaajan omaa mielipidettä Janakkalan kunnasta työnantajana ympäristön näkökulmasta sekä vastaajan mielipidettä Janakkalan kunnan suhteesta ympäristöön. Lisäksi vastaajilla oli mahdollisuus kertoa, mitä he toivoisivat Janakkalan tekevän ympäristön hyväksi.

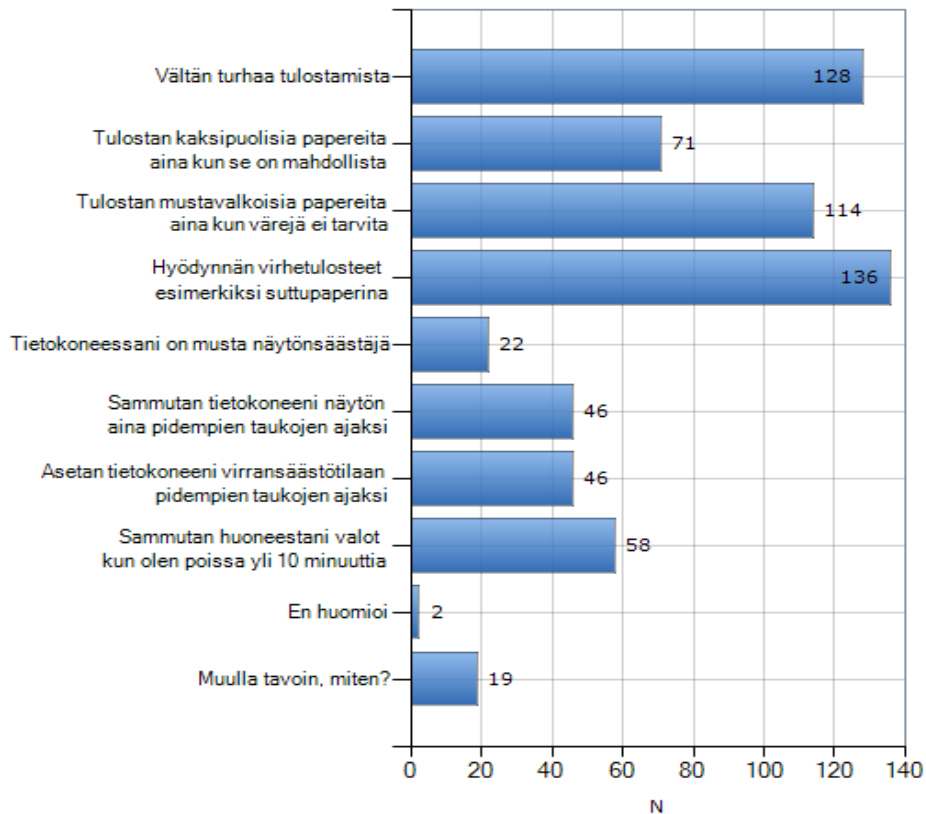
6.3.1 Ympäristöteot työpisteellä

Työtehtävissä tapahtuvaa ympäristön huomioimista kysyttiin antamalla erilaisia vaihtoehtoja, kuten turhan tulostamisen välttäminen ja tietokoneessa mustan näytönsäästäjän käyttäminen. Näistä vaihtoehtoista vastaajat saivat valita kaikki itselleen sopivat. Lisäksi heillä oli mahdollisuus kertoa jokin oma keinonsa, jota ei ollut esitetty vaihtoehtoissa. Esimerkiksi muutama vastaaja kertoi työskentelevänsä lasten kanssa ja askartelevansa heidän kanssa kierrätysmateriaalista.

Yleisimmät ympäristön huomioimisen keinot liittyivät tulostamiseen (Kuvio 3). Esimerkiksi 80 prosenttia vastaajista kertoi hyödyntävänsä virhetulosteet suttupaperina. Seuraavaksi eniten ääniä saivat turhan tulostamisen välttäminen (n. 75 %) ja mustavalkoisen tulostaminen aina kun mahdollista (n. 67 %).

Vähiten käytössä oleva keino vaikuttaisi olevan mustan näytönsäästäjän käyttö tietokoneessa, sillä tämän vaihtoehdon valitsi vain noin 13 prosenttia vastaajista. Lisäksi kaksi ihmistä kertoi, ettei huomioi ympäristöä työpisteellään lainkaan. Kaikki kysymyksessä ehdotetut vaihtoehdot olivat samalla vinkkejä vastaajille, sillä jokainen keino on helppo toteuttaa työelämässä. Esimerkiksi valojen sammuttaminen huoneesta poistuttaessa on helppo ja kannattava tapa, siitä huolimatta kyseisen vaihtoehdon valitsi vain noin 34 prosenttia vastaajista. (Kuvio 3)

Kuinka huomioit ympäristön omalla työpisteelläsi? Voit valita useamman vaihtoehdon.

Kuvio 3 Yleisimmät työpisteellä tehtävät ympäristöteot liittyvät tulostamiseen.

Tulostaminen ja kopioiminen ovat monen vastaajan työssä monta kertaa päivässä toistuvia tekoja. Kyselyssä vastaajia pyydettiin arvioimaan, kuinka paljon he työssään tulostavat päivän aikana. Hieman yli puolet vastaajista arvioi tulostavansa alle 10 paperiarkkia päivässä. Noin 35 prosenttia vastaajista arvioi tulostavansa päivän aikana 10–30 paperiarkkia ja noin viisi prosenttia vastaajista kertoi tulostavansa yli 30 paperiarkkia päivässä.

Kunnan töissä tulostetaan paljon ja lukumääristä pidetään kirjaa kustannuspaikkajaon avulla. Kustannuspaikat on jaettu esimerkiksi lautakunnittain, jolloin saadaan tietää, minkä verran tietty lautakunta on tulostanut. Lukumäärät voivat vaihdella kuukausittain suuresti, sillä esimerkiksi koulut teettävät esitteitä, vuosikertomuksia ja todistuksia tiettyjen kuukausien aikana, jolloin kopioiden määrä kasvaa. Myös lautakunnan koko vaikuttaa: suuret lautakunnat kokoontuvat usein ja näin ollen tulostavat säännöllisesti esityslistoja ja pöytäkirjoja. Mitä isompi lautakunta, sitä enemmän kopioita. (Ahola, sähköpostiviesti 9.8.2011b)

Kunnantalon monistamon toiminnasta vastaava palvelusihteeri Tanja Ahola kertoo (sähköpostiviesti 9.8.2011b), että pääasiassa eniten kopioita ottavat valtuusto ja kunnanhallitus. Tämä voi kuitenkin vaihdella kuukauden mukaan, viitaten edellisessä kappaleessa mainittuun esimerkkiin koulujen vaihtelevista tulostusmääristä (esim. todistukset). Kunnantalon monistamossa on kaksi kopiokonetta, joista toinen on mustavalkokone ja toinen värikone. Aholan sähköpostiviestiensä (9.8.2011b) liittämässä taulukossa oli esimerkkejä vuoden 2011 tammi-helmikuussa tehdyistä kopiomääristä:

kunnanvaltuusto otti tällöin 8 885 mustavalkokopiota ja 934 värillistä, perusturvalautakunta otti 3 566 mustavalkokopiota ja 25 värillistä ja Turengin yhteiskoulu otti 5 815 mustavalkokopiota ja vain yhden värillisen.

6.3.2 Kierrätys työpaikalla

Ympäristökyselyssä käsiteltiin myös omalla työpaikalla tapahtuvaa kierrätystä. Eniten vastaajat kertoivat kierrättävänsä paperia (n. 85 % vastaajista) ja pahvia/kartonkia (n. 71 %). Myös lasia ja metallia kierrätettiin melko paljon, sillä lasia vastasi kierrättävänsä noin 39 prosenttia ja metallia 33 prosenttia. Lisäksi osa kierrätti biojätteen ja energijätteen. Tässä yhteydessä on tärkeää huomioida vastaajien erilaiset työtehtävät, sillä eri työtehtävissä syntyy eri jätteitä kuin toisissa. Esimerkiksi ruokapalveluissa syntyy biojätettä, metallia sekä lasia samalla kun esimerkiksi hallintopalveluissa ei synny juuri muuta kuin paperijätettä.

Vastaajilla oli mahdollisuus kertoa myös muita kierrättämiään jätelajeita, joita ei esiintynyt valmiina vaihtoehtoina. Vapaaehtoiseen avoimeen kohtaan vastanneet mainitsivat lajittelevansa esimerkiksi lääkkeit, elektroniikan ja kirjekuoret. Erityisesti kirjekuorten kierrättäminen on kunnassa helppoa, sillä kunnan sisäisessä postissa voidaan käyttää myös vanhoja ja käytettyjä kirjekuoria.

Kyselyssä kysyttiin myös, mitä vastaajat haluaisivat kierrättää. Suurin osa (n. 54 %) vastasi olevansa tyytyväinen nykyiseen tilanteeseen. Edellisessä kysymyksessä melko pienen vastaajamäärän (lähes 14 %) saanut biojäte sai nyt huomattavasti enemmän vastauksia, sillä 30 prosenttia vastaajista kertoi haluavansa kierrättää myös biojätteen. Myös tässä kysymyksessä vastaajilla oli mahdollisuus kertoa jokin oma vaihtoehtonsa. Yksi vastaajista esimerkiksi harmitteli, ettei voi kierrättää paperia kunnolla, sillä monet papereista ovat salassa pidettäviä potilaspapereita, jotka on silputtava.

Myös tietosuojattu silputtava paperi on mahdollista kierrättää. Tästä vastaavat tietoturvapalveluita tarjoavat yritykset. Nämä yritykset tarjoavat asiakkailleen lukitut paperinkeräysastiat, joihin tietosuojapaperi lajitellaan. Kerätty tietosuojapaperi viedään tuhottavaksi, jonka jälkeen silppu paalataan ja hyödynnetään ympäristöä vähiten kuormittavalla tavalla. (Safe Rec Oy n.d)

6.3.3 Janakkalan kunta työnantajana ympäristön näkökulmasta

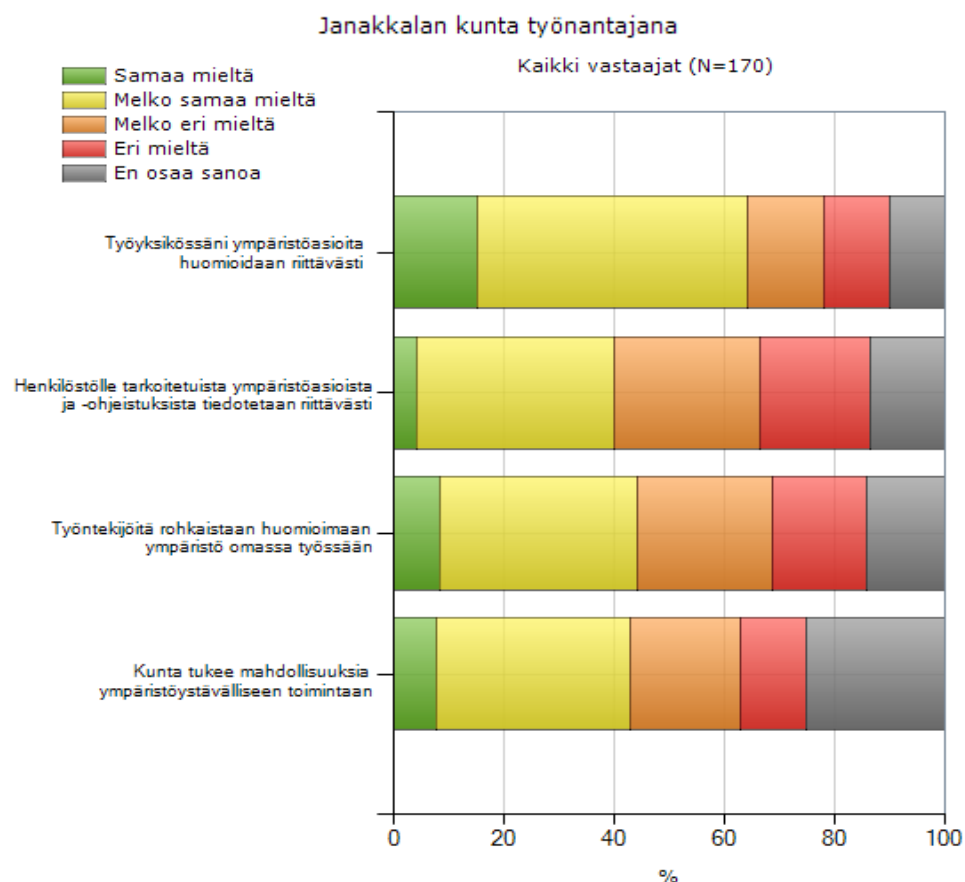
Ympäristökyselyn Työpisteellä-osiossa esitettiin neljä väittämää, jotka käsittelevät Janakkalan kuntaa työnantajana ympäristön näkökulmasta (Kuvio 4). Ensimmäisessä väittämässä esitettiin, että työyksikössä huomioidaan ympäristöasioita riittävästi. Noin 15 prosenttia vastaajista oli täysin samaa mieltä asiasta, eli ympäristöasioita huomioidaan heidän mielestään riittävästi heidän omassa työyksikössään. Lisäksi lähes puolet vastaajista oli melko samaa mieltä asiasta. Eri mieltä tai melko eri mieltä oli vain 14 prosenttia vastaajista. Kaiken kaikkiaan väittämä sai kaikista neljästä esitetystä väittämästä eniten hyväksyviä mielipiteitä, joten voidaan olettaa,

että pääasiassa ympäristö huomioidaan Janakkalan kunnan työyksiköissä melko hyvin.

Seuraava väittämä käsitteli ympäristöasioista ja -ohjeistuksista tiedottamista. Väittämässä esitettiin, että henkilöstölle tarkoitetuista ympäristöasioista ja -ohjeistuksista tiedotetaan riittävästi. Täysin väittämän kanssa samaa mieltä oli vain seitsemän vastaajaa eli noin neljä prosenttia. Kuitenkin lähes puolet vastaajista oli melko samaa mieltä. Melko eri mieltä tai täysin eri mieltä oli noin 46 prosenttia; tämä tiedotusta koskeva väittämä sai kaikista neljästä väittämästä eniten melko eriäviä mielipiteitä.

Kolmannessa väittämässä sanottiin, että työntekijöitä rohkaistaan huomioimaan ympäristö omassa työssään. Täysin samaa mieltä väittämän kanssa oli vain 14 vastaajaa eli noin kahdeksan prosenttia. ”Melko samaa mieltä” -vastauksia kertyi eri vastausvaihtoehdoista eniten, sillä siten vastasi noin 36 prosenttia. Melko eri mieltä kertoi olevansa noin neljäsosa vastaajista ja eri mieltä noin 17 prosenttia.

Neljännessä väittämässä esitettiin, että Janakkalan kunta tukee mahdollisuuksia ympäristöystävälliseen toimintaan. Väittämä osoittautui neljästä väittämästä hankalimmaksi, sillä noin 25 prosenttia vastaajista ei osannut sanoa, mitä mieltä oli. Vastaajat olivat pääasiassa samaa mieltä tai melko samaa mieltä väittämän kanssa, sillä yhteensä noin 43 prosenttia vastaajista valitsi toisen näistä vaihtoehdoista. Eri mieltä oli noin 32 prosenttia.

Kuvio 4 Henkilöstö oli tyytyväisin työyksikössä tapahtuvaan ympäristön huomioimiseen.

Kaikissa neljässä väittämässä oli huomattavissa, että tyytymättömmimpiä tilanteeseen olivat perusturvalautakunnan alaisuudessa työskentelevät. Esimerkiksi toiseen (ympäristöasioista ja -ohjeistuksista tiedottaminen) ja kolmanteen (työntekijöiden rohkaiseminen) väittämään noin puolet vastasi olevansa melko eri mieltä tai eri mieltä. Lisäksi ensimmäisessä väittämässä (työyksikön ympäristön huomioiminen) oli nähtävissä tyytymättömyyttä myös kasvatusta- ja koulutuslautakunnan alaisuudessa työskentelevien vastauksissa.

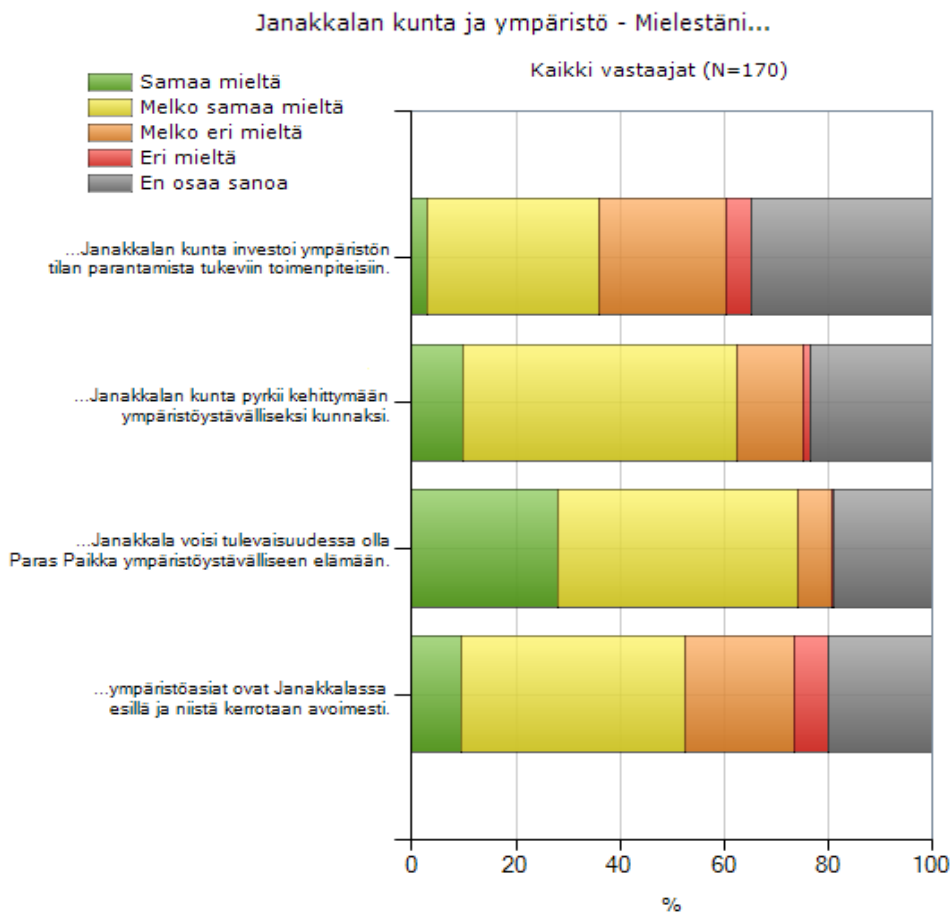
Tyytyväisimpiä kaikissa neljässä kohdassa vaikuttivat olevan teknisen lautakunnan alaisuudessa työskentelevät. Esimerkiksi ensimmäiseen väittämään (työyksikön ympäristön huomioiminen) vastasi ”Melko samaa mieltä” tai ”Samaa mieltä” noin 87 prosenttia perusturvalautakunnan alaisuudessa työskentelevistä. Jokaisen neljän väittämän kohdalla vähintään yli puolet vastasi olevansa melko samaa mieltä tai samaa mieltä.

6.3.4 Henkilöstön mielipide Janakkalan kunnan ja ympäristön suhteesta

Ympäristökyselyssä selvitettiin Janakkalan kunnan henkilöstön mielipiteitä Janakkalan kunnan ja ympäristön suhteesta neljän väittämän avulla (Kuvio 5). Ensimmäisessä väittämässä esitettiin, että Janakkalan kunta investoi ympäristön tilan parantamista tukeviin toimenpiteisiin. Neljästä esitetystä väittämästä tämä sai eniten ”En osaa sanoa” -vastauksia (n. 35 %). Vain muutama prosentti vastaajista kertoi olevansa samaa mieltä väitteen kanssa. Toisaalta noin 30 prosenttia oli melko samaa mieltä.

Toisen väittämän mukaan Janakkalan kunta pyrkii kehittymään ympäristöystävälliseksi kunnaksi. Suurin osa vastaajista kertoi olevansa melko samaa mieltä tai samaa mieltä (yhteensä yli 60 % vastaajista). Vastauksen perusteella voidaan sanoa, että Janakkalan henkilöstö suhtautuisi hyvin ympäristöystävällisen imagon kehittämiseen. Tukea johtopäätökselle antaa kolmas väittämä, jossa esitettiin, että Janakkala voisi tulevaisuudessa olla Paras Paikka* ympäristöystävälliseen elämään (*ks. selitys luvusta viisi). Tämä väittämä keräsi kaikista neljästä väittämästä eniten ”Samaa mieltä” -vastauksia (lähes 30 %). Lisäksi melko samaa mieltä kertoi olevansa hieman yli 40 prosenttia. Yhteensä siis yli 70 prosenttia vastaajista uskoi Janakkalan voivan olla Paras Paikka ympäristöystävälliseen elämään.

Neljännessä väittämässä esitettiin, että ympäristöasiat ovat Janakkalassa esillä ja niistä kerrotaan avoimesti. Noin 10 prosenttia oli asiasta samaa mieltä, mutta toisaalta lähes 10 prosenttia ilmaisi olevansa asiasta eri mieltä. Suurin osa vastaajista oli melko samaa mieltä (hieman yli 40 %).

Kuvio 5 Janakkalan kunnan henkilöstö uskoo Janakkalan voivan olla Paras Paikka ympäristöystävällisen elämiseen.

6.3.5 Ehdotuksia kunnan toimimiseksi ympäristön hyväksi

Ympäristökyselyssä annettiin vastaajille mahdollisuus kertoa omia mielipiteitään ja ehdotuksiaan siitä, mitä Janakkalan kunnan pitäisi heidän mielestään tehdä ympäristön hyväksi. Suurin osa vastauksista liittyi viheralueiden siistimiseen ja kierrätykseen. Kolmas usein vastauksissa esille tullut asia oli tiedotus. Vastaajat näkivät tiedottamisen tärkeänä ja toivoivat sitä lisää niin kuntalaisille kuin työntekijöille.

Monet vastaajista ottivat kantaa kierrätyksen tehostamisen tärkeyteen. Moni vastaaja toivoi esimerkiksi, että kierrätyspisteitä olisi useampia ja niiden siisteydestä pidettäisiin parempaa huolta. Useissa vastauksissa kävi ilmi, että kierrätyspisteet ovat sotkuisia ja astiat täysiä. Näihin asioihin toivottiin parannusta.

”Janakkalan kunta voisi rakentaa enemmän kierrätyspisteitä. Esim. Moisioin kentän läheisyydessä oleva lasin ja metallin keräyspiste on lähes aina liian täynnä ja ihmiset jättää kierrätykseen tuotavat tavarat astioiden viereen, kun ei astiaan mahdu. Myös tiedottaminen kunnan kierrätyspisteistä voisi olla tarpeen aika ajoin.”

”Jätteiden lajittelu pitäisi olla jokaisessa työpisteessä mahdollista. Vähintään biojätteen ja paperin lajittelua edes... Kotitalouksien energiajätteen keräys pitäisi järjestää jo pikaisesti.”

”Enemmän yleisiä roska-astioita taajamiin.”

Kierrätyksen ohella yksi vastauksissa usein esille tullut asia oli viheralueet ja niiden kunto. Monet kokivat viheralueiden olevan huonossa kunnossa ja huonosti hoidettuja. Myös Turengin keskustaa kritisoitiin rumaksi ja epämiellyttäväksi. Eräs vastaajista totesi, että Turengin keskustan ulkoinen olemus voi osaltaan vaikuttaa roskaamiseen, sillä se ei rohkaise pitämään huolta ympäristöstä.

”Turengin taajama on usein todella suttuinen, roskainen ja rikkaruohoja rehottava. Turengin ydinkeskustan tyhjät liikehuoneistot romuläjineen rumentavat niin paljon, että sen jälkeen roskien heittäminen maahan tuntuu pikkuasialta.”

”Nurmenleikkuu yleisillä alueilla voisi olla parempaa. Kierätysastioita ja roskiksia pitäisi olla enemmän.”

”Viihtyvyyttä katukuvaan kesäisin. Kukkaistutuksia. Rikkaruohoisia pensasistutuksia pois.”

Kommentteja jätettiin myös esimerkiksi energian kulutuksen tarkemman huomioimisen puolesta. Lisäksi Janakkalan oma Kui Siisti! -ympäristötekokampanja sai positiivista palautetta hyvänä keinona aktivoida kunnan työntekijöitä ja kuntalaisia.

6.4 Tauolla

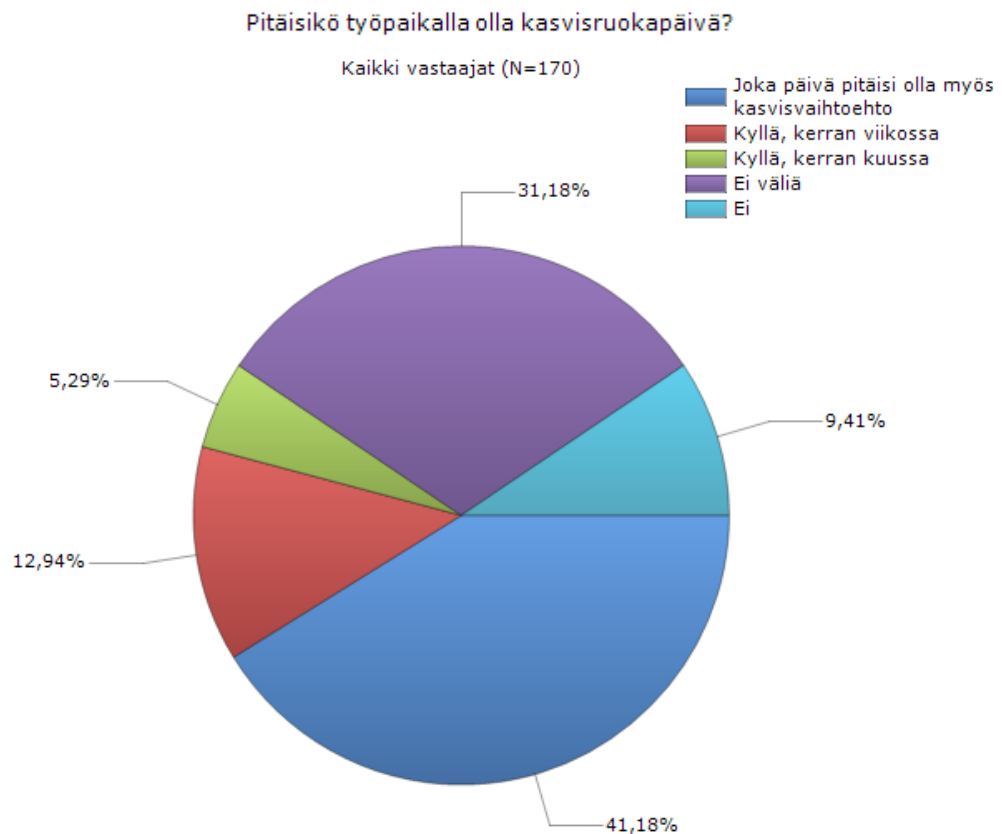
Ympäristökyselyssä Janakkalan kunnan työntekijöiltä kysyttiin, käyttävätkö he kertakäyttöastioita ruokatauoillaan. Vain viisi ihmistä (n. 3 %) vastasi käyttävänsä niitä. Noin 41 prosenttia kertoi, ettei käytä kertakäyttöastioita. Yli puolet vastaajista (n. 56 %) vastasi käyttävänsä kertakäyttöastioita silloin tällöin. Vaikka ”Silloin tällöin” -vastauksia tuli useita, voidaan sanoa, että pääasiassa kunnan henkilöstö on tehnyt astioiden suhteen hyvän valinnan, sillä vain harva käyttää kertakäyttöastioita lähes poikkeuksetta.

Kyselyssä tiedusteltiin myös Janakkalan henkilöstön mielipiteitä pestävien tekstiilipyöherullien käytöstä vessoissa ja taukotiloissa. Vastauksista selvisi, että enemmistö vastaajista toivoisi molempiin paikkoihin tekstiilipyöherullia tavallisten paperipyöherukkeiden sijasta. Taukotiloihin pyöherullaa toivoi noin 51 prosenttia vastaajista ja vessoihin noin 47 prosenttia. Myös kielteisiä vastauksia saatiin, sillä noin 29 prosenttia vastaajista kertoi, ettei halua tekstiilipyöherullaa taukotiloihin ja noin 28 prosenttia ei halua sellaisia vessoihin. Noin kuudella prosentilla vastaajista oli jo taukotiloissaan käytössä pyöherulla. Työpisteensä vessasta pyöherulla jo löytyi noin 15 prosentilta.

Pestävät tekstiilipyherullat säästävät luontoa, sillä uutta paperia ei tarvitse jatkuvasti ostaa ja valmistaa. Esimerkiksi Lindström Oy:n tarjoaman puuvillapyyhkejärjestelmän yksi tekstiilinen pyyherulla voi kestää jopa 11 000 käsien kuivausta. Paperipyyhkeissä sama suorite tarkoittaisi 35–72 kiloa jätettä. Loppuun käytetty pyyherulla tuottaa jätettä vain noin kaksi kiloa. Lisäksi Lindströmin kangaspyyherullapalvelulle, joka sisältää kangaspyyherullien huollot ja pesut, on myönnetty Pohjoismainen Joutsenmerkki. Joutsenmerkki asettaa pyyhkeiden pesussa käytettäville kemikaaleille vaatimuksia, joiden ansiosta myös pesut ovat mahdollisimman ympäristöystävällisiä. (Lindström n.d; Joutsenmerkitty käsipyhyherullajärjestelmä n.d)

Janakkalan kunnan työntekijöiltä kysyttiin ympäristökyselyssä myös, pitäisikö heidän mielestään työpaikalla olla kasvisruokapäivä. Lähes 60 prosenttia vastaajista oli sitä mieltä, että työpaikalla pitäisi tarjota kasvisruokaa joka päivä, kerran viikossa tai kerran kuussa (Kuvio 6). Loput noin 40 prosenttia vastasi, että kasvisruokapäivää ei tarvita tai ei välitä, onko sellaista vai ei.

Suurin osa vastaajista (n. 41 %) kertoi, että heidän mielestään työpaikalla pitäisi olla kasvisruokavaihtoehto tarjolla jokaisena työpäivänä. Kasvisruokapäivä kerran viikossa olisi sopiva noin 13 prosentille vastaajista ja noin viidelle prosentille riittäisi kasvisruokapäivä kerran kuukaudessa. Noin yhdeksän prosenttia vastasi, että työpaikalla ei tarvita erillistä kasvisruokapäivää.

Kuvio 6 Suurin osa vastaajista toivoo kasvisruokapäivää edes joskus.

Vt. ruokapalvelupäällikkö Marko Vilkman kertoo sähköpostiviestissään (6.7.2011), että Janakkalan kouluissa on 0–1 kasvisruokapäivää kuuden viikon kiertävän ruokalistan aikana. Lisäksi listassa on pysyvästi kaksi puuropäivää. Hoivapuolella on Vilkmanin sähköpostin mukaan kasvisruokia päivällisenä useammin.

Henkilökunnalta kysyttiin myös pitäisikö heidän mielestään työpaikalla suosia luomu- ja/tai lähiruokaa. Vastauksista selvisi, että lähes jokainen vastaaja toivoo lähi- ja luomuruokaa osaksi työruokailua, sillä vain noin kolme prosenttia vastasi, ettei työpaikalla pitäisi suosia kumpaakaan vaihtoehtoa ja noin 14 prosenttia ei välitä suositaanko luomu- ja lähiruokaa.

Erityisesti luomuruoan suosimista toivoi vain noin neljä prosenttia vastaajista, kun taas erityisesti lähiruokaa toivoi noin 39 prosenttia. Molempia, sekä lähi- että luomuruokaa, pitäisi suosia noin 41 prosentin mielestä. Voidaan siis sanoa, että Janakkalan kunnan henkilöstö arvostaa lähellä ja luonnonmukaisesti tuotettua ruokaa ja toivoisi voivansa syödä sitä myös työpaikallaan. Erityisesti lähiruokaa pidetään suuressa arvossa.

Lähi- ja luomuruoan tarjoaminen työruokailussa, esimerkiksi kouluissa, on haasteellista. Vilkman kertoo (sähköpostiviesti 6.7.2011), että suurkeittiöiden raaka-aineiden toimittajat ovat pääosin valtakunnallisia yrityksiä, jolloin tuotteiden raaka-aineiden alkuperään ei usein voida vaikuttaa siten, että käytettäisiin juuri Janakkalan lähialueen tuottajia.

Vilkman kertoo sähköpostissaan (6.7.2011) myös, kuinka suurkeittiöiden tuotantojen tehostaminen, elintarvikehygienian nousu ja kustannusten alentaminen on vaikuttanut ruoan valmistusprosesseihin; ruoan valmistaminen perustuu usein esikäsitelyihin ja -kypsennettyihin raaka-aineisiin. Tämä tarkoittaa sitä, että lähialueen raaka-aineiden toimittajien tulisi pystyä – nykyisten toimittajien tavoin – tarjoamaan keittiöille esimerkiksi valmiiksi pilkottuja, käsiteltyjä ja kypsennettyjä raaka-aineita. Raaka-aineiden on lisäksi oltava suurkeittiöille sopivissa pakkauksissa.

Sähköpostiviestissään (6.7.2011) Vilkman huomauttaa myös raaka-aineiden määrien tulevan ongelmaksi, sillä suurkeittiöissä raaka-ainetta tarvitaan paljon. Esimerkiksi perunaa kuluu Janakkalan kunnassa Vilkmanin mukaan jopa noin 325 kiloa yhdessä arkipäivässä. Vuoden aikana perunaa kuluu jopa yli 60 000 kiloa. Lähialueen tuottajien tulisi pystyä tarjoamaan tämä määrä raaka-ainetta. Lisäksi raaka-aineiden saatavuus tulisi olla taattu ympäri vuoden, ei vain kausittain.

Viimeiseksi ongelmaksi lähi- ja luomuruoan käytölle kunnan ruokailuissa Vilkman mainitsee (sähköpostiviesti 6.7.2011) kustannukset. Lähi- ja luomuruoan kustannukset ovat usein suuremmat, joka useimmissa tapauksissa on ratkaiseva tekijä. Esimerkiksi kouluruokailussa yhtä annosta varten varattu määräraha ei anna vaihtoehtoja; hankinnat on tehtävä halvimmalla raaka-aineen toimittajan mukaan.

6.5 Hallintokuntaohjelmalliset kysymykset

Ympäristökyselyn viimeinen osio koostui eri hallintokunnille kohdenne-
tuista kysymyksistä, joista suurin osa pohjautui näiden talousarviossa mää-
rittelemiін strategiaan tavoitteisiin. Seuraavissa luvuissa on käsitelty lau-
takunnittain näiden alaisuudessa työskenteleviltä saadut vastaukset. Osaan
kysymyksistä saatiin niin vähän vastauksia, että niitä ei ole käsitelty tar-
kasti. Lisäksi täysin käsittelemättä on jätetty tarkastuslautakunnalle ja Ja-
nakkalan Teollisuusalueet Oy:lle tarkoitetut kysymykset, sillä niihin saa-
tiin vain yksi vastaus.

6.5.1 Ympäristölautakunta

Ympäristölautakunnan kysymys perustui yhteen heidän strategisista ta-
voitteistaan, joka oli kannustaa ympäristöalan yrittämistä Janakkalassa.
Ympäristökyselyssä ympäristölautakunnan alaisuudessa työskenteleviltä
kysyttiin, kuinka heidän mielestään tähän tavoitteeseen päästään. Kysy-
myksessä annettiin valmiita vaihtoehtoja, kuten tehokkaan markkinointi-
kampanjan käyttö, ympäristöaiheisen kilpailun julkistaminen tai jo ole-
massa olevien yritysten rohkaiseminen.

Eniten vastauksia sai jo olemassa olevien yritysten rohkaiseminen toimi-
maan ympäristöystävällisemmin. Rohkaisuokeinoiksi ehdotettiin ympäris-
töasioista tiedottamista ja yhteistilaisuuden järjestämistä yrityksille. Myös
erilaisten kannustimien käyttöä ehdotettiin. Seuraavaksi suosituimmat
vaihtoehdot ympäristöalan yrittämisen kannustamiseksi olivat tehokas
markkinointikampanja ja yrityksille suunnattu ympäristöaiheinen kilpailu.

Eri vaihtoehtojen toteuttaminen olisi hyvin mahdollista. Esimerkiksi ym-
päristöaiheisen kilpailun julistaminen janakkalalaisille yrityksille olisi yri-
tyksille hyvä tapa toimia ympäristön hyväksi ja samalla saada näkyvyyttä.
Näkyvyyden ja vihreämmän imagon takia yritykset voisivat lähteä innolla
mukaan kilpailuun, vaikka voittajan saama palkinto ei olisikaan suuri. Jul-
kisuus ja paremman kuvan antaminen voivat olla monelle yritykselle riit-
tävä kannustin. Ympäristökilpailun toteuttaminen voitaisiin ajoittaa esi-
merkiksi samaan aikaan Kui Siistii! -ympäristötekokampanjan (ks. luku
3.6) kanssa.

6.5.2 Tekninen lautakunta

Teknisen lautakunnan alaisuudessa toimii useita eri tulosalueita, joille jo-
kaiselle oli omat kysymyksensä. Lisäksi kaikille teknisen lautakunnan
alaisuudessa työskenteleville oli yksi yhteinen kysymys, johon vastasi jo-
kainen tulosalueesta riippumatta.

Teknisen lautakunnan tulosalueet ovat aluetekniikka, tilapalvelu, siivous-
palvelut, kadunpito, kaavoitus ja maankäyttö, ruokapalvelut sekä teknisen
toimen hallinto. Huolimatta siitä, että jokaiselle tulosalueelle oli omat ky-
symyksensä, kaikkia ei ole käsitelty erikseen. Osaan kysymyksistä oli vas-
tannut niin vähän ihmisiä, että kysymyksen läpikäyminen ei olisi miele-

kästä. Käsittelemättä ovat jääneet siivouspalveluiden, kadunpidon ja teknisen toimen hallinnon kysymykset.

Kysymys, johon kaikki teknisen lautakunnan alaisuudessa työskentelevät vastasivat, käsitteli vastaajien käsitystä siitä, kuinka paljon eri teknisen lautakunnan tulosalueet pystyvät vaikuttamaan ympäristön tilaan. Teknisen lautakunnan alaisuudessa työskentelevät kokivat, että eniten ympäristön tilaan pystyy vaikuttamaan tilapalvelu, sillä noin 77 prosenttia vastanneista oli sitä mieltä, että tilapalvelut pystyvät vaikuttamaan ympäristön tilaan melko paljon tai paljon. Tilapalvelun lisäksi vastaajat kokivat, että kaavoitus ja maankäyttö (n. 76 %), kadunpito (n. 73 %) sekä aluetekniikka (lähes 70 %) pystyvät vaikuttamaan ympäristön tilaan enemmän kuin muut tulosalueet.

Vähiten ääniä sai teknisen toimen hallinto, sillä vain noin 40 prosenttia vastanneista koki, että teknisen toimen hallinto voisi vaikuttaa ympäristön tilaan melko paljon tai paljon. Lisäksi yksi henkilö vastasi, ettei teknisen toimen hallinto pystyisi vaikuttamaan ympäristön tilaan lainkaan. Myös siivouspalveluilla ei koettu olevan juurikaan vaikutusta ympäristön tilaan. Ruokapalveluille annetut äännet olivat hajanaiset; yksi vastasi, ettei ruokapalveluilla ole mitään vaikutusta, osa vastasi, että vaikutusta olisi vähän tai jonkun verran ja vain muutama vastasi ruokapalveluilla olevan paljon vaikutusta. Suurin osa äänistä (n. 45 %) oli kuitenkin annettu ”Melko paljon”-vaihtoehdolle.

6.5.2.1. Aluetekniikka

Teknisen lautakunnan aluetekniikan tulosalueen tehtäviin kuuluvat muun muassa viheralueiden, ulkoliikuntapaikkojen ja metsätilojen hoito. Aluetekniikan ympäristön tilan parantamisen tavoitteeksi vuoteen 2014 mennessä oli asetettu viher- ja metsäalueiden kunnossapidon ympäristövaikutusten huomioiminen. Ympäristökyselyssä aluetekniikan työntekijöiltä kysyttiin, kuinka vaikutukset tullaan huomioimaan. Eri vaihtoehdoista eniten vastauksia sai vaihtoehto, jonka mukaan vaikutukset arvioidaan silmämääräisesti. Säännöllisiä lajistotutkimuksia ja yhteistyötä kunnan muiden hallintokuntien kanssa ehdotettiin myös.

On todennäköistä, että ympäristövaikutusten selvittäminen ja huomioiminen tapahtuu – kuten suurin osa vastasi – vain silmämääräisesti. Tällöin tavoitteen saavuttaminen jää riittämättömästi, sillä vain katselemalla ei tuloksia voida esittää mitenkään. Jos silmämääräisesti havaitut muutokset ympäristön tilassa kirjattaisiin säännöllisesti ylös ja raportoitaisiin, voitaisiin tuloksia saada myös siten, sillä tällä tavoin ympäristön tilaa voitaisiin seurata ja tehtyjen huomioiden mukaan muuttaa toimintatapoja. Resursseja ulkopuoliseen konsultointiin tuskin riittäisi, mutta tehokkaalla yhteistyöllä kunnan muiden yksiköiden, kuten ympäristöpalveluiden kanssa, päästäisiin varmasti tavoitteeseen. Yhteistyötä kunnan eri hallintokuntien kanssa tulisikin lisätä, sillä jokaiselta eri hallintokunnassa työskentelevältä löytyy tietoa ja taitoja eri asioissa.

6.5.2.2. Tilapalvelut

Kunnan tilojen toimivuudesta vastaava tilapalvelun tulosalue on kirjannut tavoitteekseen energiansäästöohjelman toteuttamisen. Ympäristökyselyssä selvitettiin, kuinka energiansäästöohjelmaa aiotaan toteuttaa. Vastaajien mukaan ohjelmaa viedään eteenpäin monin eri tavoin; ympäristöystävällisiä lämmitysratkaisuja pyritään hyödyntämään enemmän, hehkulamput vaihdetaan energiaa säästävämpiin vaihtoehtoihin ja tilojen käyttäjille tiedotetaan energiansäästöstä ja ohjeistetaan tekemään energiaa säästävämpiä valintoja.

Tilapalveluiden tavoite on toteutumassa, sillä Janakkalan kunta on kesäkuussa 2011 allekirjoittanut energiansäästösopimuksen, joka osaltaan antaa lisää vauhtia tilapalveluiden tavoitteen toteutumiselle. Energiansäästösopimuksesta on kerrottu tarkemmin luvussa 3.2.

6.5.2.3. Kaavoitus ja maankäyttö

Kaavoituksen ja maankäytön tulosalueelta kysyttiin ympäristökyselyssä, kuinka ympäristön tila otetaan huomioon kaavoituksessa ja maankäytön suunnittelussa. Yksikään vastaajista ei vastannut, ettei sitä huomioitaisi lainkaan. Tämä on hyvä asia, sillä juuri tällä tulosalueella on suuret mahdollisuudet vaikuttaa ympäristön tilaan kuntasuunnittelun keinoilla. Toisaalta yksi vastaaja valitsi ”En osaa sanoa” -vaihtoehdon, joka voidaan nähdä hieman huolestuttavana merkinä osaamisen tai tiedon puutteesta.

Suosituin vaihtoehto oli keskitettyjen ja tiiviiden asuinalueiden kaavoittaminen lähelle palveluita. Tämä on yleinen linjaus nykyaikana, sillä tiiviissä keskustarakenteessa, jossa asukkaat ovat lähellä palveluita ja työpaikkoja, yksityisautoilu ja sen aiheuttamat vaikutukset vähenevät huomattavasti. Vastaajat kertoivat myös, että keskusta-alueita pyritään täydennysrakentamaan ja ilmastonmuutoksen vaikutukset otetaan huomioon jo kaavoitusvaiheessa. Lisäksi eräs vastaajista kertoi, että edellä mainittujen vaihtoehtojen lisäksi voidaan kaavoittaa keskitettyjä viheralueita, joissa ekologia voidaan huomioida.

6.5.2.4. Ruokapalvelut

Ruokapalvelut vastaavat kunnan järjestämistä ruokailumahdollisuuksista, kuten kouluruokailusta. Tulosalueen talousarvioon kirjaama tavoite ympäristön tilan paranemiseksi oli ruoan valmistus- ja jakeluhävikin minimoiminen. Ruoalla ja sen tuotannolla on suuri vaikutus ympäristöntilaan, mutta tästä huolimatta talousarvioon ei ollut kirjattu muita tavoitteita, kuten esimerkiksi veden käytön tarkkailua.

Ympäristökyselyssä ruokapalvelun tulosalueen työntekijöiltä kysyttiin, miksei muita keinoja oltu heidän mielestään kirjattu lainkaan. Suurin osa vastasi, ettei tiedä syytä tai ei usko, että muita keinoja olisi mahdollista toteuttaa. Yksi vastaajista kertoi, että ympäristön tilaan vaikuttamisen keino-

ja toteutetaan mahdollisuuksien mukaan, sillä esimerkiksi sähkön- ja vedenkulutusta ei erikseen voida mitata.

Ruokapalveluiden tulosalueen työntekijöiltä kysyttiin myös, kuinka suuri vaikutus ympäristön tilaan heidän mielestään on erilaisilla ruokapalveluihin liittyvillä toimilla, kuten kasvisruokapäivän järjestämisellä, lähiruoan käytöllä ja veden säästämällä. Kasviksiin perustuvien ruokien tarjoamisella ja kasvisruokapäivän järjestämisellä koettiin olevan pienimmät vaikutukset ympäristön tilaan, sillä suurin osa vastasi niiden vaikutuksen olevan melko pieni. Muutama vastaaja koki, että kasvisruokapäivän järjestämisellä ei ole lainkaan vaikutusta.

Lihan tuotannolla on kuitenkin todistetusti vaikutusta ympäristön tilaan. Lihan tuotannosta syntyy huomattavia määriä muun muassa metaanipäästöjä, jotka aiheuttavat ilmastomuutosta. Lihan vaihtaminen kasvisruokaan edes silloin tällöin pienentää nopeasti henkilön omaa ekologista jalanjälkeä.

Janakkalan kunnan henkilöstö arvostaa ympäristökyselyn mukaan lähiruokaa enemmän kuin luonnonmukaisesti tuotettua luomuruokaa. Sama näkemys lähiruoan tärkeydestä tuli esille myös ruokapalvelujen tulosalueen työntekijöiden vastauksissa, sillä lähiruoan käyttämisellä koettiin olevan suuremmat vaikutukset ympäristön tilaan kuin luomuruoalla. Vaikka lähiruoalle olisi Janakkalan kunnassa kysyntää, sen käyttäminen on todella vaikeaa, ellei jopa mahdotonta (ks. luku 6.4).

Suurimmat vaikutukset ympäristön tilaan koettiin olevan ruoan valmistus- ja jakeluhävikin minimoinnilla, joka on asetettu ruokapalveluiden yhdeksi tavoitteeksikin, sekä veden säästämällä. Veden säästämisen vaikutuksia kuvailtiin ainoastaan suureksi ja melko suureksi. Ruokahävikin minimointi sai miltei saman vastauksen, lukuun ottamatta yhtä vastaajaa, jonka mukaan hävikin minimoimisella ei ole lainkaan vaikutusta. Ruoan valmistus- ja jakeluhävikin minimoiminen on tärkeä tavoite, kuten on myös veden säästäminen, sillä ruokapalveluissa kuluu suuret määrät vettä muun muassa tiskaukseen ja laitteiden pesuun.

Ruokapalveluiden kolmannessa kysymyksessä työntekijöiltä kysyttiin, miten heidän mielestään ruokapalveluissa voitaisiin tehokkaimmin vaikuttaa ympäristön tilaan. Kysymys oli avoin, joten jokainen vastaaja sai kertoa oman mielipiteensä. Vastaajat pitivät muun muassa lajittelua ja pakkausjätteen vähentämistä tärkeinä. Myös veden säästäminen ja sen kulutuksen seuraaminen tulivat esille. Yksi vastaajista muistutti, että kertakäyttöastioiden käyttöä tulisi vähentää siten, että niitä käytetään vain todellisessa tarpeessa.

6.5.3 Perusturvalautakunta

Kuten tekniseen lautakuntaan myös perusturvalautakuntaan kuuluu useita eri tulosalueita, jotka ovat talous- ja hallintopalvelut, vanhustyö ja pitkäaikaishoito, sosiaalityö ja toimeentuloturva, vammaistyö sekä terveydenhuolto. Janakkalan terveydenhuolto tapahtuu yhteistyössä Hattulan kunnan

terveydenhuollon kanssa, mutta ympäristökyselyssä on huomioitu vain Janakkalan terveydenhuollon työntekijät.

Jokaiselle tulosalueelle oli kyselyssä omat kysymyksensä, jotka tämän lautakunnan tapauksessa olivat miltei samat jokaiselle tulosalueelle. Tämä johtui siitä, että vain yksi tulosalue oli asettanut itselleen tavoitteen ympäristön tilan parantamiseksi. Ainoa tavoitteen kirjannut tulosalue oli talous- ja hallintopalvelut, joten heille oli oma kysymyksensä, joka liittyi asetettuun tavoitteeseen. Muille tulosalueille esitettiin kolme kysymystä:

- Kokevatko he voivansa työssään huomioida ympäristön?
- Minkä ympäristöteon he voisivat työssään tehdä?
- Haluaisivatko he pystyä työssään vaikuttamaan ympäristöön enemmän?

Jokaisen tulosalueen vastauksia ei ole käyty läpi, koska osaan kysymyksistä oli saatu niin vähän vastauksia, että niiden läpikäyminen ei olisi mielekästä. Pois ovat jääneet talous- ja hallintopalveluiden ja vammaistyön tulosalueiden vastaukset.

6.5.3.1. Vanhustyö ja pitkäaikaishoito

Kun vanhustyön ja pitkäaikaishoidon työntekijöiltä kysyttiin, kokevatko he voivansa huomioida ympäristön työssään, vastaus oli melko selvä: kyllä. Kaikki vastaajat eivät suoraan vastanneet näin, sillä muutama vastaaja ei osannut sanoa, voiko huomioida ympäristön työssään ja yksi vastasi, ettei mielestään voi huomioida ympäristöä työssään. Tästä huolimatta kaikki vastaajat, yhtä lukuun ottamatta, vastasivat haluavansa pystyä vaikuttamaan ympäristön tilaan entistä enemmän.

Kiinnostus vaikuttamiseen näkyi myös avoimessa kysymyksessä, jossa kysyttiin, minkä ympäristöteon he voisivat tehdä työssään. Perusturvalautakunnan kaikista tulosalueista juuri tämä, vanhustyön ja pitkäaikaishoidon tulosalue, kertoi eniten erilaisia ympäristötekoja, joita he työssään voisivat tehdä. Erityisesti vastaajat korostivat käsipyyhepaperien ja tulostamisen yhteydessä tapahtuvia tekoja. Esimerkiksi pestävät käsipyyherullat saivat kannatusta eräältä vastaajalta, joka kertoi käsipyyhepaperia kuluvan todella paljon. Hän epäili, ettei 100–150 litran jätessäkkikään riitä viikoittaiseen käsipaperin määrään.

Vanhustyön ja pitkäaikaishoidon tulosalueen työssä tulostaminen on osa jokapäiväistä elämää. Monet vastaajat pohtivat, että hyvä ympäristöteko olisi turhan tulostamisen välttäminen ja muut tulostamiseen liittyvät teot, kuten mustavalkoisen tulostaminen värillisen sijasta. Ongelmaksi koettiin salassa pidettävien papereiden, kuten potilastietoja sisältävien papereiden, hävittäminen. Näitä papereita ei voida silputtua ja revittyinäkin laittaa normaaliin paperinkierrätykseen.

Salassa pidettävät paperit on kuitenkin mahdollista saada kierrätykseen tietosuojapaperin tuhoamiseen erikoistuneen yrityksen avulla. Yrityksiltä saa työpisteelle erityisesti tietosuojapaperin kierrätykseen tarkoitettua lu-

kittavan paperinkeräysastian, josta paperi viedään eteenpäin yrityksen silputtavaksi. Tämän jälkeen yritys hävittää paperisilpun ympäristön kannalta parhaalla mahdollisella tavalla. (Safe Rec Oy n.d.)

6.5.3.2. Sosiaalityö ja toimeentuloturva

Toisin kuin vanhustyön ja pitkäaikaishoidon tulosalueen työntekijät, sosiaalityön ja toimeentuloturvan parissa työskentelevät eivät ole lainkaan varmoja, voivatko he työssään huomioida ympäristön. Saadut vastaukset jakaantuivat melko tasaisesti ”Kyllä”, ”Ei” ja ”En osaa sanoa” -vastausten välille. Vastausten perusteella voidaan uskoa, etteivät vastaajat tunne tapoja, joilla he voisivat vaikuttaa ympäristöön työssään. Heillä olisi kuitenkin halua toimia ympäristön hyväksi, sillä kun heiltä kysyttiin, haluaisivatko he vaikuttaa enemmän, kaikki paitsi yksi vastasivat haluavansa.

Sosiaalityön ja toimeentuloturvan tulosalueen työntekijöillä oli myös mahdollisuus kertoa erilaisia ympäristötekoja, joita heidän olisi mahdollista tehdä omassa työssään. Vastaajat mainitsivat yhdeksi teoksi paperin käytön vähentämisen, joka on hyvä ja toimiva tapa, jonka jokainen työntekijä voi ottaa osaksi omia työtapojaan. Lisäksi muistutettiin kierrätyksestä, jota voi noudattaa oman työpisteen mahdollisuuksien mukaan. Yksi vastaajista mainitsi vielä, että tekisi ympäristön hyväksi varmasti enemmän, jos vain tietäisi miten.

Sosiaali- ja toimeentuloturvan työssä hyviä keinoja ovat kaikki paperin käyttöön liittyvät toimet. Mustavalkoisten ja kaksipuolisten papereiden tuloaminen pienentää kustannuksia ja vähentää syntyvän paperin määrää. Kuten monella muullakin tulosalueella, myös tässä tietosuojatun paperin hävittäminen on hyvä hoitaa tietoturvapalveluita tarjoavan yrityksen avulla, sillä tällöin myös silputtu paperi voidaan hyödyntää mahdollisimman ympäristövastuullisesti.

6.5.3.3. Janakkalan terveydenhuolto

Suurin osa Janakkalan terveydenhuollon työntekijöistä kokee ympäristökyselyn mukaan voivansa huomioida ympäristön työssään. Enemmistön kokemuksesta huolimatta myös ”En” ja ”En osaa sanoa” -vastauksia saatiin yllättävän useita. Voi siis olla, että terveydenhuollon yksikössä ei tunneta kunnolla erilaisia tapoja, joilla he voisivat huomioida ympäristön entistä paremmin.

On mahdollista, että juuri terveydenhuollon yksikössä ympäristötekojen tekeminen koetaan vaikeammaksi, sillä syntyvä jäte ei vastaa käsitystä ”normaalista” kierrätettävästä jätteestä (esim. lääkkeet, neulat jne.). Huomattava enemmistö kuitenkin vastasi haluavansa vaikuttaa ympäristön tilaan entistä enemmän, joten kyseessä tuskin on haluttomuus toimia. Vain yksi vastaaja kertoi, ettei haluaisi vaikuttaa ympäristön tilaan enempää ja kolme vastasi, ettei välitä vaikuttaako enemmän vai ei.

Kuten muilla perusturvalautakunnan tulosalueilla, myös Janakkalan terveyden huollolla oli mahdollisuus kertoa, millaisia ympäristötekoja heidän olisi mahdollista työssään tehdä. Lähes jokaisen vastaajan vastaukseen sisältyi kierrätys ja lajittelu. Osa pohti käsi- ja tulostuspapereiden määrän suuruutta ja sitä, kuinka tärkeää nämä olisi saada kierrätettyä tai hyödynnettyä. Lisäksi tulostamisen todellista tarvetta tulisi vastaajien mukaan pohtia tarkemmin ennen tulostamista. Eräs vastaaja mietti, voisiko ”hoitotarvikejätettä”, jota terveydenhuollossa syntyy, lajitella tai hyödyntää jotenkin. Terveystieteiden ympäristön huomioiminen voi olla vaikeampaa, mutta ei mahdotonta. Yksi vastaaja esimerkiksi ehdotti ympäristöteoksi työmatkojen kulkemista polkupyörällä, joka on hyvä tapa huomioida ympäristö, vaikka se ei tapahdukaan työpisteellä.

6.5.4 Kasvatus- ja koulutuslautakunta

Talousarviossa ei ollut esitetty mitään tavoitteita, joiden avulla kasvatus- ja koulutuslautakunnan alaisuudessa työskentelevät voisivat edistää ympäristön tilan paranemista. Ympäristökyselyssä kysyttiin, millaiseksi he kokevat kasvatuksen ja koulutuksen roolin ympäristön kannalta. Lähes kaikki vastasivat, että näiden rooli on merkittävä tai melko merkittävä. Yksi vastaajista koki, että kasvatuksella ja koulutuksella ei juuri ole merkitystä ympäristön kannalta.

Ympäristön huomioimiseen ja sen tilaan vaikuttamiseen liittyviä keinoja voidaan oppia jo päiväkodissa ja koulussa. Ympäristöystävälliset toimintatavat on hyvä oppia jo lapsena, jolloin tavat pysyvät mukana läpi elämän. Usein koulussa opitut tavat ja keinot siirtyvät lapsilta vanhemmille, jolloin yhä suurempi osa ihmisistä omaksuu elämäänsä ympäristöystävällisiä tapoja.

Kasvatus- ja koulutuslautakunnan alaisuudessa työskenteleviltä kysyttiin myös mielipiteitä siitä, miten ympäristökasvatusta pitäisi heidän mielestään antaa. Kysymyksessä oli mahdollista valita valmiista vaihtoehdoista tai kertoa joku muu tapa. Lähes kaikki valitsivat yhdeksi ympäristökasvatuksen toteuttamistavaksi käytännössä suorittamisen, eli päiväkodin ja koulun jokapäiväisessä elämässä tulisi pyrkiä toimimaan ympäristöystävällisesti.

Teemaviikkojen ja -päivien järjestäminen sekä luontoretket nähtiin myös hyvinä ympäristökasvatuksen toteuttamistapoina. Teemaviikkojen ja -päivien aikana on mahdollista paneutua tarkemmin tiettyyn aiheeseen ja järjestää esimerkiksi erilaisia kilpailuja teemaan liittyen. Tällä tavoin lapsi oppii ympäristöasioita hausalla ja kiinnostavalla tavalla. Myös luontoretket ovat hyödyllisiä, sillä niiden avulla lapsi oppii arvostamaan ympäristöään ja haluaa jatkossa toimia sen parhaaksi.

Ympäristöasiat ja siihen rinnastettavat opettavat asiat, kuten kestävä kehitys, voidaan nähdä vaikeina aiheina. Esimerkiksi kestävä kehityksen käsite on vielä melko uusi ja monelle tuntematon, joten sen opettamiseen vaadittavia tietoja ja taitoja ei välttämättä kaikilta löydy. Ympäristökyselyssä kysyttiin, kokevatko kasvatus- ja koulutuslautakunnan alai-

suudessa työskentelevät, että heillä on tarvittavat tiedot ja taidot ympäristökasvatukseen toteuttamiseen. Vastaukset olivat pääasiassa positiivisia, sillä suurin osa koki omaavansa tarvittavat tiedot ja taidot. Osa kuitenkin koki, ettei omista tarvittavaa tietoa ja taitoa. Osa vastasi myös, ettei osaa sanoa, osaisiko antaa ympäristökasvatusta vai ei.

Epävarmuus omasta osaamisesta erityisesti kasvatukseen ja koulutukseen alalla on hankalaa, sillä yhä suurempi osa ihmisistä on melko ympäristötietoisia ja -vastuullisia ja toivoisivat samaa myös lastensa opettajilta. Säännölliset koulutukset ovat tärkeitä, jotta jokaiselta löytyisi tarvittavat tiedot ja taidot ympäristökasvatukseen toteuttamiseen.

6.5.5 Kirjasto- ja kulttuurilautakunta

Kirjasto- ja kulttuurilautakunnallekaan ei ollut talousarviossa asetettu mitään tavoitteita ympäristön tilan paranemiseksi. Tästä syystä myös kirjasto- ja kulttuurilautakunnan alaisuudessa työskenteleviltä kysyttiin ympäristökyselyssä samat kolme kysymystä, jotka kysyttiin myös perusturvalautakunnan alaisuudessa työskenteleviltä (ks. luku 6.5.3).

Kirjasto- ja kulttuurilautakunnan alaisuudessa työskenteleviltä saatiin vain kuusi vastausta, joten kaikkien kolmen kysymyksen tarkka läpikäyminen ei ole mielekäästä. Heillä oli kuitenkin myös mahdollisuus kertoa, minkä ympäristöteon he voisivat työssään tehdä. Muutamassa vastauksessa pohdittiin, että valojen käyttämiseen ja tulostamiseen tulisi kiinnittää tarkempaa huomiota. Esimeriksi turhan tulostamisen ehkäisemiseksi lautakuntien jäsenillä on mahdollisuus käyttää kirjaston koulutusluokan tietokoneita, joilla he voivat käydä lukemassa kokouksen esityslistat sähköisessä muodossa. Lisäksi kehoitettiin hyödyntämään mahdollisuutta järjestää sähköisiä kokouksia, jolloin osanottajien ei tarvitse saapua paikan päälle esimerkiksi autolla.

Yksi vastaajista muistuttaa myös, että kirjastoasiointi on mahdollista hoitaa omalta kotikoneelta, jolloin asiakkaan ei välttämättä tarvitse itse tulla kirjastoon. Esimerkiksi lainojen uusimisen voi helposti hoitaa kotoa käsin. Kirjaston palveluihin kuuluvien kirjastoautojen liikenne pyritään myös pitämään järkevänä, jolloin yhteistyön avulla voidaan kattaa mahdollisimman suuri alue mahdollisimman pienillä päästöillä.

6.5.6 Liikunta- ja nuorisolautakunta

Ympäristön tilan paranemiseen liittyviä tavoitteita ei ollut esitetty liikunta- ja nuorisolautakunnankaan kohdalla. Tämän takia myös liikunta- ja nuorisolautakunnan alaisuudessa työskenteleviltä kysyttiin, kokevatko he voivansa huomioida ympäristön omassa työssään. Koska liikunta- ja nuorisolautakunnan alaisuudessa työskenteleviltä saatiin vain neljä vastausta, kysymyksiä ei käydä läpi tarkasti. Kaikki neljä vastaajaa kokivat, että he voivat työssään huomioida ympäristön.

Lisäksi heiltä kysyttiin, mikä liikunnallinen ja nuorisolle sopiva keino olisi paras ympäristön tilaan vaikuttamiseksi. Kysymykseen annettiin valmiita vastausvaihtoehtoja, kuten luontoleirit, -kerhot ja -retket. Luontoleirejä pidettiin hyvänä keinona huomioida ympäristö ja vaikuttaa sen tilaan. Luontoleirit ovat hyvä ja hauska tapa toteuttaa ympäristökasvatusta ja opettaa nuoria tekemään ympäristövastuullisia valintoja. Toiseksi hyväksi keinoksi vastaajat valitsivat opastuksen ja neuvonnan, joka on myös tärkeää. Ilman opastusta ja neuvoja nuoret eivät saa tietää oikeita toimintamalleja.

6.5.7 Maaseutulautakunta

Maaseutulautakunnalle ei ollut talousarviossa määritetty ympäristön tilan paranemisen tavoitteita, vaikka maaseutu on tiiviisti kytköksissä ympäristön tilaan. Esimerkiksi pelloilta tulevilla valumilla on suuri vaikutus alueen vesistöihin. Ympäristökyselyssä maaseutulautakunnan alaisuudessa työskenteleviltä kysyttiin, miten heidän mielestään maaseudulla ja pienemmissä kylissä ympäristö voitaisiin parhaiten ottaa huomioon. Kysymykseen annettiin valmiita vastausvaihtoehtoja sekä mahdollisuus kertoa joku muu keino.

Maaseutulautakunnan alaisuudessa työskenteleviltä saatiin vain kolme vastausta. Kaikki kolme vastaajaa valitsivat yhdeksi keinoksi tapahtuman tai tempauksen järjestämisen. Tapahtuman tai tempauksen avulla myös keskustassa asuvien kuntalaisten huomio saadaan kiinnitettyä ympäröivään maaseutuun ja pienten kylien tärkeyteen. Esimerkiksi lähiruokatori, jossa esillä on vain lähistöllä toimivia tuottajia tuotteineen, voisi olla hyvä ratkaisu, sillä ainakin Janakkalan kunnan työntekijät arvostavat lähiruokaa suuresti.

6.5.8 Kunnanhallitus

Kunnanhallituksen tulosalueita ovat yleishallinto, hallintopalvelut, talouspalvelut ja henkilöstöpalvelut. Jokaiselle tulosalueelle esitettiin ympäristökyselyssä yksi kysymys. Henkilöstöpalveluiden kysymystä ei ole käsitelty lainkaan, sillä kysymykseen ei saatu yhtään vastausta.

6.5.8.1. Yleishallinto

Yleishallinnon tulosalueen ympäristön tilan paranemiseen johtavan toiminnan tavoitteeksi oli talousarviossa kirjattu ympäristöohjelman laatiminen. Ympäristökyselyssä yleishallinnon työntekijöitä pyydettiin kuvailemaan ympäristöohjelmatyön nykyistä vaihetta. Kysymykseen saatiin kaksi vastausta, joista molemmista selvisi, että ympäristöohjelman laatiminen ei joko kosketa kaikkia tai se on vasta kirjallisena tavoitteena. Toinen vastaajista nimittäin vastasi, ettei osaa sanoa, missä vaiheessa ohjelman laatiminen on ja toinen vastasi, ettei ole edes kuullut ympäristöohjelman laatimissuunnitelmista.

Epätietoisuus ympäristöohjelmatyöstä voi selittyä sillä, että suurin vastuu ympäristöohjelman laatimisesta ja sen eteenpäin viemisestä on ympäristö-

päällikkö Heikki Tammisen mukaan ympäristöhallinnolla, vaikka asia oli-kin kirjattu yleishallinnon tavoitteeksi.

Koko tulosaluetta tai kuntaa koskevan ympäristöohjelman laatiminen olisi kannattavaa, sillä tällä tavoin koko henkilöstö sitoutuisi toimimaan yhteisten linjausten mukaisesti. Tällöin olisi mahdollista saavuttaa suuriakin taloudellisia säästöjä esimerkiksi energiankulutuksen saralla. Ympäristövas- tuullinen kunta on myös houkutteleva asuinympäristö monille nykyajan ympäristötietoisille ihmisille.

6.5.8.2. Hallintopalvelut

Hallintopalveluiden ympäristön tilan paranemiseen johtavan toiminnan ta-voitteeksi oli talousarvioon kirjattu paperinkulutuksen vähentäminen. Ympäristökyselyssä hallintopalveluiden työntekijöiltä kysyttiin myös mui- ta tapoja, joilla he voisivat omasta mielestään huomioida ympäristön. Ky- symys oli avoin, eikä valmiita vastausvaihtoehtoja annettu lainkaan.

Kysymykseen vastasi kaksi henkilöä, jotka molemmat mainitsivat sähkön säästön yhdeksi keinoksi paperin kulutuksen vähentämisen rinnalle. Toi- nen vastaajista huomautti myös, että nykyisin monissa työhuoneissa valot palavat, vaikka työntekijä itse on esimerkiksi palaverissa. Hän toivoi yleis- siin tiloihin, ajastettuja valoja, jolloin valot eivät turhaan valaise tyhjiä käytäviä tai vessoja. Lisäksi mainittiin lajittelun laajempi mahdollistami- nen työpisteissä.

6.5.8.3. Talouspalvelut

Talouspalveluille ei ollut talousarviossa asetettu mitään tavoitetta ympäris- tön tilan parantamiseksi, joten ympäristökyselyssä kysyttiin, miksi näin on. Talouspalveluihin kuuluu vain yksi henkilö, joka kertoi ympäristöasi- oiden olevan osa jokapäiväistä työtä. Tästä syystä sitä ei ole erikseen kir- jattu strategiseksi tavoitteeksi.

Talouspalveluissa, kuten kaikissa muissakin tulosalueissa, suurimmat mahdollisuudet vaikuttaa ympäristön tilaan tulevat tulostamiseen ja ener- gian käyttöön liittyvissä päätöksissä, sillä esimerkiksi tulostamisen järkeis- täminen voi vähentää tarvittavan paperin määrää huomattavasti.

6.5.9 Janakkalan Vesi

Janakkalan Vesi vastaa kunnallisesta veden jakelusta ja jäteveden puhdis- tamisesta. Koska kyseessä on Janakkalan kunnan omistama yritys, myös heille oli ympäristökyselyssä oma kysymys. Heitä ei kuitenkaan ole huo- mioitu kunnan talousarviossa, joten kysymys ei voinut liittyä tiettyyn talo- usarviossa esitettyyn tai esittämättömään kohtaan, kuten muilla lautakun- nilla ja tulosalueilla.

Jätevesien käsittely on Janakkalassa hyvällä mallilla. Tamminen kertoo myös, että kuntaan on saatu uusi, hyvin toimiva keskuspuhdistamo, johon

on jo liittynyt useita haja-asutusalueita osuuskuntien kautta. Ympäristökyselyssä Janakkalan Veden työntekijöiltä kysyttiin, mitkä he kokevat vielä olevan Janakkalan Veden tärkeimmät kehittämiskohteet. Kysymykseen annettiin valmiita vaihtoehtoja ja mahdollisuus kertoa oma vaihtoehto. Janakkalan Veden henkilöstöstä kaksi ihmistä vastasi kyselyyn. Molemmat valitsivat samat kaksi vaihtoehtoa: henkilökunnan kouluttamisen ja vuotovesien vähentämisen.

Henkilökunnan kouluttaminen on tärkeää, jotta jokainen työntekijä tietää tehtävänsä ja syyt tietynlaisille toimintatavoille. Hyvin koulutettu henkilöstö on myös valmis kehittämään yrityksen toimintaa. Myös toiseksi kehittämiskohteeksi mainittu vuotovesien vähentäminen on tärkeää.

6.5.10 Janakkalan Asunnot Oy

Toinen Janakkalan kunnan alaisuudessa toimiva yritys on Janakkalan Asunnot Oy. Yrityksen työntekijöiltä kysyttiin ympäristökyselyssä, miten Janakkalan Asunnot ottaa ympäristön tilan huomioon omassa toiminnassaan. Myös tässä kysymyksessä oli annettu valmiita vastausvaihtoehtoja sekä mahdollisuus kertoa oma vaihtoehto.

Kysymykseen vastasi vain yksi henkilö, jonka mukaan ympäristö huomioidaan Janakkalan Asunnot Oy:ssä ennakoivilla huoltotoimenpiteillä, asukkaita neuvomalla ja hyödyntämällä lähestymisvaloratkaisuja yhteisissä tiloissa. Ennakoivat huoltotoimenpiteet ovat tärkeitä, sillä kiinteistöjen hyvällä huollolla niiden toimivuus säilyy ilman suuria ja kalliita remontteja. Kiinteistöjä käyttävien ihmisten neuvonta on myös todella tärkeää, sillä tilojen käyttäjillä on tilaan suurin vaikutus.

7 YMPÄRISTÖOPAS

Janakkalan kunnan henkilöstölle suunnattu ympäristöopas on yksi osa ympäristöohjelmatyön käynnistämistä. Ympäristöoppaan avulla henkilöstö saadaan ympäristötyöhön mukaan heti alussa. Opas pohjautuu suurelta osin yleisiin ympäristövinkkeihin, joita voi noudattaa niin töissä kuin kotona.

Erityisesti ympäristöoppaassa on keskitytty energiansäästöön, tulostamiseen ja sen yhteydessä tehtäviin valintoihin sekä työmatka-autoiluun. Tässä luvussa on käsitelty ympäristöopasta melko suppeasti, sillä oppaasta löytyy paljon erilaista tietoa. Ympäristöopas kokonaisuudessaan on liitteenä (Liite 2).

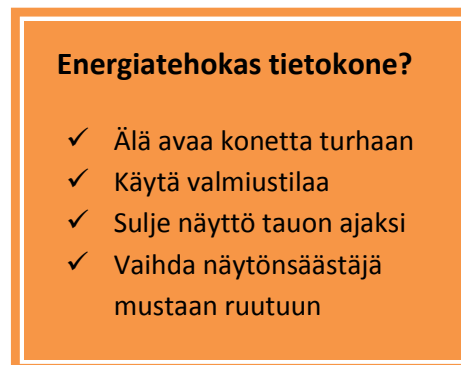
Ympäristöoppaan ensimmäinen luku on johdanto, jossa kerrotaan lyhyesti Janakkalan ekologisesta jalanjäljestä ja siitä, mistä tämä jalanjälki koostuu. Samalla rohkaistaan toimintaan, jotta jalanjälki saataisiin pienemmäksi. Johdannon tarkoituksena on herättää lukija tekemään ympäristötekoja ja uskomaan myös pienten tekojen voimaan. ”Teot ovat pieniä, mutta jos kaikki Janakkalan kunnan työntekijät lähtevät mukaan, vaikutus tulee olemaan suuri!”

Toinen luku käsittelee työmatkoja ja sitä, miten ne kannattaisi kulkea. Kävelyyn ja pyöräilyyn on keskitytty melko vähän. Sen sijaan on haluttu tuoda esille autoilun yhteydessä tehtäviä ympäristötekoja, kuten kimppakyytien hyödyntäminen. Oppaassa on annettu esimerkiksi vinkkejä siihen, miten kimppakyytiläisen voisi löytää. Kimppakyydin lisäksi itse ajotapaan on kiinnitetty paljon huomiota. Opas antaa ohjeita taloudelliseen ajamiseen ja sen tuomiin etuihin.

Kolmannessa luvussa on aiheena työpiste ja siellä tehtävät ympäristöva-linnat. Aihealueita ovat hankinnat, tulostaminen ja energiankulutus, sillä ne ovat osana hyvin monen kunnan työntekijän arkea tavalla tai toisella. Erityisesti energiansäästöön on annettu paljon ehdotuksia, sillä opas palvelee myös kunnan solmimaa energiansäästösopimusta. Energiansäästövinkit on jaoteltu tietokoneen käyttöön, valaistukseen ja lämmitykseen, joihin jokaiseen löytyy hyviä ja helppoja ohjeita.

Neljäs luku käsittelee taukoja, sillä myös taukojen aikana on mahdollisuus tehdä ympäristötekoja. Kahvitaukoja käsittelevässä osiossa muistutetaan posliiniastioiden käytöstä ja ruokataukoja käsittelevässä osiossa pohditaan luomu- ja/tai lähiruoan käyttöä.

Viimeinen luku sisältää eri hallintokunnille kohdistettuja ehdotuksia. Vinkit on aseteltu eriväristen ja -muotoisten pallojen muotoon, jotta ne herättäisivät huomiota. Vinkkien sisältö on pidetty hyvin yksinkertaisena ja nopealukuisena. Samanlaisia ”vinkkipalloja ja -laatikoita” esiintyy eri puolilla opasta (Kuva 5). Niiden avulla oppaan ulkoasu on hauska ja kiireisimätkin saavat ympäristötekovinkkejä vain pallojen sisällöt lukemalla.

Kuva 5 Ympäristöopas sisältää useita erilaisia ”vinkkipalloja ja -laatikoita”.

Oppaassa on käytetty melko vapaata ja osittain jopa humoristista kirjoitus-tyyliä, koska se koetaan parempana ja tehokkaampana keinona vaikuttaa ihmisten mielipiteisiin ja asenteisiin. Oppaan tyyliin on pyritty pitäytymään mahdollisimman kaukana syytöksien esittämisestä. Hauskat ehdotukset ja ihmisläheinen asennoituminen jäävät mieleen.

8 POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Luvussa neljä käsiteltiin erilaisia ympäristötyön mahdollisuuksia yleisellä tasolla. Luvussa oli käsitelty eri mahdollisuuksia tavalla, jolla pyrittiin vastaamaan kysymykseen ”mikä?”. Tässä luvussa pyritään käsittelemään eri ympäristötyön mahdollisuuksia käytännössä: miten eri keinot sopisivat Janakkalan kunnalle?

8.1 Ympäristösertifikaatti Janakkalan kunnalla

Ympäristösertifikaatti kunnan käytössä toisi kunnalle suuren imagoedun ympäristövastuullisten kuntalaisten ja muiden sidosryhmien silmissä. Lisäksi se voi kannustaa muita lähiseudun kuntia sertifioimaan omia palveluitaan. Kaikki eri aihealueita käsittelevät ISO 14000 -sarjan standardit eivät ole luontevasti yhdistettävissä kuntaorganisaation toimintaan, mutta osa voidaan liittää suoraan kunnan toimiin, kuten ympäristöjärjestelmä, ympäristöviestintä ja ympäristön suojelun tason arviointi. Standardin käyttöönottoaminen ei suoraan tarkoita ympäristösertifikaatin saamista; osa standardeista antaa ohjeita ja tukea toimintaa varten, mutta ei aseta vaatimuksia tai sitouta organisaatiota toimintaan. (SFS 2010.)

ISO 14001 -ympäristöjärjestelmämallin käyttöönottoaminen on hyvä tapa katsoa kunnan ympäristöasioita kokonaisuutena ja ottaa ympäristöystävällisemmät toiminnot pysyväksi osaksi kunnan toimintaa. Malli on suunniteltu siten, että sitä voidaan hyödyntää joustavasti kaiken kokoisissa organisaatioissa sekä yksityisellä että julkisella sektorilla. (SFS n.d.c.)

Resurssien jatkuva takaaminen voi olla kuntaorganisaatiolle hankalaa. Jos resurssien saaminen on mahdollista, ympäristösertifikaatin hankkiminen olisi kannattavaa. Sertifikaatti voi jatkossa tuoda kunnalle myös taloudellista hyötyä jos markkinoinnin ansiosta kuntaan muuttaa lisää ympäristövastuullisia yrityksiä tai asukkaita. Taloudellisia säästöjä voidaan saavuttaa myös energian käyttöä järjeistämällä ja jättemääriä pienentämällä. ISO 14001 -ympäristöjärjestelmä toimii myös hyvänä pohjana jos kunta jatkossa haluaa hankkia itselleen EMAS-sertifikaatin. (SFS n.d.c.)

ISO 14001 -ympäristöjärjestelmän lisäksi kuntaorganisaatiossa voidaan hyödyntää ympäristön suojelun tason arvioimista opastavaa ISO 14031 -standardia ja ympäristöviestintään liittyvää ISO 14063 -standardia. Ensimmäisen avulla voidaan selvittää kunnan oma tilanne ja mahdollisesti tarvittavat toimet ja toimien vaatimat resurssit. Jälkimmäinen taas antaa ohjeita toimivaan ja tehokkaaseen ympäristöviestintään, joka on tärkeää myös kuntaorganisaatiossa. Toisin kuin ympäristöjärjestelmämallia, näitä kahta standardia ei voida sertifioida, mutta ilman näkyvää sertifikaattiakin standardien käyttämisestä voidaan oikeanlaisella tiedottamisella ja markkinoinnilla saada imagohyötyä.

On muistettava, että standardien hankkiminen on maksullista. Esimerkiksi ISO 14031 ja ISO 14063 -standardien verottomat hinnat ovat 68,50 euroa. ISO 14001 -ympäristöjärjestelmämalli on hieman kalliimpi: sen veroton hinta 73,20 euroa. Kustannukset ovat melko pieniä, joten standardin hin-

nan ei pitäisi olla esteenä sen hankkimiselle. Käyttöä vaativat henkilö- ja aikaresurssit voivat olla suurempina ongelmana. (SFS n.d.f.)

8.2 EMAS-järjestelmä Janakkalan kunnalla

Janakkalan kunnalla EMAS-järjestelmän toteuttaminen tuottaisi liikaa työtä, koska hyvänä pohjana toimivaa ISO 14001 -ympäristöjärjestelmää ei ole. Lisäksi EMAS-järjestelmä edellyttää säännöllistä raportointia, joka vaatii aikaa ja tekijöitä. Toisaalta juuri säännöllisen raportoinnin avulla saadaan ajankohtaista tietoa sen hetkisestä tilanteesta ja asioiden kehitymisestä.

Auditoitu järjestelmä lisää luotettavuutta ja parantaa imagoa. Kunnan asukkaille EMAS voi olla tuntematon käsite, jolloin logon käytöllä ei välttämättä saavuteta toivottua hyötyä kuntalaisille kohdennetussa viestinnässä. Muut kunnat ja yritykset taas ymmärtävät EMAS-logon merkityksen, joten näille sidosryhmille syntyisi käsitys ympäristövastuullisesta Janakkalan kunnasta.

Imago- ja markkinointihyödyn lisäksi EMAS-järjestelmällä on myös muita hyötyjä, jotka suurelta osin ovat samat kuin ISO 14001 -ympäristöjärjestelmällä. Lisäksi EMAS-järjestelmässä vaadittu todennettava ympäristöraportti antaa ajankohtaista ja luotettavaa tietoa kunnan tilanteesta. EMAS-logon käytön lisäksi Janakkala näkyisi EU:n ja Suomen EMAS-rekistereissä. Rekisterissä näkyminen saattaa kuitenkin olla tärkeämpää yritykselle kuin kunnalle. (SYKE 2011b.)

EMAS-järjestelmään rekisteröitymisestä syntyy kustannuksia. Kustannukset tulevat vaaditun ulkopuolisen auditoijan käytöstä. Rekisteröintihakemuksen käsittelystä syntyvät kustannukset ovat 650–1050 euroa. Lisäksi rekisteröinnin ylläpidosta syntyy kustannuksia noin 400 euroa. (SYKE 2011a.)

8.3 Oppilaitosten kestävän kehityksen sertifikaatti Janakkalan kunnan oppilaitoksissa

Oppilaitosten kestävän kehityksen sertifikaatti olisi Janakkalan kunnan kouluille hyvä tapa osallistua kunnan ympäristötalkoisiin. Tietoa sertifiointista ja kestävän kehityksen ohjelman tekemisestä on saatavilla paljon järjestelmän omilla Internet-sivuilla. Lisäksi sertifiointi on maksutonta. Ainoat kustannukset syntyvät ulkoisen auditoinnin järjestämisestä.

Auditointiin liittyvät kulut voivat olla esimerkiksi auditoijan työ- ja matkakustannusten korvaaminen. OKKA-säätiö on laatinut auditointikustannuksista suositushinnat, jotka vaihtelevat 450–1800 euron välillä, riippuen esimerkiksi oppilaitoksen koosta. Uusimisauditoinnit ovat yleensä ensimmäistä kevyempiä, joten niiden suositushinnat ovat alempia (300–900 €). (Oppilaitosten kestävän kehityksen sertifiointi n.d.c.)

8.4 Vihreä lippu Janakkalan kunnalla

Vihreä lippu -päiväkodit, -koulut ja -oppilaitokset tuovat kunnalle hyvää julkisuutta, sillä ne viestivät ympäristövastuullisesta ja luotettavasta kunnasta. Esimerkiksi päiväkodeille ja alakouluille Vihreä lippu sopii hyvin, sillä lapset ovat innokkaita oppimaan. Oppiessaan esimerkiksi lajittelun tärkeyden jo lapsena, on todennäköisempää, että lapsi tulee jatkossakin lajittelemaan. Lapset toimivat myös opettajina kotona, jolloin tieto leviää tehokkaasti ja ympäristöteoista tulee osa kotien arkea.

Vihreä lippu -ohjelma on maksullinen. Lukuvuosimaksut määräytyvät lapsimäärän mukaan: jos lapsia/oppilaita/opiskelijoita on enintään 100, luku-kauden hinnaksi tulee 250 euroa. Jos sadan lapsen/oppilaan/opiskelijan raja menee rikki, hinta on 500 euroa. Kun osallistuja on saavuttanut Kestävän Vihreä lippu -tason, lukuvuoden hinta on lapsimäärästä riippumatta 100 euroa. Hintaan kuuluu muun muassa Vihreä lippu -kansio, joka sisältää paljon hyödyllistä tietoa Vihreä lippu -toiminnan toteuttamista varten. Janakkalassa on useita pienempiä päiväkoteja ja alakouluja, joille luku- vuosi maksun maksaminen voisi olla ongelmallista. Rahaa voidaan kuitenkin kerätä esimerkiksi vuokraamalla pöytä kirpputorilta, järjestämällä myyjäiset tai teatteriesitys, josta pyydetään pieni pääsymaksu. (Vihreä lippu n.d.d.)

Lukuvuosikustannuksista huolimatta Vihreä lippu tuo myös taloudellisia säästöjä, kun oppilaitoksissa tarkkaillaan veden ja sähkön kulutusta sekä pyritään vähentämään jätteiden syntyä. Vihreä lippu -ohjelmaan osallistuneiden ympäristökuormitus on vähentynyt merkittävästi vuonna 2004 tehdyn tutkimuksen mukaan. Tutkimuksessa selvisi, että esimerkiksi veden kulutuksessa oli joissain kohteissa saavutettu jopa 40 prosentin vähennys. Lisäksi monet ympäristöasioista kiinnostuneet vanhemmat ovat varmasti halukkaita saamaan lapsensa Vihreä lippu -päiväkotiin. (Vihreä lippu n.d.e.)

8.5 Green Office Janakkalan kunnalla

Green Office -ohjelma sopii Janakkalan kunnan käyttöön mainiosti. Eri-tyisesti sillä pystyttäisiin vaikuttamaan kunnantalossa tapahtuvaan työskentelyyn. Myös kouluilla Green Office -ohjelman kriteerit olisivat täytettävissä. Ohjelman käyttäminen toisi kunnalle ympäristövastuullisen imagon, jota kuntalaiset ja muut kunnan asiakkaat arvostaisivat. Ongelmaksi ohjelman käyttöönotossa saattavat tulla korkeat liittymis- ja vuosimaksut sekä ohjelman toteuttamista varten vaadittavien henkilöresurssien saaminen. Toisaalta Green Office -ohjelma tuo myös taloudellisia säästöjä.

Green Office on maksullinen ympäristöpalvelu. Liittymisen yhteydessä organisaatio maksaa liittymismaksun, joka määräytyy henkilöstömäärän mukaan; pieni 1–30 työntekijän organisaation liittymismaksu on 1 500 euroa ja suuri 1 201–2 000 työntekijän organisaatio maksaa liittymisensä yhteydessä 6 000 euroa. Janakkalan kunnalla työskentelee hieman yli tuhat henkilöä, jolloin maksuksi tulisi 5 000 euroa. Toisaalta Green Office voidaan ottaa käyttöön esimerkiksi vain kunnantalolla, jolloin liittymismaksu

on huomattavasti pienempi. Liittymismaksun lisäksi organisaation tulee maksaa vuosimaksu, joka vaihtelee henkilöstömäärän mukaan alkaen 2 200 eurosta. (WWF n.d.c.)

8.6 Paikallisagenda 21 Janakkalan kunnalla

Paikallisagenda 21 on kuntakohtainen kestävän kehityksen toimintaohjelma, jonka on laatinut tai on laatimassa noin 300 suomalaista kuntaa. Kunta voi laatia paikallisagendan yksin tai yhdessä lähikuntien kanssa. Janakkala ei vielä ole laatinut itselleen omaa paikallisagendaansa. Paikallisagendaa laadittaessa Janakkalan kunnassa tapahtuvat toiminnot käytäisiin läpi kestävän kehityksen näkökulmasta, jolloin saataisiin parempi kuva kunnan nykytilanteesta ja kehitysmahdollisuuksista. Hyvin toteutettu agenda on apuna tulevaisuutta suunniteltaessa. (SYKE 2011c.)

Paikallisagendojen ongelma voi usein olla se, että agenda jää käyttämättömänä hyllyyn, eikä sen pariin palata enää jatkossa. Janakkalan ympäristöpäällikkö Tamminen ehdottaa, että erillistä paikallisagendaa parempi vaihtoehto olisi sisällyttää agendan asiat ja sen arvot suoraan osaksi kunnan suunnittelujärjestelmää.

Aalborgin sitoumuksiin vastaaminen vaatii kunnalta paljon voimavaroja. Siitä huolimatta sitoumuksen vaatimien tavoitteiden toteutuminen ei ole mahdotonta pienellekään kunnalle vaikka sitoumussopimuksen allekirjoittaminen voi olla hieman riskialttiimpaa. Sitoumusten vaatimuksia voidaan kuitenkin hyödyntää soveltuvin osin kaikkialla, joten ympäristötyön pohjana voi olla hyödyllistä käyttää Aalborgin sitoumusta ja siinä eriteltyjä tavoitteita.

8.7 Ympäristöraportointi ja -laskenta Janakkalan kunnalla

Ympäristön tilasta raportointi kunnassa on hyödyllistä, sillä siten saadaan ajantasaista tietoa ympäristön nykytilasta ja siihen vaikuttavista tekijöistä. Kun ongelmatilanteet on selvitetty, voidaan suunnitella uusia toimintatapoja tai muuttaa nykyisiä. Muutosten jälkeen suoritettavien seurantojen ja raporttien avulla saadaan tietää, ovatko muutokset vaikuttaneet ympäristön tilaan. Säännöllinen raportointi helpottaa myös asioista viestimistä kuntalaisille ja muille sidosryhmille.

Ympäristöraportointi vaatii aikaa ja tekijöitä, mutta hyödyt voivat olla huomattavan suuret. Kunnan on hyvä tiedostaa omat ympäristövaikutuksensa ja pohtia, pystyisikö vaikuttamaan niihin. Jos resurssit eivät riitä joka vuosi tapahtuvaan raportointiin, voidaan se suorittaa esimerkiksi joka toinen vuosi. Tällöin edellisen raportin tiedot ovat vielä kohtalaisen ajantasaisia. Raportoimisesta voi vastata esimerkiksi työryhmä, joka yhteistyössä asiantuntijoiden kanssa selvittää kunnan nykytilaa ja laatii tuloksista raportin.

Lahden ympäristönsuojelusuunnittelija Permanto kertoo (sähköpostiviesti 4.8.2011), että pitkään jatkunut ympäristöraportointi ei enää tarpeeksi pit-

källe päästyään vaadi paljoakaan työaikaa ja resursseja. Permanto kertoo, että heillä esimerkiksi tiettyjen tietojen toimittajat ovat vuosien varrella vakiintuneet siten, että myös he osaavat odottaa kaupungin kyselyitä. Lisäksi katsauksen tai muun raportin perussisältö ja rakenne löytävät vähitellen omat uomansa, jonka jälkeen muutoksia ei juuri tarvitse tehdä. Tällöin ainoaksi työksi jää sisällön päivittäminen ja tietojen koonti. Permanto arvioi, että häneltä kuluu noin kahden päivän työtunnit ympäristöraportointiin. Lahden projektikoordinaattori Kalpion ympäristöraportointiin käyttämää aikaa Permanto arvioi neljäksi työpäiväksi.

Janakkalan kunta voisi raportoida ympäristöasioistaan myös ympäristölaskennan avulla, jolloin ympäristötoimien vaikutuksia pystyttäisiin hahmotamaan helpommin myös taloudellisella puolella. Ympäristöpäällikkö Tamminen kallistuu kuitenkin enemmän erityyppisen raportoinnin puoleen, sillä laskentaan perustuva raportointi on hyvin vaativaa. Sanalliset kuvaukset ympäristön tilan kehityksestä ovat lisäksi helpommin ymmärrettävissä.

9 YHTEENVETO

Ympäristöystävällinen kunta, jossa tehdään konkreettisia tekoja ympäristön hyväksi, viestii vastuullisuudesta ja houkuttelee niin uusia asukkaita kuin yrityksiäkin. Ympäristövastuullisuutta voidaan käyttää markkinoinnissa ja tällä tavoin luoda uudenlaista ”vihreämpää” imagoa. Esimerkiksi Lahden kaupunki raportoi vuosittain ympäristöntilastaan ympäristökatsauksilla. Lisäksi kerran valtuustokaudessa julkaistaan ympäristöraportti.

Lahden kaupungin vuonna 2009 hyväksymässä strategiassa ympäristöasioille on annettu suuri painoarvo. Samana vuonna Lahden kaupunginvaltuusto hyväksyi myös uuden ympäristöpolitiikan, jossa sanotaan muun muassa näin: ”--- ympäristöpolitiikka ohjaa kunnan/kaupungin ja sen liikelaitosten sekä yhtiöiden toimintaa ympäristöasioissa. Ympäristöasioiden hoito on osa hyvää taloudenpitoa ja toiminnan jatkuva parantaminen takaa, että kunta/kaupunki on ympäristöasioiden ja kestävä kehityksen edistäjänä edelläkävijöiden joukossa. Ympäristöpolitiikan toteuttamista seurataan ja siitä raportoidaan kuntalaisille, päättäjille ja eri sidosryhmille.” Ympäristöpolitiikan luominen myös Janakkalan kunnalle olisi askel kohti entistä ympäristövastuullisempaa kuntaa. (Lahden seudun ympäristökatsaus 2010.)

Ympäristövastuullisen imagon kehittäminen ja markkinointi voi olla pienelle kunnalle raskas ja investointeja vaativa tavoite. Jos kunta markkinoi itseään ympäristöystävällisenä ja kestävä kehityksen edistäjänä, vaaditaan joka vuosi uusia investointeja, jotta markkinoitu kuva kunnasta vastaisi todellista kuntaa. Niin sanottu ”vihreä” kunta vaatii vuosittain uusia tekoja, joilla voidaan osoittaa, että kunta on edelleen imagonsa arvoinen. Ajantasainen ja säännöllinen ympäristöraportointi on tässä tapauksessa tärkeää, jotta kuntalaisille ja muille sidosryhmille voidaan kertoa kunnan ympäristön tilasta.

Raportoinnin lisäksi erilaiset hankkeet ja projektit vaativat paljon resursseja: työaikaa, työntekijän/työntekijöitä sekä rahaa. Kuntatasolla kompastuskiveksi voivat usein tulla raha-asiat. Kiinteistöpäällikkö Juha Härkönen pelkää, että juuri rahan takia erilaiset hankkeet, kuten energiatehokkuussopimus, johon Härkönen viittaa, eivät toteudu kunnolla, vaikka puitteet ja velvoitteet olisivat jo olemassa. Esimerkiksi energiatehokkuussopimuksen puitteissa tullaan ennemmin tai myöhemmin tilanteeseen, jossa on valittava kalliimman, mutta energiatehokkaamman laitteen ja halvemman, mutta ympäristöarvoiltaan huonomman laitteen välillä. Taloudellinen tilanne pakottaa usein kunnassa valitsemaan halvemman. (Härkönen, sähköpostiviesti 11.7.2011)

Jatkuvan resurssivaatimuksen takia uudenlaisen imagon kehittäminen ja markkinointi voi olla liian riskialtista; jos uutta ”vihreää” imagoa päätettäisiin lähteä markkinoimaan ja parin vuoden päästä huomattaisiin, että siihen ei enää pystytä, saatetaan kunnasta helposti antaa kuva, joka viestii kaiken ympäristövastuullisuuden lopettamista ja taantumista huonommaksi kunnaksi.

Janakkalan kunnan tilanne on hyvä jo nyt; kunnalla on kestävä pohja, jota on rakennettu vähitellen osallistumalla erilaisiin hankkeisiin ja selvitystöihin. Esimerkiksi ekologista jalanjälkeä käsittelevä KuntaJälki2010-raportti antaa paljon tutkimustietoa kuntalaisten elintavoista ympäristön näkökulmasta. Myös tulevaisuus näyttää hyvältä: Janakkala on esimerkiksi allekirjoittanut energiatehokkuussopimuksen, lähtenyt mukaan uusiutuvien luonnonvarojen tutkimukseen REMIX-hankkeessa ja tehnyt aloitteen ympäristöstävällisempien työtapojen löytämiseksi ympäristöoppaan keinoin.

10 OMA ARVIOINTI

Opinnäytetyön tekeminen on täynnä haasteita ja uusia asioita, jotka on selvitettävä ja opeteltava itse. Myös tässä opinnäytetyössä oli omat haasteensa, kuten kyselylomakkeen teko ja kysymysten keksiminen. Haastetta lisäsi kuntaorganisaation monimutkainen rakenne, johon oli perehdyttävä ensimmäisenä. Onneksi osa kunnan työntekijöistä oli jo entuudestaan melko tuttuja kahden aikaisemman harjoittelun ansiosta, joten neuvojen kysyminen oli helppoa.

Teoriaosion tietojen etsiminen ja materiaalin läpikäynti vei melko paljon aikaa, sillä tietoa oli paljon. Lisäksi opinnäytetyössä käsiteltiin useita eri aiheita yhden sijasta, joka osaltaan vaikutti ajankäyttöön. Oman haasteensa toi myös ympäristöoppaan laatiminen, sillä perinteisten ympäristövinkkien lisäksi asioita piti pohtia työntekijän näkökulmasta.

Kaiken kaikkiaan opinnäytetyön tekeminen sujui hyvin ja sujuvasti. Ohjaajalta apua tarvittiin melko vähän, joten työn tekeminen oli koko prosessin ajan todella itsenäistä. Oli myös hetkiä, jolloin ohjaajan apua tai mielpiteitä olisi tarvittu, mutta ohjaaja ei ollut saatavilla. Työn viimeistelyvaiheessa hämmennystä aiheutti ohjaajan yhtäkkiäinen vaihtuminen, mutta tästä kuitenkin selvittiin melko hyvin.

Opinnäytetyön tavoitteena oli käynnistää Janakkalan kunnan ympäristöohjelmatyö. Työ vastaa tavoitteeseensa hyvin, sillä siinä on käyty läpi useita vaihtoehtoisia ympäristötyön mahdollisuuksia, jonka jälkeen näitä mahdollisuuksia on käsitelty kunnan näkökulmasta. Lisäksi laaditun ympäristöoppaan avulla ympäristötyöhön saadaan mukaan koko henkilöstö. Ympäristöoppas voi herättää kunnan työntekijöissä ajatuksia omasta toiminnastaan sekä työpaikallaan että kotonaan.

LÄHTEET

Ahola, T. 9.8.2011a. Muistutus muutamista kysymyksistä. Vastaanottaja Miia Aaltonen. [Sähköpostiviesti]. Viitattu 10.8.2011.

Ahola, T. 9.8.2011b. Kustannusjako? Vastaanottaja Miia Aaltonen. [Sähköpostiviesti]. Viitattu 10.8.2011.

Akaan kaupunki. n.d. Esittely. Viitattu 9.12.2011.
http://www.aka.fi/kaupunki_ja_hallinto/esittely/

CO₂-raportti. 2011. Janakkalan kasvihuonekaasupäästöt 2008–2010.

Ekokumppanit Oy. 2011. KuntaJälki2010: Janakkalalaisen ekologinen jalanjälki.

Energiatehokkuusohjelma. 2010. Janakkala.

Euroopan kaupunkien sopimus kohti kestäväää kehitystä. 1994. Aalborgin julistus.

Härkönen, J. 11.7.2011. Muistutus: Haastattelukysymykset. Vastaanottaja Miia Aaltonen. [Sähköpostiviesti]. Viitattu 11.7.2011. ja 15.7.2011.

Janakkalan kunta. 2008. Luottamusmiesorganisaatio. Intranet. Viitattu 27.6.2011
<http://www.janakkala.fi/filebank/2342-LuottamusmiesOrg.jpg>

Janakkalan kunta. 2009. Tarkastuslautakunta. Viitattu 27.6.2011.
http://www.janakkala.fi/fi/janakkalan_kunta/paatoksenteko/tarkastuslautakunta/?id=470

Janakkalan kunta. 2010. Taloussuunnitelma 2011–2014, Talousarvio 2011. Valtuuston 8.12.2010 pidetyn kokouksen pöytäkirjan § 74. Liite 10.

Janakkalan kunta. 2011a. Janakkala pähkinänkuoressa. Viitattu 27.6.2011.
http://www.janakkala.fi/fi/janakkalan_kunta/kuntaesittely/janakkala_pahkinankuoressa/?id=116

Janakkalan kunta. 2011b. Kartanoita, ruokakulttuuria ja kulttuurivaikuttajia. Viitattu 27.6.2011.
http://www.janakkala.fi/fi/janakkalan_kunta/kuntaesittely/historia/?id=164

Janakkalan kunta. 2011c. Nähtävyydet ja museot. Viitattu 27.6.2011.
http://www.janakkala.fi/fi/vapaa-aika_ja_matkailu/nahtavyydet_ja_museot/?id=157

Janakkalan kunta. 2011d. Valtuusto valitaan neljän vuoden välein. Viitattu 27.6.2011.

http://www.janakkala.fi/fi/janakkalan_kunta/paatoksenteko/valtuusto/?id=334

Janakkalan kunta. 2011e. Kunnanhallituksen työssä korostuu talouden hoito. Viitattu 27.6.2011.

http://www.janakkala.fi/fi/janakkalan_kunta/paatoksenteko/kunnanhallitus/?id=335

Janakkalan kunta. 2011f. Johtoryhmä. Intranet. Viitattu 27.6.2011.

http://intra.janakkala.fi/johto_ja_paatoksenteko/kunnan_johtoryhma/?id=965

Janakkalan kunta. 2011g. Kuntastrategia 2020 on nyt valmis. Intranet. Viitattu 27.6.2011.

http://intra.janakkala.fi/johto_ja_paatoksenteko/strategiatyo/?id=1475

Janakkalan kunta. n.d. Hallinto-organisaatiokaavio. Viitattu 27.6.2011.

http://www.janakkala.fi/filebank/6864-hallinto-organisaatiokaavio21_4_2011.jpg

Joutsenmerkitty käsipyherullajärjestelmä. n.d. PDF-tiedosto. Viitattu 16.8.2011

<http://www.ymparistomerkki.fi/files/115/038.pdf>

Kalpio, M-L. 26.7.2011. Kunnan ympäristöraportointi. Vastaanottaja Miia Aaltonen. [Sähköpostiviesti]. Viitattu 2.8.2011.

KH 112§. 18.4.2011. Kunnanhallituksen päätös. Osallistuminen VTT:n REMix-nimiseen hankkeeseen.

Kiijärvi, S. & Kokko, M. 2005. Janakkalan kestävän kehityksen katsaus.

Kunnat.net. n.d.a. Aalborgin julistus ja sitoumukset. Viitattu 15.7.2011.

<http://www.kunnat.net/fi/asiantuntijapalvelut/yty/kestava-kehitys/aalborgin-julistus-ja-sitoumukset/Sivut/default.aspx>

Kunnat.net. n.d.b. Aalborg+10 – Kohti kestävää tulevaisuutta. Aalborgin sitoumukset. Viitattu 15.7.2011

<http://www.kunnat.net/fi/asiantuntijapalvelut/yty/kestava-kehitys/aalborgin-julistus-ja-sitoumukset/Documents/Aalborgin%20sitoumukset.pdf>

Kyrklund, M. 21.6.2011. Pieni haastattelu. Vastaanottaja Miia Aaltonen. [Sähköpostiviesti]. Viitattu 4.7.2011.

Lahden kaupunki. n.d. Lahden seudun ympäristöpalveluiden julkaisu. Viitattu 2.8.2011.

http://www.lahti.fi/www/cms.nsf/pages/C7291EA93356F7EBC2256F1F002DA65E#Ymp_ri_st_katsaukset_raportit_ja_tilinp_t_kset

Lahten seudun ympäristökatsaus. 2010. Lahti. PDF-tiedosto. Viitattu 3.8.2011.

[http://www.lahti.fi/www/images.nsf/files/66FF13AEE45C93C4C22578A90044AD11/\\$file/YmparistoKatsaus10auk.pdf](http://www.lahti.fi/www/images.nsf/files/66FF13AEE45C93C4C22578A90044AD11/$file/YmparistoKatsaus10auk.pdf)

Lindström Oy. n.d. Puuvillapyyhejärjestelmä. Viitattu 16.8.2011.

<http://www.lindstrom.fi/fi-FI/palvelut/hygienia/puuvillapyyhejarjestelma/>

Motiva Oy. n.d. EKOLIITU – Hämeenlinnan seudun kestävän ja turvallisen liikkumisen hanke. PDF-tiedosto. Viitattu 11.7.2011.

http://www.motiva.fi/files/3785/hankekortti_Hameenlinna.pdf

Oppilaitosten kestävän kehityksen sertifiointi. n.d.a. Tukea oppilaitosten kestävän kehityksen työhön! Viitattu 28.7.2011.

<http://www.koulujaymparisto.fi/>

Oppilaitosten kestävän kehityksen sertifiointi. n.d.b. Kestävän kehityksen ohjelma. Viitattu 28.7.2011.

<http://www.koulujaymparisto.fi/sivu.php?id=21000>

Oppilaitosten kestävän kehityksen sertifiointi. n.d.c. Sertifikaatin hakeminen. Viitattu 28.7.2011.

<http://www.koulujaymparisto.fi/sivu.php?id=25000>

Oppilaitosten kestävän kehityksen sertifiointi. n.d.d. Sertifikaatin ylläpito. Viitattu 28.7.2011.

<http://www.koulujaymparisto.fi/sivu.php?id=26000>

Permanto, T. 4.8.2011. Kunnan ympäristöraportointi. Vastaanottaja Miia Aaltonen. [Sähköpostiviesti]. Viitattu 6.10.2011.

Safe Rec Oy. n.d. Paperin tuhoaminen. Viitattu 6.10.2011.

<http://www.saferec.fi/index.php?pageid=3&aid=10&kieli=fi>

Seppälä, H. 11.7.2011. Sopisiko muutama kysymys? Vastaanottaja Miia Aaltonen. [Sähköpostiviesti]. Viitattu 11.7.2011.

Seppälä, H. 4.8.2011. REmix-hanke? Vastaanottaja Miia Aaltonen. [Sähköpostiviesti]. Viitattu 5.8.2011.

SFS. 2010. Ympäristöasioiden hallinta – Kansainvälinen ISO 14000 -standardisarja. PDF-tiedosto. Viitattu 22.7.2011.

<http://www.sfs.fi/files/iso14000esite.pdf>

SFS. n.d.a. ISO 14000 standardisarja. Viitattu 21.7.2011.

<http://www.sfs.fi/iso14000>

SFS. n.d.b. Ympäristöstandardit. Viitattu 22.7.2011.

http://www.sfs.fi/iso14000/standardit_iso14000/

SFS. n.d.c. Ympäristöjärjestelmä. ISO 14001 – maailman tunnetuin ympäristöjärjestelmämalli. Viitattu 21.7.2011.

<http://www.sfs.fi/iso14000/ymparistojarjestelma/>

SFS. n.d.d. Tuotetiedot. SFS-EN ISO 14063. Viitattu 26.7.2011.

<http://sales.sfs.fi/servlets/ProductServlet?action=productInfo&productID=238428>

SFS. n.d.e. Tuotetiedot. SFS-EN ISO 14031. Viitattu 26.7.2011.

<http://sales.sfs.fi/servlets/ProductServlet?action=productInfo&productID=145575>

SFS. n.d.f. Myytävät tuotteet. Viitattu 26.7.2011.

<http://sales.sfs.fi/servlets/ProductServlet?action=showproductfamily&productFamily=1116>

Sinä kuulut -vuosikalenteri 2011. 2011. Janakkalan kuntastrategia 2020.

SYKE. 2010a. EMAS-järjestelmä. Viitattu 27.7.2011.

<http://www.ymparisto.fi/default.asp?node=1630&lan=fi>

SYKE. 2010b. EMAS-selonteko. Viitattu 27.7.2011.

<http://www.ymparisto.fi/default.asp?node=1633&lan=fi>

SYKE. 2010c. EMAS-logo. Viitattu 27.7.2011.

<http://www.ymparisto.fi/default.asp?node=1635&lan=fi>

SYKE. 2011a. EMAS-rekisteröinti, -lomakkeet ja -maksut. Viitattu 28.7.2011.

<http://www.ymparisto.fi/default.asp?node=1640&lan=fi>

SYKE. 2011b. EMASin hyödyt. Viitattu 27.7.2011.

<http://www.ymparisto.fi/default.asp?node=1631&lan=fi>

SYKE. 2011c. Paikallinen kestävä kehitys. Viitattu 15.7.2011

<http://www.ymparisto.fi/default.asp?node=4405&lan=fi>

SYKE. 2011d. Ympäristöindikaattorit, -laskennat ja -standardit. Viitattu 3.8.2011.

<http://www.ymparisto.fi/default.asp?node=1645&lan=fi>

Tamminen, H. 2011. Ympäristöpäällikkö. Janakkalan kunta. Suullinen tiedonanto. 2.11.2011.

Taponen, T-M. 2011. Toimisto voi vihertää. Hämeen Sanomat 19.6.2011, 5.

Vihreä lippu. n.d.a. Mikä Vihreä lippu? Viitattu 29.7.2011.

<http://www.vihrealippu.fi/pages/282.php>

Vihreä lippu. n.d.b. Vihreä lippu -projektin vaiheet. Viitattu 29.7.2011.
<http://www.vihrealippu.fi/pages/288.php>

Vihreä lippu. n.d.c. Keitä jo mukana? Viitattu 29.7.2011.
<http://www.vihrealippu.fi/pages/290.php>

Vihreä lippu. n.d.d. Tulkaa mukaan! Viitattu 29.7.2011.
<http://www.vihrealippu.fi/pages/291.php>

Vihreä lippu. n.d.e. Vihreä lippu vaikuttaa! Viitattu 29.7.2011.
<http://www.vihrealippu.fi/pages/289.php>

Vilkman, M. 6.7.2011. Pari kysymystä. Vastaanottaja Miia Aaltonen.
[Sähköpostiviesti]. Viitattu 6.7.2011. ja 16.8.2011.

WWF. n.d.a. Tule mukaan. Viitattu 1.8.2011.
<http://wwf.fi/maapallomme/vaikuta/greenoffice/Tule-mukaan-936.a>

WWF. n.d.b. Green Office. Green Office -merkki. Viitattu 1.8.2011.
<http://wwf.fi/maapallomme/vaikuta/greenoffice/>

WWF. n.d.c. Palvelut ja maksut. Viitattu 1.8.2011.
<http://wwf.fi/maapallomme/vaikuta/greenoffice/palvelut-maksut/>

Ympäristöjohtamisen sanasto. n.d. Ympäristötilinpäätös. Viitattu
6.10.2011.
[http://lipas.uwasa.fi/termino/WasaTerm/ymparistojohtaminen/ympristtilin
pts.html](http://lipas.uwasa.fi/termino/WasaTerm/ymparistojohtaminen/ympristtilin
pts.html)

Ympäristökysely

Janakkalan kunnan tavoitteeksi vuodelle 2011 on kirjattu ympäristöohjelmatyön käynnistäminen. Tämä kysely on toteutettu tukemaan tuon tavoitteen saavuttamista. Kyselyn pohjalta kootaan kunnan työntekijöille ympäristöopas.

Janakkalan ympäristöohjelmatyön käynnistäminen on Hämeen ammattikorkeakoulussa kestävää kehitystä opiskelevan Miia Aaltosen opinnäytetyön aihe. Kysely ja sen pohjalta tehtävä ympäristöopas ovat osa tätä opinnäytetyötä. Vastauksia saatetaan käyttää myös taustatietona ja aineistona opinnäytetyössä.

Kysymyksiä on 27–30 kappaletta. Aikaa vastaamiseen on perjantaihin 8.7. asti.

Perustiedot

Sukupuoli

- Mies
 Nainen

Ikä

- Alle 30 vuotta
 31-45 vuotta
 46-60 vuotta
 yli 60 vuotta

Missä asut?

- Turengissa
 Tervakoskella
 Hämeenlinnassa
 Riihimäellä
 Muualla Janakkalassa, missä? _____
 Muualla, missä? _____

Oletko Janakkalan kunnan...

- ...luottamusmies
 ...työntekijä

Minkä hallintokunnan alaisuudessa työskentelet?

- Ympäristölautakunta
 Tekninen Lautakunta
 Aluetekniikka
 Tilapalvelu
 Siivouspalvelut
 Kadunpito
 Kaavoitus ja maankäyttö
 Ruokapalvelut
 Teknisen toimen hallinto
 Perusturvalautakunta
 Talous- ja hallintopalvelut
 Vanhustyö ja pitkäaikaishoito
 Sosiaalityö ja toimeentuloturva
 Vammaistyö
 Janakkalan terveydenhuolto
 Kasvatus- ja koulutuslautakunta
 Kirjasto- ja kulttuurilautakunta
 Liikunta- ja nuorisolautakunta
 Maaseutulautakunta

- Tarkastuslautakunta
- Kunnanhallitus
 - Yleishallinto
 - Hallintopalvelut
 - Talouspalvelut
 - Henkilöstöpalvelut
- Janakkalan Vesi
- Janakkalan Asunnot Oy
- Janakkalan Teollisuusalueet Oy

Työmatkalla

Kuinka pitkä on työmatkasi (yhteen suuntaan)?

- Alle 2 km
- 2-10 km
- 10-20 km
- Yli 20 km

Kuinka pääasiassa kuljet työmatkasi kesäisin? Valitse enintään kaksi (2) vaihtoehtoa.

- Kävelen
- Polkupyörällä
- Julkisilla kulkuneuvoilla
- Autolla, yksin
- Autolla, kimppakyydillä
- Moottoripyörällä / Mopolla / Skootterilla

Kuinka pääasiassa kuljet työmatkasi talvisin? Valitse enintään kaksi (2) vaihtoehtoa.

- Kävelen
- Polkupyörällä
- Julkisilla kulkuneuvoilla
- Autolla, yksin
- Autolla, kimppakyydillä

Kuljetko kimppakyydillä?

- Aina, kun se on mahdollista
- Silloin tällöin
- Kulkisin, mutta muut eivät kulje samasta suunnasta
- Kulkisin, mutta en tiedä kulkevatko muut samasta suunnasta
- En

Olisitko valmis ilmoittamaan itsesi Janakkalan kunnan sisäiseen kimppakyytilistaan?

- Kyllä
- Ehkä
- En

Olisitko valmis ilmoittamaan itsesi julkiseen kimppakyytilistaan?

- Kyllä
- Ehkä
- En

Pitäisikö Janakkalan kunnan tukea työntekijöidensä kulkemista julkisilla kulkuneuvoilla, silloin kun se on mahdollista?

- Kyllä
- Ei
- En osaa sanoa

Miten kunta voisi mielestäsi tukea julkisilla kulkuneuvoilla kulkemista?

Pitäisikö Janakkalan kunnan tukea työntekijöidensä kulkemista polkupyörällä?

- Kyllä
 Ei
 En osaa sanoa

Miten kunta voisi mielestäsi tukea polkupyörillä kulkemista?

Työpisteellä

Kuinka huomioit ympäristön omalla työpisteelläsi? Voit valita useamman vaihtoehdon.

- Vältän turhaa tulostamista
 Tulostan kaksipuolisia papereita aina kun se on mahdollista
 Tulostan mustavalkoisia papereita aina kun värejä ei tarvita
 Hyödynnän virhetulosteet esimerkiksi suttupaperina
 Tietokoneessani on musta näytönsäästäjä
 Sammutan tietokoneeni näytön aina pidempien taukojen ajaksi
 Asetan tietokoneeni virransäästötilaan pidempien taukojen ajaksi
 Sammutan huoneestani valot kun olen poissa yli 10 minuuttia
 En huomioi
 Muulla tavoin, miten? _____

Kuinka paljon arvioisit tulostavasi työpäivän aikana?

- Alle 10 paperiarkkia
 10-30 paperiarkkia
 30-60 paperiarkkia
 Yli 60 paperiarkkia
 En osaa sanoa

Mitä jättejakeita kierrätät työssäsi? Voit valita useamman vaihtoehdon.

- Paperi
 Pahvi/kartonki
 Energiajäte
 Biojäte
 Lasi
 Metalli
 En kierrätä
 Muu, mikä? _____

Mitä jättejakeita haluaisit kierrättää työssäsi? Voit valita useamman vaihtoehdon.

- Paperi
 Pahvi/kartonki
 Energiajäte
 Biojäte
 Lasi
 Metalli
 Olen tyytyväinen nykyisiin mahdollisuuksiin
 Muu, mikä? _____

Janakkalan kunta työnantajana

	Samaa mieltä	Melko samaa mieltä	Melko eri mieltä	Eri mieltä	En osaa sanoa
Työyksikössäni ympäristöasioita huomioidaan riittävästi	()	()	()	()	()
Henkilöstölle tarkoitettui- ta ympäristöasioista ja - ohjeistuksista tiedotetaan riittävästi	()	()	()	()	()
Työntekijöitä rohkaistaan huomioimaan ympäristö omassa työssään	()	()	()	()	()
Kunta tukee mahdolli- suuksia ympäristöystäväl- liseen toimintaan	()	()	()	()	()

Janakkalan kunta ja ympäristö - Mielestäni...

	Samaa mieltä	Melko samaa mieltä	Melko eri mieltä	Eri mieltä	En osaa sanoa
...Janakkalan kunta investoi ympäristön tilan parantamista tukeviin toimenpiteisiin.	()	()	()	()	()
...Janakkalan kunta pyrkii kehittymään ympäristöystävälliseksi kunnaksi.	()	()	()	()	()
...Janakkala voisi tulevaisuu- dessa olla Paras Paikka ym- päristöystävälliseen elämään.	()	()	()	()	()
...ympäristöasiat ovat Janak- kalassa esillä ja niistä kerro- taan avoimesti.	()	()	()	()	()

Mitä toivoisit Janakkalan kunnan tekevän ympäristön hyväksi?

Tauolla**Käytätkö kertakäyttöastioita?**

- () Kyllä
 () Silloin tällöin
 () En

Toivoisitko taukutiloihin pestävää tekstiilipyhyherullaa käsien pyyhkimistä varten?

- () Kyllä
 () En
 () Käsipyhyherulla on jo
 () Ei väliä

Toivoisitko vessoihin pestävää tekstiilipyhyherullaa käsien pyyhkimistä varten?

- () Kyllä
 () En

- Käsiptyyherulla on jo
 Ei väliä

Pitäisikö työpaikalla olla kasvisruokapäivä?

- Joka päivä pitäisi olla myös kasvisvaihtoehto
 Kyllä, kerran viikossa
 Kyllä, kerran kuussa
 Ei väliä
 Ei

Pitäisikö työpaikalla suosia luomu- tai lähiruokaa?

- Kyllä, erityisesti luomuruokaa
 Kyllä, erityisesti lähiruokaa
 Kyllä, molempia
 Ei väliä
 Ei

Hallintokuntaohittaiset kysymykset

Tässä osiossa selvitetään eri hallintokuntien ja tulosaluueiden kuluvan vuoden talousarvioon kirjattuja strategisita tavoitteita ja niiden toteutumista ympäristön tilan paranemisen näkökulmasta. **Vastaa vain sitä hallintokuntaa käsitteleviin kysymyksiin, jonka alaisuudessa työskentelet.**

Ympäristölautakunta

Yksi strategisista tavoitteistanne on kannustaa ympäristöalan yrittämistä Janakkalassa. Kuinka tähän tavoitteeseen mielestäsii päästään? Valitse enintään kaksi (2) vaihtoehtoa.

- Tehokkaalla markkinointikampanjalla
 Markkinoimalla kuntaa samoin kuin nyt
 Tiedottamalla kunnan Internet-sivuilla
 Julkaisemalla ympäristöaiheinen kilpailu yritysten kesken
 Ympäristöalan yritykset löytävät tänne itseksien
 En osaa sanoa
 Rohkaisemalla jo olemassa olevia yrityksiä toimimaan ympäristöystävällisesti, miten?

Rohkaisemalla uusia yrityksiä toimimaan ympäristöystävällisesti, miten?

Muilla keinoin, miten? _____

Tekninen lautakunta

Kaikki teknisen lautakunnan alaisuudessa työskentelevät vastaavat seuraavaan eri tulosaluueita koskevaan kysymykseen. Tämän lisäksi vastataan omaa tulosaluetta koskevaan kysymykseen.

Kuinka paljon koet teknisen lautakunnan tulosalueiden pystyvän vaikuttamaan ympäristön tilaan?

	Paljon	Melko paljon	Jonkun verran	Vähän	Ei lainkaan	En osaa sanoa
Aluetekniikka	()	()	()	()	()	()
Tilapalvelu	()	()	()	()	()	()
Siivouspalvelut	()	()	()	()	()	()
Kadunpito	()	()	()	()	()	()
Kaavoitus ja maankäyttö	()	()	()	()	()	()
Ruokapalvelut	()	()	()	()	()	()
Teknisen toimien hallinto	()	()	()	()	()	()

Aluetekniikka

Tavoitteeksenne ympäristön tilan paranemiseksi vuoteen 2014 mennessä on merkitty viher- ja metsäalueiden kunnossapidon ympäristövaikutusten huomioiminen. Miten nämä vaikutukset huomioidaan? Voit valita useamman vaihtoehdon.

- Säännöllisillä lajistotutkimuksilla
- Lajistotutkimuksella
- Silmämääräisesti
- Konsultoimalla ulkopuolista asiantuntijaa parhaiden toimintatapojen löytämiseksi
- Tekemällä yhteistyötä kunnan muiden yksiköiden kanssa (esimerkiksi ympäristöpalveluiden)
- Kouluttamalla henkilöstöä työskentelemään ympäristöystävällisesti
- En osaa sanoa
- Muilla tavoin, miten? _____

Tilapalvelu

Talousarvioon on kirjattu, että pyritte toteuttamaan energiansäästöohjelmaa. Millaisin keinoin energiaa pyritään säästämään? Voit valita useamman vaihtoehdon.

- Vaihtamalla hehkulamput energiansäästö- tai LED-lamppuihin
- Hyödyntämällä ympäristöystävällisempiä lämmitysratkaisuja
- Tiedottamalla arjen energiansäästövalinnoista tilojen käyttäjille
- Asentamalla vessoihin liiketunnistimella varustetut lamput
- En osaa sanoa
- Muilla tavoin, miten? _____

Siivouspalvelut

Talousarvion mukaan vuoden 2011 huhtikuun loppuun mennessä noin 67 % tuotteistanne oli ympäristömerkittyjä. Uskotko, että käyttämistänne siivoustarvikkeista (aineet ja välineet) 100 % voisi olla ympäristömerkittyjä?

- Kyllä, tavoitteena on, että kaikki tuotteet olisivat ympäristömerkittyjä
- Kyllä, mutta emme lähde tavoittelemaan 100 prosenttia
- En usko
- En näe syytä, miksi pitäisi vaihtaa ympäristömerkittyihin tuotteisiin
- En osaa sanoa

Kadunpito

Talousarvion mukaan tavoitteenne ympäristön tilan paranemiseksi on huomioida kaluston ympäristövaikutukset. Kuinka nämä ympäristövaikutukset huomioidaan? Voit valita useamman vaihtoehdon.

- Tyhjäkäynnin välttäminen
 Taloudellinen ajaminen
 Henkilöstön kouluttaminen
 Kaluston polttoaineenkulutuksen huomioiminen hankintatilanteessa
 Muilla tavoin, miten? _____

Kuinka suuri vaikutus seuraavilla toimilla mielestäsi on ympäristön tilaan?

	Suuri	Melko suuri	Melko pieni	Pieni	Ei vaikutusta	En osaa sanoa
Katuvalaistuksessa käytettävät lamput	()	()	()	()	()	()
Katuvalaistuksessa käytettävät hämärätunnistimet	()	()	()	()	()	()
Katuvalaistuksen sammuttaminen yön ajaksi	()	()	()	()	()	()
Katuvalaistuksen sammuttaminen valoisan ajaksi	()	()	()	()	()	()
Pyörä- ja kävelytieverkoston kattavuus	()	()	()	()	()	()
Pyörä- ja kävelytieverkoston huolto	()	()	()	()	()	()
Käytettävä kalusto	()	()	()	()	()	()

Kaavoitus ja maankäyttö

Millä keinoilla ympäristön tila otetaan huomioon kaavoituksessa ja maankäytön suunnittelussa? Voit valita useamman vaihtoehdon.

- Kaavoittamalla keskitettyjä ja tiiviitä asuinalueita lähelle palveluita
 Pyrkimällä täydennysrakentamaan keskusta-alueita
 Huomioimalla ilmastonmuutoksen vaikutukset kaavoituksessa
 Sitä ei huomioida
 En osaa sanoa
 Muilla tavoin, miten? _____

Miten yhdyskuntarakennetta pyritään eheyttämään?

Ruokapalvelut

Ruoalla ja sen tuotannolla on ympäristön tilaan suuri vaikutus. Talousarvioon olette kirjanneet tavoitteeksenne minimoida valmistus- ja jakeluhävikin. Muita ympäristön tilaan vaikuttavia keinoja ei kuitenkaan ole kirjattu tavoitteiksi. Miksi uskot näin olevan?

- () Niitä ei ole mahdollista toteuttaa

- () Muita keinoja ei tunneta
 () Muita keinoja ei koeta tärkeiksi
 () Muut tavoitteet on jo saavutettu
 () En tiedä
 () Muu syy, mikä? _____

Kuinka suuri vaikutus seuraavilla ruokapalveluihin liittyvillä toimilla mielestäsi olisi ympäristön tilaan?

	Suuri	Melko suuri	Melko pieni	Pieni	Ei vaikutusta	En osaa sanoa
Enemmän kasviksiin perustuvien ruokien tarjoaminen	()	()	()	()	()	()
Kasvisruokapäivän järjestäminen	()	()	()	()	()	()
Luonnonmukaisesti tuotettujen tuotteiden suosiminen	()	()	()	()	()	()
Lähellä tuotettujen tuotteiden suosiminen	()	()	()	()	()	()
Ympäristöystävällisen ruokavalion eduista tiedottaminen	()	()	()	()	()	()
Ruoan valmistus- ja jakeluhävikin minimoiminen	()	()	()	()	()	()
Veden säästäminen	()	()	()	()	()	()

Millä keinoilla ruokapalveluissa voitaisiin mielestäsi tehokkaimmin vaikuttaa ympäristön tilaan?

Teknisen toimen hallinto

Talousarviossa tavoitteeksenne on kirjattu ympäristötavoitteiden näkyminen kaikessa toiminnassa. Millä keinoilla tähän tavoitteeseen mielestäsi päästään?

Perusturvalautakunta

Vastaa vain omaa tulosaluetta käsittelevään kysymykseen.

Talous- ja hallintopalvelut

Talousarvioon on kirjattu, että talous- ja hallintopalveluiden tavoitteena on ympäristötekopailun avulla tuoda työhön enemmän ympäristönäkökulmaa. Missä vaiheessa kuvailisit kilpailun suunnittelun tällä hetkellä olevan?

- () Tuskin aloitettu
 () Hyvällä alulla
 () Hyvin suunniteltu on puoliksi tehty
 () Apua tarvittaisiin

- Aineiston kerääminen on päässyt hyvin vauhtiin
- Aineisto on kasassa
- Miltei valmis
- En osaa sanoa
- En ole kuullut tällaisesta kilpailusta
- Muussa vaiheessa, missä? _____

Vanhustyö ja pitkäaikaishoito

Talousarvioon ei ollut määritetty mitään keinoja, miten vanhustyössä ja pitkäaikaishoidossa voitaisiin toimia ympäristön tilan paranemisen hyväksi. Koetko, että työssäsi on mahdollista huomioida ympäristö?

- Kyllä
- En
- En osaa sanoa

Minkä ympäristöteon voisit tehdä työssäsi?

Haluaisitko työssäsi pystyä vaikuttamaan ympäristöön enemmän?

- Kyllä
- En
- Ei väliä

Sosiaalityö ja toimeentuloturva

Talousarvioon ei ollut määritetty mitään keinoja, miten sosiaali- ja toimeentuloturvassa voitaisiin toimia ympäristön tilan paranemisen hyväksi. Koetko, että työssäsi on mahdollista huomioida ympäristö?

- Kyllä
- En
- En osaa sanoa

Minkä ympäristöteon voisit tehdä työssäsi?

Haluaisitko työssäsi pystyä vaikuttamaan ympäristöön enemmän?

- Kyllä
- En
- Ei väliä

Vammaistyö

Talousarvioon ei ollut määritetty mitään keinoja, miten vammaistyössä voitaisiin toimia ympäristön tilan paranemisen hyväksi. Koetko, että työssäsi on mahdollista huomioida ympäristö?

- Kyllä
- En
- En osaa sanoa

Minkä ympäristöteon voisit tehdä työssäsi?

Haluaisitko työssäsi pystyä vaikuttamaan ympäristöön enemmän?

- Kyllä
- En

Ei väliä

Janakkalan terveydenhuolto

Talousarvioon ei ollut määritetty mitään keinoja, miten Janakkalan terveydenhuollossa voitaisiin toimia ympäristön tilan paranemisen hyväksi. Koetko, että työssäsi on mahdollista huomioida ympäristö?

- Kyllä
 En
 En osaa sanoa

Minkä ympäristöteon voisit tehdä työssäsi?

Haluaisitko työssäsi pystyä vaikuttamaan ympäristöön enemmän?

- Kyllä
 En
 Ei väliä

Kasvatus- ja koulutuslautakunta

Millainen on mielestäsi kasvatuksen ja koulutuksen rooli ympäristön kannalta?

Merkittävä	Melko merkittävä	Ei juurikaan merkitystä	Ei merkitystä	En osaa sanoa
☐	☐	☐	☐	☐

Miten ympäristökasvatusta pitäisi mielestäsi antaa? Valitse enintään kaksi (2) vaihtoehtoa.

- Opiskellaan kirjasta
 Keskustellaan ryhmissä
 Järjestetään luontoretkeä
 Järjestetään tempauksia
 Pidetään teemapäiviä tai -viikkoja
 Suoritetaan käytännössä joka päivä (esimerkiksi lajittelu)
 Muulla tavoin, miten? _____

Koetko, että sinulla on tarvittavat tiedot ja taidot ympäristökasvatuksen toteuttamiseen?

- Kyllä
 En
 En osaa sanoa

Kirjasto- ja kulttuurilautakunta

Talousarvioon ei ollut määritetty mitään keinoja, miten kirjasto- ja kulttuurilautakunnan alaisessa työssä voitaisiin toimia ympäristön tilan paranemisen hyväksi.

Koetko, että työssäsi on mahdollista huomioida ympäristö?

- Kyllä
 En
 En osaa sanoa

Minkä ympäristöteon voisit tehdä työssäsi?

Haluaisitko työssäsi pystyä vaikuttamaan ympäristöön enemmän?

- Kyllä
 En
 Ei väliä

Liikunta- ja nuorisolautakunta

Talousarvioon ei ollut määritetty mitään keinoja, miten liikunta- ja nuorisolautakunnan alaisessa työssä voitaisiin toimia ympäristön tilan paranemisen hyväksi. Koetko, että työssäsi on mahdollista huomioida ympäristö?

- Kyllä
 En
 En osaa sanoa

Minkä seuraavista uskot olevan paras keino vaikuttaa ympäristön tilaan? Valitse enintään kaksi (2) vaihtoehtoa.

- Luontoretket
 Luontoleirit
 Luontokerhot
 Liikuntapäivät luonnossa
 Opastus ja neuvonta
 Muu, mikä _____

Maaseutulautakunta

Talousarvioon ei ollut määritetty mitään keinoja, miten maaseutulautakunnan alaisessa työssä voitaisiin toimia ympäristön tilan paranemisen hyväksi. Kuinka maaseudulla ja pienemmissä kylissä ympäristö voitaisiin mielestäsi parhaiten ottaa huomioon? Valitse enintään kaksi (2) vaihtoehtoa.

- Järjestämällä yhteistä kylätoimintaa (esimerkiksi siivoustalkoot)
 Korostamalla yhteisöllisyyttä ja yhteistä vastuuta omasta asuinympäristöstä
 Kannustamalla ympäristöystävällisempiin toimintatapoihin viljelyssä
 Kannustamalla ympäristöystävällisempiin toimintatapoihin asumisessa
 Järjestämällä tapahtuma tai tempaus, jonka tarkoituksena on kiinnittää huomiota maaseutujen ja kylien tärkeyteen (esimerkiksi lähi- ja/tai luomuruokatori)
 Maatalouden ympäristötukia markkinoimalla
 Muulla tavoin, miten? _____

Tarkastuslautakunta

Talousarvioon ei ollut määritetty mitään keinoja, miten tarkastuslautakunnan alaisessa työssä voitaisiin toimia ympäristön tilan paranemisen hyväksi. Kuinka riittäviä muiden lautakuntien kirjaamat tavoitteet mielestäsi ovat?

Riittäviä	Melko riittäviä	Melko riittämättömiä	Riittämättömiä	En osaa sanoa
☐	☐	☐	☐	☐

Kuinka uskot, että muiden lautakuntien talousarvioon kirjaamat vuoden 2011 tavoitteet ympäristön tilan paranemiseksi toteutuvat?

Hyvin	Melko hyvin	Joten kuten	Melko huonosti	Huonosti	En osaa sanoa
()	()	()	()	()	()

Tähän voit jättää lautakuntien tavoitteisiin ja niiden toteutumiseen liittyviä kommentteja.

Kunnanhallitus

Vastaa vain omaa tulosaluetta käsittelevään kysymykseen.

Yleishallinto

Yleishallinnon yhdeksi ympäristön tilan paranemisen tavoitteeksi on talousarviossa mainittu ympäristöohjelman laatiminen. Miten kuvailisit ympäristöohjelmatyön nykyistä vaihetta?

- Tuskin aloitettu
- Hyvällä alulla
- Hyvin suunniteltu on puoliksi tehty
- Apua tarvittaisiin
- Aineiston kerääminen on päässyt hyvin vauhtiin
- Aineisto on kasassa
- Miltei valmis
- En osaa sanoa
- En ole kuullut tällaisesta ympäristöohjelmatyöstä
- Muussa vaiheessa, missä? _____

Hallintopalvelut

Millä muilla tavoin kuin talousarvioon jo kirjatun keinon (paperinkulutuksen vähentäminen) avulla hallintopalvelut voisivat mielestäsi huomioida ympäristön?

Talousohjelmat

Talousarvioon ei ollut määritetty mitään keinoja, miten talousohjelmissa voitaisiin toimia ympäristön tilan paranemisen hyväksi. Miksi?

- En tiedä, kuinka voisin työssäni huomioida ympäristön
- Muissa töissä toimivilla on paremmat mahdollisuudet toimia ympäristön hyväksi
- Toimin jo ympäristöystävällisesti, ei ole tarpeen määritellä erityistä tavoitetta
- Aikataulu on ollut liian kiireinen
- En ole jaksanut täyttää kyseistä kohtaa
- En ole kiinnostunut toimimaan ympäristön hyväksi
- En tiedä
- Muu syy, mikä? _____

Henkilöstöpalvelut

Talousarvioon ei ollut määritetty mitään keinoja, miten henkilöstöpalveluissa voitaisiin toimia ympäristön tilan paranemisen hyväksi. Miksi?

- En tiedä, kuinka voisin työssäni huomioida ympäristön
- Muissa töissä toimivilla on paremmat mahdollisuudet toimia ympäristön hyväksi
- Toimin jo ympäristöystävällisesti, ei ole tarpeen määritellä erityistä tavoitetta
- Aikataulu on ollut liian kiireinen
- En ole jaksanut täyttää kyseistä kohtaa
- En ole kiinnostunut toimimaan ympäristön hyväksi
- En tiedä
- Muu syy, mikä? _____

Janakkalan Vesi

Mitkä ovat Janakkalan Veden tärkeimmät kehittämiskohteet? Valitse enintään kaksi (2) vaihtoehtoa.

- Henkilökunnan kouluttaminen
- Vuotovesien vähentäminen
- Energiansäästö
- Palvelutaso
- Viemäriverkostojen toimivuus
- Jäteveden puhdistuksen taso
- Jokin muu, mikä? _____

Janakkalan Asunnot Oy

Miten Janakkalan Asunnot Oy ottaa ympäristön tilan huomioon omassa toiminnassaan? Voit valita useamman vaihtoehdon.

- Ennakoivilla kiinteistöjen huoltotoimenpiteillä
- Vaihtamalla kiinteistöjen lämmitysratkaisut ympäristöystävällisempiin vaihtoehtoihin
- Kiinnittämällä erityistä huomiota kiinteistöjen lämmitysratkaisuihin
- Asukkaiden neuvonnalla
- Huoneistokohtaisilla mittareilla
- Toiminnassa ei huomioida ympäristön tilaa
- En tiedä
- Muilla tavoin, miten? _____

Janakkalan Teollisuusalueet Oy

Kuinka ympäristöalan yrittämistä Janakkalassa pitäisi mielestäsi kannustaa? Valitse enintään kaksi (2) vaihtoehtoa.

- Tehokkaalla markkinointikampanjalla
- Markkinoimalla kuntaa samoin kuin nyt
- Tiedottamalla kunnan Internet-sivuilla
- Julkaisemalla ympäristöaiheinen kilpailu yritysten kesken
- Ympäristöalan yritykset löytävät tänne itseksensä
- Siihen ei pitäisi kannustaa
- En osaa sanoa
- Rohkaisemalla jo olemassa olevia yrityksiä toimimaan ympäristöystävällisesti, miten?

- Rohkaisemalla uusia yrityksiä toimimaan ympäristöystävällisesti, miten?

[] Muilla keinoin, miten? _____

Vapaa sana

**Jäikö joku kysymys mietityttämään? Olisitko toivonut jotain lisää?
Anna palautetta ja kommentteja kyselystä, opinnäytetyöstä tai mistä vain!**

Suuri kiitos vastauksistasi ja hyvää kesän jatkoa!

Lisätietoja kyselystä ja opinnäytetyöstä saat Miia Aaltoselta lähettämällä sähköpostia osoitteeseen kuisiistii@janakkala.fi tai tulemalla reippaasti kunnantalolle juttelemaan!

YMPÄRISTÖOPAS JANAKKALAN KUNNAN HENKILÖSTÖLLE 2011

1. Tervetuloa mukaan ympäristötyöhön

Janakkalalaisen ekologinen jalanjälki on vuoden 2007 tietojen mukaan laskettuna 6,63 globaalihehtaaria. Tämä on kahdeksan prosenttia suurempi kuin suomalaisen ekologinen jalanjälki keskimäärin. Suurin osa janakkalalaisen ekologisesta jalanjäljestä johtuu ravinnosta, joka kattaa jopa 49 prosenttia jäljestä. Seuraavaksi suurimmat vaikutukset ovat tavaroilla ja palveluilla (24 %) sekä asumisella (15 %). Lisäksi ekologiseen jalanjälkeen kuuluvat rakentaminen (8 %) ja liikkuminen (5 %). (KuntaJälki2010-raportti, 2011)

Yhteensä kaikki janakkalalaiset tarvitsisivat 109 000 hehtaaria elämistään varten, joka on kaksi kertaa Janakkalan kokonaispinta-ala (KuntaJälki2010-raportti, 2011). Toista Janakkalaa ei kuitenkaan ole, joten meidän on pyrittävä toimimaan ja elämään siten, että rasiimme ympäristöämme mahdollisimman vähän.

Janakkalan kunta on kirjannut yhdeksi tavoitteekseen käynnistää ympäristöohjelmatyö vuoden 2011 aikana. Tavoite saattaa kuulostaa mahtipontiselta ja vaikealta, mutta tosiasiaassa kyse on melko pienistäkin asioista: ympäristöteoista.

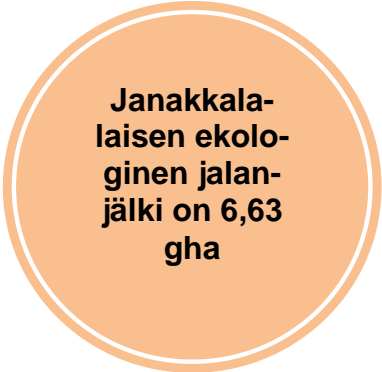
Ympäristötekojen tekeminen on helppoa; yksinkertaisilla teoilla voidaan saada aikaiseksi suuri vaikutus! Mitä useampi ihminen tekee ympäristötekoja, sitä suuremmaksi niiden vaikutus muuttuu. Usein ajatellaan, että ympäristötekoja voi tehdä vain kotona. On kuitenkin muistettava, että ympäristö tulisi huomioida myös muualla, kuten matkoilla, kaupassa ja töissä.

Tämä ympäristöopas on koottu auttamaan Sinua ympäristötekojen tekemisessä omassa työssäsi Janakkalan kunnalla. Ehkä huomaat myös, että tekojen tekeminen on helppoa: se ei vaadi suuria ponnistuksia tai muutoksia. Teot ovat pieniä, mutta jos kaikki Janakkalan kunnan työntekijät lähtevät mukaan vaikutus tulee olemaan suuri!

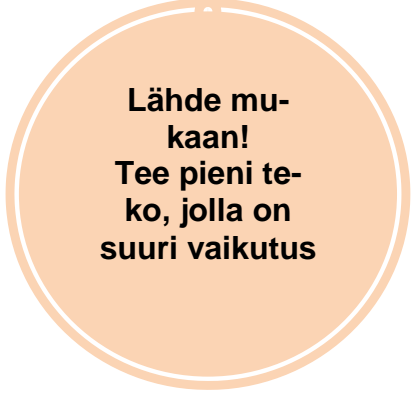
Terveisin,

Miia Aaltonen,

joka laati tämän oppaan osana opinnäytetyötään ”Janakkalan ympäristöohjelmatyön käynnistäminen vuonna 2011”.

Janakkalalaisen ekologisen jalanjälki on 6,63 gha

**Lähde mukaan!
Tee pieni teko, jolla on suuri vaikutus**

Helsingin Sanomat. 12.7.2011. Anonyymit eläimet.

2. TYÖMATKALLA

Janakkalalaisen liikkumisesta aiheutuvan jalanjäljen suurin osa syntyy autoilusta (82 %). Autoiluun ei ole laskettu mukaan linja-autoliikennettä, joka kattaa vain yhden prosentin (KuntaJälki2010-raportti, 2011). Kun liikennettä katsotaan kasvihuonekaasupäästöjen näkökulmasta, huomataan, että jopa 47 % kaikista Janakkalan khk-päästöistä syntyy liikenteestä (CO₂-raportti, s. 19). Liikenteen ympäristövaikutuksia on kuitenkin mahdollista pienentää omilla valinnoilla! Jos kaikki hieman yli 1 000 kunnan työntekijää lähtevät mukaan liikkumisremonttiin, saadaan aikaiseksi jo suuri muutos!

Entä jos sittenkin kävelen?

Vähentämällä yksityisautoilua voimme helposti saada liikenteen päästöjä pienennettyä. Usein autoon noustessa onkin kohdallaan pohtia, onko tämä ainoa vaihtoehto? Janakkalassa ja lähikunnissa on kattavat linja-autoverkostot, joten aikatauluihin kannattaa ehdottomasti tutustua. Julkisia kulkuvälineitä käyttämällä yksityisautoilun määrä vähenee ja päästöt siinä sivussa. Lisäksi voit käyttää työmatkasi vaikkapa pieneen rentoutushetkeen, jonka avulla voit valmistautua uuteen työpäivään.

**Harkitse!
Onko auto
ainoa vaihtoehto?**

Lyhyillä matkoilla paras vaihtoehto on polkupyörä tai omat jalat. Molemmat ovat täysin päästöttömiä vaihtoehtoja ja ne kohentavat omaa kuntoaakin. Jalatkin jaksavat kantaa aina vain pidemmälle. Kesällä 2011 toteutetussa Ympäristökyselyssä selvisi, että yli puolet vastaajista asuu 10 kilometrin säteellä työpaikastaan. Tästä huolimatta jopa noin 65 prosenttia kulkee matkan yksin autoillen. Parannettavaa siis olisi, joten nyt pyörät ja lenkkarit esille! Pieni reippailu aamulla ennen töitä virkistää ja kotimatalla voi nauttia rankan työpäivän jälkeen hetken rauhasta ja raikkaasta ilmasta.

Ota ilo irti työmatkasta!

- ❖ Tunne auringon lämpö
- ❖ Kuuntele kuinka sade ropisee ympärillä
- ❖ Ihastele syksyn väriloistoa
- ❖ Kumisaappaat jalassa voit loiskia rauhassa!
- ❖ Kuuntele linnunlaulua – tunnistatko talitiaisen?
- ❖ Osta värikäs sateenvarjo
- ❖ Tee pyöreistä pyörein lumipallo
- ❖ Hymyile vastaantuleville ja katso hymyileekö joku takaisin

...vai istutko mieluummin liikenteen melussa ja tuskaillet edellä ajavan ajonopeutta?

Kun autoa on pakko käyttää

Jotkut työmatkat ovat kuitenkin niin pitkiä, että niitä ei voisi kuvitellakaan kävelevänsä tai pyöräilevänsä. Jos vielä on käynyt niin, että julkisten kulkuneuvojen aikataulut eivät osu omiin aikatauluihin, jää ainoaksi vaihtoehdoksi oma auto. Sama tilanne on myös niillä, jotka tarvitsevat autoa työpäivän-sä aikana ja joutuvat sen takia kulkemaan lyhyenkin työmatkansa autoilla.

Autoilevilla on kuitenkin yksi mahdollisuus pienentää omaa liikkumisesta aiheutuvaa jalanjälkeään: kimppekyyti. Saman ongelman kanssa saattaa nimittäin painia myös moni muu. Kannattaa siis selvittää muiden lähistöllä asuvien työmatkalaisten aikataulut ja työpaikat ja sopia kimppekyydeistä! Kimppekyyti on hyvä tapa vähentää liikenteen aiheuttamia päästöjä, pienentää matkakustannuksia ja tutustua uusiin ihmisiin! Lisäksi pidemmätkin työmatkat sujuvat mukavasti kun voi samalla jutella.

Kuinka muiden aikatauluja sitten voi selvittää? Yksi hyvä keino on jättää lappu yhteystietojen kera esimerkiksi työpaikan taukotilaan. Kunnan työntekijöille on myös mahdollista luoda oma vain työntekijöille tarkoitettu kimppekyytisivusto, jonka avulla työmatkalaiset voisivat helposti löytää toisensa. Kiinnostusta Janakkalan kunnan työntekijöiden omaan kimppekyytisivustoon kyseltiin Ympäristökyselyssä: 33 prosenttia vastaajista osoitti kiinnostusta sivustoa kohtaan. On siis täysin mahdollista, että sivusto perustetaan! Julkisia, kaikille tarkoitettuja kimppekyytisivustoja Internetistä jo löytyykin.

Kimppekyydin avulla...

- vähennät päästöjä
- pienennät matkakustannuksia
- saat juttuseuraa

Näin löydät matkakaverin

- Lappu taukotilaan
- Lappu taloyhtiön ilmoitustaululle
- Internetistä
 - www.kyydit.net
 - www.greenriders.com
- Intranetistä?

Muista ajotapa!

Kaikessa autoilussa, oli mukana kimppekyytiläisiä tai ei, on tärkeää muistaa oikea ajotapa. Jokainen on varmaan kuullut termin taloudellinen ajaminen. Taloudellinen ajotapa säästää niin autoa, lompakkoa kuin ympäristöäkin. Säännölliset huollot ja katsastukset mahdollistavat auton käyttämisen ilman pelkoa rikkoontumisesta. Renkaiden kunnosta ja ilmanpaineista on myös tärkeää pitää huolta, sillä renkailla on suuri vaikutus auton kulutukseen. Ilmanpaineen tarkistus onkin hyvä jokaisen auton omistajan opetella tekemään.

Itse ajotilanteessa taloudellinen ajaminen tarkoittaa ennakkointia ja nopeusrajoitusten noudattamista. Suurimmat saasteilvet syntyvät auton lähtiessä liikkeelle, joten yritä välttää turhaa pysähtelyä. Jos siis huomaat jo kauem-paa valon olevan punainen, hidasta ja ajele vähitellen kohti liikennevaloja.

Tässä vaiheessa kannattaa hyödyntää moottorijarrutusta. Usein kärsivällisyys palkitaan, sillä valo vaihtuu pian vihreäksi ja pääset eteenpäin pysähtymättä. Tavoitenopeuteen päästyäsi käytä mahdollisimman suurta vaihdetta.

Talvisin on myös tärkeää hyödyntää lämmitystolpat aina kun niitä on tarjolla. Kun lämpötila laskee alle + 5C, kannattaa auto laittaa yöksi johdon päähän. Sisäilmanlämmittimen ansiosta myös ikkunat pysyvät sulina, joten autoa ei tarvitse turhaan pitää aamulla käynnissä. Kun auto kylmällä säällä käynnistetään, onkin parasta lähteä liikkeelle mahdollisimman pian, sillä liikkeellä moottori lämpiää nopeimmin.

Muista, että nykyinen autoverotuskin rohkaisee suosimaan vähän kuluttavia autoja, sillä mitä pienemmät ovat päästöt, sitä pienempi on myös vero!

Taloudellisen ajon vinkit

- ✓ Huolla autosi säännöllisesti
- ✓ Tarkista renkaiden ilmanpaineet säännöllisesti
- ✓ Ennakoi liikenteessä
- ✓ Hyödynnä moottorijarrutus
- ✓ Käytä suurta vaihdetta
- ✓ Muista esilämmitys talvella

Katso lisätietoja taloudellisesta ajosta täältä:

www.autoliitto.fi/testit_ja_ajoneuvot/taloudellinen_ajo/

Testaa, millainen ekoautoilija olet:

www.autoliitto.fi/testit_ja_ajoneuvot/taloudellinen_ajo/millainen-ekoautoilija-olet/

3. TYÖPISTEELLÄ

Työpäivän aikana vietämme paljon aikaa omalla työpisteellämme. Osan aika kuluu tietokoneen ääressä, osa kulkee paikasta toiseen autolla samalla kun osa käyttää päivänsä muiden auttamiseen. Oli työpiste mikä tahansa, juuri sillä paikalla meillä on parhaimmat mahdollisuudet vaikuttaa. Tiedämme, kuinka toimimme tällä hetkellä ja tiedämme, mitä meidän kuuluu tehdä myös tulevaisuudessa. Voisiko työelämää kuitenkin kääntää hieman ympäristöystävällisempään suuntaan?

Seuraavissa kappaleissa on käsitelty hyvin yleisiä kunnan töitä, joihin liittyvät hankinnat, tulostaminen ja energiankulutus eri muodoissa. Näiden kohtien lisäksi annetaan muutamia tietyille hallintokunnille sopivia vinkkejä.

Kunta on kuitenkin suuri organisaatio, jonka hieman yli 1 000 työntekijää tekevät hyvin erilaisia töitä. Kaikki vinkit eivät siis välttämättä sovi sellaisinaan jokaisen työhön. Poimi mukaasi kuitenkin ne, jotka sopivat ja sovelta niitä, jotka eivät sovi suoraan!

Helsingin Sanomat. 4.8.2011. Fingerpori.

Hankinnat

Hankintoja tehdään niin yksityis- kuin työelämässäkkin. Janakkalalaisen ekologisesta jalanjäljestä 24 % tulee tavaroista ja palveluista. Erityisesti tavarat ovat suuressa osassa, sillä ne kattavat 86 % janakkalalaisten tavaroiden ja palveluiden omasta ekologisesta jalanjäljestä.

Hankintoja tehdessä täytyy ensimmäisenä miettiä, onko tuotteelle todellista tarvetta? Onko tarve jatkuvaa? Riittäisikö pelkkä tuotteen tai palvelun vuokraus tyydyttämään sen hetkiset tarpeet? Investointeja kannattaa aina tehdä vain jos tietää sen olevan tarpeellista myös jatkossa.

Kun hankinta koetaan välttämättömäksi, tulee ostajan kiinnittää erityistä huomiota hankittavan tuotteen ympäristövaikutuksiin. Esimerkiksi sähköä käyttävissä toimistolaitteissa kannattaa kiinnittää erityistä huomiota energiatehokkuuteen. Erilaiset ympäristömerkit auttavat löytämään ympäristön kannalta parhaimmat vaihtoehdot. Pidä siis huolta, että käyttämälläsi paperilla on Pohjoismainen ympäristömerkki eli Joutsenmerkki ja tietokoneesi kuuluu siihen parhaaseen A-energialuokkaan.

Ympäristö kannattaa siis ottaa huomioon heti kun hankintaa aletaan harkita. Kunnan hankinnat tulee aina kilpailuttaa vaatimusten mukaisesti. Jotta varmasti saisit kilpailuun mukaan myös ympäristövastuullisemmat tuotteet ja palvelut, kannattaa ympäristövastuullisuus asettaa yhdeksi valintakriteeriksi.

**Kilpailuta!
Aseta kriteeriksi myös ympäristöystävällisyys**

Tulostaminen

Papereiden tulostaminen on monelle kunnan työntekijälle arkipäivää ja oleellinen osa työtä; on lomakkeita, asiakirjoja, tiedotteita... Välillä saattaa tuntua, että oma työpöytä hukkuu kaikkeen paperiin. Omaan tulostamiseen kannattaa kiinnittää erityistä huomiota, sillä se on yksi helpoimmista työelämässä tehtävistä ympäristöteoista.

Paperilla on väliä!

**Valitse ympäristö-
vastuullista paperia**

Paperin käyttö lähtee liikkeelle paperin valitsemisesta. Jo tässä vaiheessa voit tehdä ympäristövastuullisen valinnan! Pyri valitsemaan kierrätettyä tai ainakin ympäristömerkittyä paperia. Jos kierrätyskuiduista valmistettua paperia ei ole tarjolla omia tarpeitasi varten, valitse paperia, jolla on FSC-merkki. FSC-merkki takaa, että metsä, josta kuitu on peräisin, on hoidettu vastuullisesti.

Ennen kuin painat ”Tulosta”-nappia, kysy itseltäsi tarvitsetko tiedon ehdottomasti paperilla? Riittäisikö, että valmistunut asiakirja lähetetään sähköisesti kaikille osallisille? Riittäisikö, että tallennat lomakkeen tietokoneen kovalevylle tai muistitikulle? Kun vähennät tulostamista, vähennät energiankulutusta, paperinkulutusta ja musteen kulumista. Lisäksi pienennät työpöytäsi paperitaakkaa.

Kun teksti on saatava tietokoneen ruudulta käsinkosketeltavaksi paperiksi, tulet seuraavan kysymyksen äärelle: Tarvitsenko värejä? Yritä välttää väritulostamista aina, kun se ei ole tulostuksen kannalta oleellista. Väritulostaminen on mustavalkotulostamista huomattavasti kalliimpaa. Samalla kun asetuksista varmistat, että tulostusasetuksissasi on oletuksena mustavalkoisuus, tarkista myös, että tulostat kaksipuolisia papereita. Tulostamalla kaksipuolisia papereita puolitat paperinkäyttösi.

Osa tiedostoista, raporteista, pöytäkirjoista ym. voivat olla todella pitkiä ja sisältää kymmeniä sivuja. Harkitse ennen tulostamista tarvitsetko todella jokaista sivua vai riittäisikö vain yksi tai kaksi? Valitse tulostusalue ennen kuin tulostat!

Vahingossa liian aikaisin tulostetut paperit tai tiedotteet, joihin tulikin vielä muutoksia, kannattaa käyttää suttupaperina. Suttupaperit, kuten kaikki muukin paperi kannattaa käytön jälkeen viedä paperinkeräykseen. Myös sallassa pidettäviä tai luottamuksellisia tietoja sisältävät paperit on mahdollista kierrättää. Älä kuitenkaan laita niitä samaan laatikkoon muiden papereiden kanssa.

Tietosuojatuille papereille on olemassa oma järjestelmänsä, jonka käyttöönottoa voi tiedustella tietoturvapalveluita tarjoavan yritykseltä. Palveluun kuuluu lukittavien astioiden toimittaminen paperin syntypisteelle. Lukittavat astiat vaihdetaan sovituin väliajoin tyhjiin laatikoihin ja täytetty lukittu astia jatkaa matkaansa paperintuhouslaitokselle. Tuhottavaksi tarkoitettuja asiakirjat silputaan ja silppu hyödynnetään ympäristöä mahdollisimman vähän kuormittavalla tavalla, joko raaka-aineena tai energiana.

**Mustavalkoista, kaksipuolista?
Miten?**

- Tiedosto
- Tulosta
- Ominaisuudet
- Tee tarvittavat muutokset!

Tulostamisella voit vaikuttaa!

- Älä tulosta turhaan
- Tulosta mustavalkoista
- Tulosta kaksipuolisia
- Käytä virhetulosteet suttupaperina
- Tulosta vain ne kohdat joita tarvitset

Energiankulutus

Energiaa kuluu toimistotyössä huimat määrät. Aamulla lähes ensimmäinen asia, minkä työpaikalle saapuva tekee, on tietokoneen käynnistys. Myös valot laitetaan päälle (ei kai kukaan pimeässä haluaisi olla?). Energian säästäminen on suuresta kulutuksesta huolimatta yksi helpoimmista ympäristötoimista!

Janakkalan kunta on jo lähtenyt mukaan energiatalouksiin; vuonna 2010 Janakkalan kunnalle tehtiin energiatehokkuusohjelma, jossa käytiin läpi muun muassa kunnan tilapalveluiden suorittamaa energiansäästötyötä ja mahdollisia jatkotoimenpiteitä. Lisäksi tutustuttiin tarkemmin muutamiin kunnan rakennuksiin ja tutkittiin näiden energiankulutusta sekä mahdollisia säästötoimenpiteitä.

Energiatehokkuusohjelman teon jälkeen Janakkalan kunta on ottanut vielä uuden – ja suuremman – askeleen energiankulutuksen pienentämiseksi, sillä kesäkuussa 2011 Janakkalan kunta allekirjoitti kuntien energiatehokkuussopimuksen! Sopimus velvoittaa saavuttamaan tuloksia energiansäästöissä. Tähän päästään esimerkiksi toteuttamalla energiakatselmuksia kaikissa merkittäviksi määriteltävissä kiinteistöissä. Sopimus sitouttaa myös toteuttamaan katselmuksissa esiin tulleita parannusehdotuksia.

Tavoitteena on saavuttaa yhdeksän prosentin energiansäästö vuoteen 2016 mennessä. Tavoitteeseen pääseminen vaatii kuitenkin yhteistyötä, joten ota seuraavissa luvuissa esitetyt vinkit osaksi jokaista työpäivääsi!

**Energiatehokkuussopimus
on nyt allekirjoitettu!**

Olethan sinäkin
mukana energiatalouksissa?

Tietokone

Tietokoneen hurina on olennainen osa useimman työpäivää, joten olisi kohtuutonta ehdottaa tekemään töitä muilla välineillä kuin tietokoneella. Tietokoneen ansiosta voimme kuitenkin myös tehdä ympäristötekoja; säästämme paperia, kun tallennamme tiedot tietokoneelle, lähetämme kirjeiden sijasta sähköpostia ja voimme tehdä etätöitä. Tietokoneen käytössä on kuitenkin hyvä muistaa muutama asia, joiden avulla energiankulutusta on mahdollista pienentää.

Kun aamulla saavut työpisteellesi, mieti oletko vain pikaisesti hakemassa kokouksen esityslistaa pöydältä, jonka jälkeen suuntaat palaveriin vai oletko todella aloittamassa heti tietokoneen käyttöä vaativat työt. Käynnistä kone vasta sitten, kun todella tiedät sitä tarvitsevasi. Turhaan päällä oleva tietokone kuluttaa myös energiaa turhaan. Muista huomioida koneen turha käynnissä olo myös päivän aikana; jos päivällä on pitkä yhtenäinen hetki, jol-

loin et konetta tarvitse, se kannattaa sammuttaa kokonaan. Jos kyse on hieman lyhyemmästä käyttötauosta, aseta tietokoneesi valmiustilaan.

Yksi vielä nykyaikanakin voimissaan oleva harhaluulo on näytönsäästäjän energiankulutusta pienentävä vaikutus. Näytönsäästäjästä on hyötyä vain silloin, kun se on täysin musta. Muussa tapauksessa sähköä kuluu samalla tavalla kuin ilman mitään näytönsäästäjää – ellei jopa enemmän. Näytönsäästäjät on kehitetty alkujaan siksi, ettei tietokoneiden ruudulla oleva kuva ”pala kiinni” ruutuun. Tämä saattoi olla uhkana ensimmäisten kuluttajien käyttöön tulleiden tietokoneiden kanssa. Nykyajan tietokoneet eivät tällaisia näytönsäästäjiä enää tarvitse. Paras tapa olisikin tietokoneen asetuksista määrittää tietokone siirtymään automaattisesti valmiustilaan esimerkiksi 10 minuutin käyttämättömyyden jälkeen.

Tietokoneen ruudun äärestä poistuessasi voit myös sammuttaa tietokoneen näytön kokonaan. Tämä on ainoa tapa, jolla näyttö ei kuluta ylimääräistä sähköä. Kun vielä olet määrittänyt tietokoneen siirtymään pian valmiustilaan, voit taputtaa itseäsi päälaelle: tämän enempää et voisikaan nyt tehdä (ellet sitten sammuta tietokonetta kokonaan).

Energiatehokas tietokone?

- ✓ Älä avaa konetta turhaan
- ✓ Käytä valmiustilaa
- ✓ Sulje näyttö tauon ajaksi
- ✓ Vaihda näytönsäästäjä mustaan ruutuun

Katso täältä lisää vinkkejä

http://motiva.fi/files/4426/IT-ympariston_sahkonsaastoohjeet.pdf

Valaistus

Valot palavat työhuoneissa usein läpi työpäivän eli kahdeksan tuntia. Mutta kuinka usein todella vietät huoneessasi kaikki nämä tunnit? Saatat käydä aamulla kahvilla, päivällä vietät ruokatuntia ja välillä saatat käydä kokouksessa tai asiakaskäynnillä. Tyhjä huone ei kuitenkaan valoa vaadi. Mutta koska ne sitten on hyvä sammuttaa? Tarvitseeko jokaisen vessatauonkin ajaksi pistää valot pois?

Valot on hyvä sammuttaa huoneesta aina kun tietää pysyvänsä poissa vähintään 10 minuuttia. Valojen jatkuva räpsyttäminenkään ei siis ole tarpeen. Valojen käytössä on hyvä muistaa sama kuin tietokoneen käytössä: tarvitsetkö sitä todella juuri nyt? Jos työtilassasi on useita valoja, sytytä vain ne, mitä tarvitset. Luonnonvalokin valaisee, joten muista hyödyntää sitä parhaaksi mukaan aina kun voit. Auringonvalo myös piristää mieltä, joten verhot auki ja keinovalo pois!

Sen lisäksi, että käyttää valoa vain silloin kuin tarvitsee, kannattaa kiinnittää erityistä huomiota siihen, missä sitä tarvitset. Miksi valaista tyhjää nurkkaa, kun itse istut työpöydän ääressä? Hyvä esimerkki on tauluvalaisimet; valot valaisevat sitä, mitä halutaan katsoa ja sitä, minkä halutaan näkyvän. Käännä työhuoneesi valot siis sinne, missä niitä tarvitset! Kaikilla ei ole mahdoli-

suutta valita, mitä kattolamput valaisevat. Tällöin kannattaakin miettiä, olisiko pöytälamppu sopiva valinta omaan tarpeeseen.

Valojen sammuttamisen lisäksi on hyvä selvittää, millainen lamppu sieltä katon rajasta tai työpöydän nurkasta löytyy. Erilaisia lamppeja löytyy eri käyttötarkoituksiin useita: hehkulamppuja, energiansäästölamppuja, halogeenilamppuja ja LED-lamppuja. Hehkulamput ovat vähitellen korvautumassa energiansäästölampeilla, jotka ovatkin aiheuttaneet paljon keskustelua.

Valaistu!

- **Sammuta valot kun poistut yli 10 minuutiksi**
- **Suosi luomuvaloa**
- **Kohdista valot sinne, missä niitä tarvitaan.**
- **Valitse oikeanlainen lamppu**

Hehkulamput ovat katoamassa kauppojen hyllyiltä täysin. Niiden tilalta löytyvät energiansäästölamput, jotka kuluttavat energiaa jopa 80 prosenttia vähemmän kuin perinteiset hehkulamput. Hehkulamppujen vaihtamisella energiansäästölamppuihin voidaan siis saavuttaa suuriakin säästöjä. Energiansäästölamput myös kestävät pitkään, jopa 6 000–10 000 tuntia. Ne sopivat hyvin yleisvalaistukseen, kun taas kohdevalaisimissa paras vaihtoehto on LED- tai halogeenilamppu.

LED-lamppujen energiankulutus on todella pientä. LED-lamput voivatkin kestää käytössä jopa 50 kertaa hehkulamppua pidempään. LED-lamput sopivat erityisen hyvin kohdevalaisimeksi, eivätkä niinkään yleisvaloksi. Halogeenilamput ovat hyvin lähellä tavallisia hehkulamppuja, mutta ne voivat olla jopa 30 kertaa tehokkaampia kuin tavalliset hehkulamput. Lisäksi ne kestävät 2–4 kertaa pidempään. Halogeenilamput kuuluvat kuitenkin usein energialuokkiin B tai C. C-luokkaan kuuluvia halogeenilamppuja on saatavilla vuoden 2016 syksyyn asti. B-luokan halogeenilamput voivat säästää jopa 50 prosenttia enemmän energiaa kuin hehkulamput ja ne tullaan mahdollisesti sallimaan vielä vuoden 2016 jälkeenkin.

- **Tarkista sähkönkulutuksesi!**
<http://www.mbnet.fi/wattipuntari/>
- **Katso lisää vinkkejä energiansäästöön**
http://motiva.fi/koti_ ja _asuminen/nain_saastat_energiaa

Lämmitys

Lämmitys kuluttaa suuren osan käyttämistämme energiasta. Silti emme usein huomaa ajatellakaan koko lämmitystä, ellei sitten ole liian kuuma tai liian kylmä. Suositusten mukaan paras huonelämpötila on 20–23 C. Tätä lämpötilaa pidetään optimaalisena niin terveyden, viihtyvyyden kuin työtehonkin kannalta.

Paras tapa vaikuttaa lämpötilaan on säätää patteria. Huonoin tapa on usein se, minkä niin automaattisesti teemme: ikkunan avaaminen. Patteri – kuten myös termostaatti – sijaitsee usein ikkunan alla. Kun termostaatin yllä oleva ikkuna avataan, termostaatti havaitsee lämpötilan olevan huomattavasti todellista alhaisempaa ja alkaa lämmitellä ilmaa. Koska kyseessä on ulkoilmaa, jota jatkuvasti virtaa ikkunasta lisää, patteri hehkuu kuumana yrittäen pitää huoneen lämpimänä. Älä siis turhaan availe ikkunoita vaan säädä lämpötila hieman alemmaksi termostaatin avulla. Jos kuitenkin haluat saada ulkoilmaa keuhkoihisi, tuuleta vain vähän aikaa. Pitkäaikainen tuulettaminen voi myös sotkea ilmanvaihdon, jolloin sisäilman olosuhteet voivat heikentyä.

Patterit kannattaa huomioida myös työhuonetta kalustettaessa; älä peitä patteria verhoilla tai kalusteilla, sillä ne estävät lämpöenergian kulkemisen. Mieti myös, miten itse haluat sijoittua patteriin nähden; lähellä on lämpimämpi.

Älä unohda lämpöpatteriasi!

- ✪ Optimi lämpötila on 20–23 C
- ✪ Älä tuuleta pitkään, säädä lämpötilaa alemmaksi termostaatilla
- ✪ Muista sulkea avoin ikkuna työpäivän päätyttyä
- ✪ Älä peitä pattereita kalusteilla

4. TAUOLLA

Tauko on osa monen työpäivää, silloin voi hieman irtautua tietokoneen äärestä ja rentouttaa aivot. Sitten jaksakin taas työskennellä paremmin. Taukoihin kuuluu usein olennaisena osana kahvi. Oletko ajatellut, että jo tässä on mahdollisuus muutamaankin ympäristötekoon? Kahvitaukojesi ympäristövastuullisuus lähtee liikkeelle muutamasta kysymyksestä: Millaista kahvia juot? Mistä kahvisi juot?

Kahvin lisäksi työpäivän aikana pitää myös syödä. Ruokatunti onkin tärkeä osa jokaisen työpäivää, jolloin voi tankata kehonsa täyteen uutta energiaa. Mutta mitä ympäristötekoja ruokatauolla voi tehdä?

Kahvitauolla

Kahvimerkkiä valitessa kannattaa suosia esimerkiksi Reilun Kaupan kahvia. Reilu Kauppa tarkoittaa merkinä sitä, että kahvintuottajat saavat varmasti osansa tuotosta. Samalla edistetään kyseisen kylän kehitystä, kun pienviljelijät voivat esimerkiksi palkata apulaisia kahviviljelyksilleen. Reilun Kaupan kahvi tekee siis hyvää niin makuhermoillesi kuin kahvintuottajalle.

Jos kahvittelu on vakituinen osa päivääsi, kannattaa vaihtaa kertakäyttöastiat ”oikeisiin” astioihin. Kertakäyttöastioita käytetään nimensä mukaisesti vain kerran, jonka jälkeen muki heitetään roskana pois. Seuraavalla kerralla otetaan taas uusi muki. Mukien valmistamiseen kuluu raaka-ainetta ja luonnonvaroja. Eikä energiankulutustakaan kannata unohtaa. Onko kaikki mukin valmistamisessa kulutettu luonto vain yhden käyttökerran arvoinen?

Joskus kertakäyttöastioita voidaan toki tarvita, mutta niiden käyttöä on pyrittävä järjeistämään; kun käyt kahvilla esimerkiksi kaksi kertaa päivässä, käytä posliinista mukia. Posliinisen mukan valmistaminen kuluttaa sekin yhtäläillä luonnonvaroja, mutta ne tarvitsee kuluttaa vain kerran. Posliinimukia sen sijaan voidaan käyttää lukuisia kertoja. Kun muistat huuhdella mukisi käytön jälkeen hyvin, ei kunnollista tiskaustakaan tarvita usein. Kun tiskaus on ajankohtaista, muista, että vettä ei tarvitse turhaan valuttaa tiskauksen aikana. Täytä mukisi lämpimällä vedellä ja tiputa sekaan pesuainetta. Seuraavan kerran tarvitset vettä vasta huuhtelussa.

**Sano EI!
kertakäyttöastioille**

Posliiniasioiden käyttö kannattaa huomioida myös eväiden kohdalla; käytä kunnollisia lautasia ja aterimia. Toisin kuin oma muki, nämä astiat vaativat tehokkaamman putsauksen ruokailun jälkeen. Jos käytössä on astianpesukone, huuhtelee astiat hyvin ennen kuin laitat ne koneeseen. Hyvin huuhdelluille ja näin ollen vain vähän likaisille astioille riittää monista koneista löytyä eco-ohjelma. Muista myös täyttää astianpesukone huolellisesti täyteen. Tyhjän koneen peseminen ei ole kannattavaa, sillä tällöin energiaa ja vettä kuluu suuret määrät turhaan.

Ruokatunnilla

Janakkalalaisen ekologisesta jalanjäljestä miltei puolet syntyi ravinnosta. Ruoalla ja sen tuotannolla on ympäristöön ja ilmastoon suuri vaikutus. Erytisesti lihan tuotannon ympäristövaikutukset ovat merkittäviä. Tämä ei niinkään johdu lihakarjan laiduntamiseen tarvittavasta maa-alasta tai käytettävästä rehusta vaan lihatuotannon päästöistä. Ruokakaupassa tekemämme valinnat ovat siis todella tärkeitä. Kasvien lisääminen omassa ruokavaliossa pienentää omaa ravintojalanjälkeämme. Kuljetusten ja varastoinnin aiheuttamia vaikutuksia voimme hillitä valitsemalla lähellä tuotettuja tuotteita. Luonnonmukaisesti tuotettuja tuotteita valitessamme osoitamme haluavamme puhdasta ruokaa ilman myrkyjä. (Kuntajälki2010-raportti, 2011)

Työpaikalla emme aina voi valita lähi- tai luomuruokaa, sillä kunnallisissa ruokapalveluissa lähi- tai luomuruoan suosiminen ei ole helppoa. Ruokakaupassa seisot leipähyllyn edessä ja valitset lähialueella leivottun leivän tai luomukananmunia. Kunnallisilla ruokapalveluilla valinta ei tapahdu samalla tavalla; kaikki hankinnat tehdään seudullisten hankintasopimusten mukaisesti. Lisäksi raaka-aineiden toimittajat ovat suuria valtakunnallisia yrityksiä, jolloin toiveet lähiruoasta jäävät usein toteutumatta.

Ongelmaksi lähi- tai luomuruoan käyttämisessä muodostuu myös ruoan valmistus; valmistusprosessit koostuvat suurtalouskeittiöissä suurimmaksi osaksi esikäsitteltyjen ja esikypsennettyjen raaka-aineiden valmistamisesta loppuun. Käytännössä tämä tarkoittaa, että ruoan toimittajan tulisi pystyä toimittamaan suurkeittiöille esimerkiksi valmiiksi pilkottuja, käsiteltyjä ja kypsennettyjä raaka-aineita oikeanlaisissa pakkauksissa. Raaka-ainetta, ku-

Valinta vaikuttaa!

Puolet janakkalalaisen ekologisesta jalanjäljestä syntyy ravinnosta

ten perunaa, pitäisi lisäksi löytyä satoja kiloja jokaiselle päivälle. Ja tietenkin sitä täytyy olla saatavilla ympäri vuoden.

Edellä mainittujen hankaluuksien lisäksi ongelmaksi muodostuvat kustannukset: luomu maksaa, samoin kuin lähiruoka. Raha on usein myös ratkaiseva tekijä, sillä esimerkiksi kouluruokailuun varattu rahamäärä yhtä annosta kohti on todella pieni eikä juuri anna varaa valita.

Onko siis mikään ihme, että lähi- tai luomuruoka ei ole itsestäänselvyys kunnallisissa ruokapalveluissa? Lähi- ja luomuruoan suosiminen on ajatuksena hyvä ja kaunis, mutta aina ei voida toimia siten kuin parasta olisi. Omat eväät voivat kuitenkin tuoda lähi- ja luomuruoan myös työpaikalle.

Tällöin teet itse omat valintasi. Esimerkiksi ruokaisa salaatti on helppo tehdä valmiiksi jo edellisenä iltana ja pakata eväsrasiaan, jonka voi aamulla ottaa mukaansa.

Suosi omia eväitä!

**Luomu- ja lähiruoka
ovat hankalia toteuttaa kunnallisissa ruokapalveluissa**

5. VINKKEJÄ HALLINTOKUNNILLE

Perusturvalautakunta

Myös tietosuojatun paperin voi kierrättää!

- Ota yhteyttä tietoturvapalveluita tarjoavaan yritykseen

Tekninen lautakunta & Janakkalan Asunnot

- ★ Energiansäästösopimus
- ★ Kiinteistöjen lämmitysratkaisut
- ★ Tiedottaminen
- ★ Ohjeistaminen
- ★ Energiapihit laitteet

Ruokapalvelut

- Veden kulutuksen tarkkailu kannattaa
- Lajittelun tärkeyttä ei pidä unohtaa
- Sanokaa EI! kerta-käyttöasteille

Ympäristölautakunta, Janakkalan Teollisuusalueet ja Kui Siistii! -kampanja

Lisää ympäristöalan yrittämistä Janakkalaan?

Yrityksille suunnattu ympäristötekokilpailu herättäisi varmasti laajaa huomiota ja parantaisi yritysten imagoa.

YHTEISTYÖ HALLINTOKUNTIEN VÄLILLÄ

Jokainen työntekijä on yksilö, jokaisella on omat vahvuutensa

Kirjasto- ja kulttuurilautakunta

Ympäristöön ja luontoon liittyvä kirjallisuus vain tylsää paasaamista?

- Laaja ja ajantasainen valikoima hyllyyn
- Kirjat ja lehdet esille
- Kirjavinkkaus!

Maaseutulautakunta

- Järjestäkää tempaus maaseudun ja pienten kylien hyväksi
 - Lähiruokatori?
 - Luomuruokatori?
 - Yhteistä kylätoimintaa?
- Markkinoikaa ympäristötukia
- Kannustakaa luomuun

Kasvatus- ja koulutuslautakunta & Liikunta- ja nuorisolautakunta

- ❖ Järjestäkää teemapäiviä
- ❖ Käykää luontoretkillä
- ❖ Keskustelkaa
- ❖ Liikuntapaikkojen kunnossapito vaikka talkoovoimin

Helsingin Sanomat. 4.8.2011. Wulffmorgenthaler.